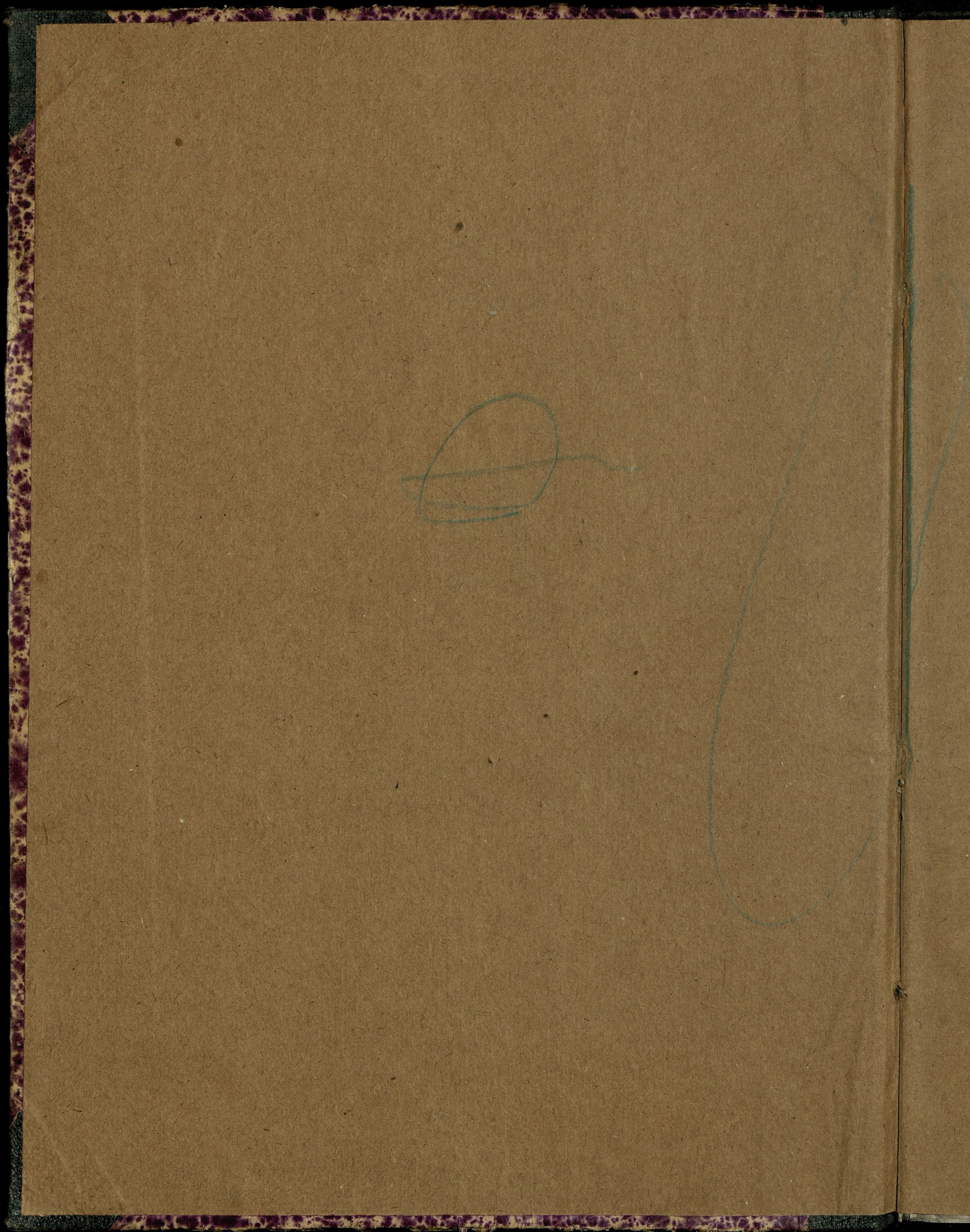

7.

SVETA BRATA CIRIL IN METOD,
SLOVANSKA APOSTOLA

SPISAL MATIJA MAJAR ZILJSKI

V CELOVCU, DRUŽBA SV.
CIRILA IN METODA, 1825

COBISS ID 109940

Sveta brata
CIRIL IN METOD
slovanska apostola.

Spisal
Matija Majar Ziljski,
duhoven Krške škofije.

V tisučletni spomin smrti sv. Metoda
izdala in založila
Družba sv. Mohora v Celovci.

Z dovoljenjem visokocastitega Krškega knezošk

1885.

Tiskala tiskarna družbe sv. Mohora v Celovci.

#3 $\frac{1}{2}$ platen . 20

B/523

Slovanska apostola

S v. Ciril

in Metod.

Sveta brata
CIRIL IN METOD
slovanska apostola.

Spisal

M a t i j a M a j a r Z i l j s k i .

duhoven Krške škofije.

V tisučletni spomin smrti sv. Metoda

izdala in založila

Družba sv. Mohora v Celovci.

Z dovoljenjem visokočastitega Krškega knezoškofijstva.

1885.

Tiskala tiskarna družbe sv. Mohora v Celovci.

ta knjiga je bila objavljena
leta 1885

I.

O slovanskem narodu v obče.

Znano je, da Slovenci jako radi prebirajo zgodbe Božjih svetnikov, toliko rajše bodo brali in poslušali zgodbe življenja dveh pristnih bratov, sv. Cirila in Metoda, ktera sta velikej slovanskej družini prižgala luč edino zveličavne Kristusove vere, vložila podlago slovanskemu slovstvu in Slovanom odprla pot do krščanske omike, do časnega blagostanja in večne sreče. Meseca aprila tega leta se je izpolnilo ravno tisuč let, odkar je goreči oznanovalec sv. evangelija, veliki svetnik in nadškof Moravski, sv. Metod, na Velehradu položil utrujeno truplo k večnemu počitku in se ločil s tega sveta, da za svoja apostolska dela sprejme nebeško plačilo. Času primerno je, spodobi se in sveta dolžnost nas veže, da se ob toliko pomenljivem letu, ko obhajamo tisučletni spomin smrti sv. Metoda, kolikor mogoče natanko sèznanimoz življenjem in delovanjem Metodovim in njegovega brata sv. Cirila. Bolje smo podučeni in prepričani o neprecenljivih zaslugah teh svetih mož za duševno in narodno življenje slovanskih narodov, s toliko večjo hvaležnostjo ju bomo vsigdar častili ter oživili svoje zaupanje, svojo ljubezen do svetnikov, ktera po

vsej pravici imenujemo apostola, učenika in največja dobrotnika slovanskih rodov.

Pred da pripovedujemo zgodbe njunega življenja, treba je, da vsaj nekoliko razložimo zgodovino naših slovanskih prednikov.

Slovanski narod je jako star, je velik in jako ljudnat, pošten in časten narod. Že stari spisovatelji so se čudili nad velikej množini in ljudnatosti Slovanov. Rimska pisatelj Tacit in Ptolomej trdita, da je že o njunem času narod venedski (slovanski) prevelik narod. Jornandes, kteri je živel blizo leta 552. po Kristusu, to jasno pove, pisoč: „Po neizmernih prostorih prebiva preljudnati narod Venedov (Slovanov). Akoravno so njihova imena različna po različnih plemenih in pokrajinah, se vlastno vendar Slovani in Anti imenujejo“. Spisovatelj Prokop, ki je živel ob ravno tistem času, piše tako le: „Odtod proti severu so rodovi Antov (Slovanov), jih je kolikor listja in trave“. Tudi v našem času je slovanski narod ogromno velik in ljudnat in spada med največje narode. K slovanskemu narodu spadajo sledeči rodovi in plemena:

Na pravej, južnej strani Donave: Slovenci, Hrvati, Srbi

in Bolgari. Skupaj jih je nekaj čez 12 milijonov.

Na levej, severnej strani Donave prebivajo: Čehi in Slovaki, Poljaki, Rusi, teh je več od 73.000.000 in tedaj vseh skupaj čez 85.000.000, to je, čez pet in osemdeset milijonov duš.

Slovani posedamo dandanes pol Evrope. Razprostirajo se dežele slovanskih rodov in plemen od mraznega, to je baltiškega morja na severu, do jadranskega ali sinjega morja pri Trstu in od najsevernejšega morskega otoka ruskega, Nova zemlja imenovanega, proti jugu po ogromnej Ravnoniji, ravnini ruskeje, do bolgarskega mesta Salonikgrada, od Belega morja na severu do Črnega morja v Rusiji, od Ziljske doline, kjer graničijo meje slovenske, italijanske in nemške proti severoizhodu do Ruskega Vrhoturja (Uralgorovja). Zraven vsega tega imajo še Rusi-Slovani blizo tretjino Azije v svoji oblasti. Te dežele zavzemajo tako veliko prostorišče, da se že ne morejo imenovati dežele, ampak reči se more slovanska zemlja, slovanski svet. Imenuje se zemlja slovanska „Slavija“, po starem Slavonija, to je velika Slavija. — —

Pišejo in govorijo ljudje občno pa krivo, da so se Slovani preselili v Evropo še le v šestem stoletji po Kristusovem rojstvu, pa to ni res; kajti po najnovejših izvirnih preiskovanjih se je dokazalo, da so se Slovani v Evropo v dveh velikih in glavnih preselitvah preselili.

Prva glavna preselitev Slovanov v Evropo se je zgodila leta 1180. pred Kristusovim rojstvom. Tu so se preselili praroditelji Poljakov, lužičkih Srbov, Čehov, Slovakov in Slovencev. Najdalje proti zapadu so se naselili Poljaki, do same reke Labe (Elbe). Slovenci so naselili Venecijo in slovenske dežele. Slovenske dežele so se razprostirale tedaj

od jadranskega morja pri Trstu in pri Istriji do Donave in od reke Ina v Tirolih proti izhodu do gorovja „Kutje“ (Cetiusmons), katero se razprostira od Donave južno do Ptuja.

Hrabri in junaški Poljaki so bili narodu slovanskemu pri preselovanju vojaški predvoj in so tudi najdalje proti zapadu v Evropi se preselili. Po prvem preselovanju so se pojedina plemena slovanska v raznih časih preselovala v Evropo.

Drugo veliko glavno preselovanje Slovanov se je zgodilo blizo leta 550. pred rojstvom Kristusovim. Tu so se preselili Ruso-Slovani, Hrvati, Srbi in Bolgari v te zemlje, v katerih še sedaj prebivajo.

Piše se in govori občno, pa krivo in neresnično, da so Slovani v dobi predkristjanske živeli v nevednosti in v neznanstvu, da so bili malikovalci, da so mnogo bogovcev častili, da so si narejali lesene in bronene podobe, da so pred nje poklekovali in se jim kakor bogovom klanjali. Piše se in govori občno, pa neresnično, da so zdihovali v tej nevednosti in neznanstvu. Taki pisarji se prav natecajo in skušajo, kako bi mogli več nelepega in nespodobnega Staroslovanom otvezati; oni pisarijo take reči, ktere se Staroslovanom še v spanji niso sanjale. In tako nelep in neistinito pisarijo o Slovanih ne samo pisarji tujih, Slovanom sovražnih narodov, ampak tudi neredko spisovatelji slovanski. To so vse samo prazne izmišljotine, ktere pisarijo eden za drugim. Slovani predkristjanski niso bili malikovalci kakor paganski Rimljani in Grki. Pred Kristusovim rojstvom so imeli naši praroditelji (predstarejši) mnogo, mnogo lepšo in izvrstnejšo vero kakor paganski rimsko-latinski in grški narodi. Rimljani in Grki so bili že o času pred Kristusom dosta učeni, Rimljani posebno o vojskovanju, po katerem so si pribojevali

večjidel tedaj znanega sveta; stari Grki bili so narod pameten, zastopen, razumen in učen tako, da se nekatere reči še sedaj od njih učimo in njih stare spise študiramo; vero so pa ti paganski Rimljani in Grki imeli tako čudno in neprilično, da se ne moreš človek dosta načuditi, kako sta ta naroda, sicer pametna in učena, mogla verovati take prazne in nespodobne basni. Verovali so namreč na celo trumo bogovcev in bogovek, imeli so lesene in kamenite podobe, malike, so pripovedovali in verovali od teh bogovcev in bogovek, polobogovcev in polobogovek mnogo basen, nekatere so bile neslane, nekatere smešne, mnogo teh basen bilo je nespodobnih in razuzdanih, tako grdih, da se ne spodobi jih tukaj le spomeniti.

Slovani verovali so na jedinega Boga, kateri je vse stvaril, kar je stvarjenega, kateri vse obdrži, kar obstoji, kateri vse konča, kar se ima končati; verovali so, da je duša neumrljiva in da Bog poplača vsa dobra dela in da vsa zla in hudobna dela kaznuje. Živelijo so Bogu prijetno in so imeli lepe zapovedi za vsakdanje življenje, na primer: Umij se vsak dan zjutraj — ne potepaj se po noči brez potrebe — vsaka noč ima svojo moč — ne bodi prelep za delo, — ne bodi len — ne laži se — ne bodi neotesan, — ne tepti se — ne bodi neukrotljiv — ne bodi zli, hudoben — ne bodi krvoloč — ne kradi — spolnuj zapovedi božje — drži delopust — ne mešaj službe božje — ne rugaj se svetej veri — i. t. d. Vrh tega je imela stara vera mnogo lepih in važnih pravil, kako se imajo po svojem redu zadržati mladenči, kako deklice, kako zakonski možje in zakonske žene, kako očetje in matere i. t. d. Ta stara vera imela je v sebi kar bodi posebnega, pa svetej krščanskej veri ne toliko protivnega. Ko se je kristjanstvo pri Slovanih upeljevalo, so se lepi nauki, običaji in obredi stare

vere marljivo obdržali in se s kristjansko vero lepo združili in složili, med seboj pa ne pomešali. Božji nauki svete kristjanske vere, združeni z nauki, narodnimi običaji in obredi stare vere, so se imenovali in se še dandanes imenujejo: kristjansko pravoslavje, po latinsko: fides orthodoxa.

Sveta kristjanska vera se je narodu slovanskemu že ob času apostolov oznanovati počela in se je brzo širila. Iz treh velikih in znamenitih mest je Slovanom svetloba svete vere prisijala, namreč iz mesta Salonika, iz Carigrada in iz Ogleja.

Salonik-grad je veliko mesto ležeče na izhodnej strani ilirskega polotoka na zalivu Salonskem sredozemnega morja. Ono je osnovano izvirno od bolgarskih Slovanov, kar že ime priča.

Drugo mesto, iz kterega se je kristjanstvo že tedaj širilo, bilo je Carigrad, v starini Byzanc, pozneje Konstantinopel imenovano, in leži na Uzkem morji, katero veže Črno morje s sredozemnim morjem in loči Azijo od Evrope. Tukaj je oznanoval sveto vero sveti Klement, rimski papež, jako marljiv učenec sv. Pavla, o kterem v svojem listu piše, da mu je Klement zvesto pomagal delovati v vinogradu Gospodovem in da je ime Klementovo zapisano v knjigi večnega življenja. Od Carigrada se je širila sveta vera proti zapadu in proti severo-izhodu v pokrajino Hersones, sedaj v ruskej oblasti, ležečej na severni strani Črnega morja. V to pokrajino se je podal sveti Klement vero oznanovat. Sovražniki so ga pa umorili in njegovo truplo z železnim sidrom v morje potonili. To se je zgodilo leta 102. po Kristusovem rojstvu.

Kristjanska vera se je ob tem času verjetno tudi dalje na sever širila, osobito do slovečega mesta Kijeva, pa dokazati tega ne moremo, ker so nam on-

dešnje stare listine in spomeniki premalo znani.

Tretje mesto, iz kterega se je kristjanstvo že v prvem stoletji po Kristusu širiti počelo med Slovane, je veliko mesto Oglej, najimenitnejše mesto v celem rimskem cesarstvu za Rimom. Izvirno je sèzidano že v prestarej dobi od Slovanov, imenovanih Venetov. Ime mesta je slovansko, in razprostiralo se je na najzahodnejšem voglu na severnej strani jadranskega morja in od besede „vogel“ se je imenovalo Voglej. Še le okoli dve sto let pred Kristusom so Rimljani prve latinske naselnike sem poslali, kateri so slovansko ime Oglej na latinsko zasukali in Aquileja imenovali.

Pripoveduje se, da je v Ogleji najprej sveto vero oznanoval sv. evangelist Marka. Spomenik temu je še ta, da ima Venecijanska dežela v svojem grbu sicer ne sv. Marka, pa Markovega krilatega leva z latinskim napisom: „Pax tibi Marce, evangelista meus“, t. j. „Mir tebi, Marko, moj vero oznanovalec“! Ta grb se vidi na starih srebrnih denarjih venecijanskih. Izvestno je pa, da je že okoli leta 90. po Kristusu bil v Ogleji sv. Mohor za škofa. Krščanska vera se je jako brzo širila med Slovenci, tako da se je škofijstvo povišalo v nadškofijstvo, in poslednjič na patrijarhijo. Cerkvena oblast patrijarhije oglejske je obsegala deželo venetsko in obširne pokrajine slovenske, segajoče od jadranskega morja do Donave in od reke Ina v Tirolah do gorovja imenovanega Kutje, ktero se razprostira od Ptuja severno do Donave. Tukaj so sveto vero oznanovali oglejski duhovniki, katerih se mi Slovenci še sedaj hvaležno spominjamo.

Pagani so kristjane kruto preganjali tri sto let po Kristusu. Eden najpoglavitejših vzrokov preganjanja bil je sledeč:

V paganskih časih so imeli paganska gospoda in paganski lastniki vse pravice in predprave, ljudstvo pa ni imelo pravice nijedne, ljudje so bili sužni in robi lastnikom, kateri so smeli z ljudmi samovoljno in samosilno ravnati, kakor so hoteli. Krščanska vera je pa učila in uči: Vsi ljudje višjega in nižjega stanu so po Božjej podobi stvarjeni, — vsi ljudje višjega in nižjega stanu so otroci Božji, — vsi ljudje višjega in nižjega stanu so brati in sestre v Kristusu, in morajo se po kristjansko ljubiti po pravilu: Kar ti nemaš rad, da bi drugi tebi storili, tudi ti njim ne delaj.

Ti kristjanski nauki so priprostemu, od samosilja lastnikov stiskanemu ljudstvu neizrečeno dopadli in vse se je k tej lepej kristjanski veri tlačilo; paganskim lastnikom pa, kateri so do sedaj z ljudstvom samosilno po svojej volji, neredko tudi okrutno, ravnali, bili so posebno ti kristjanski nauki najbolj zoperni, ker so jim odvzeli oblast, okrutno ravnati z ljudstvom; proti drugim naukom kristjanstva bi se pa ne bili mnogo protivili. Zato so pagani skrbno sledili po kristjanih, posebno po oznanovalcih vere, jih mučili, morili in ubijali. Le skrivši so se kristjani shajali ob nedeljah in praznikih, se v veri podučevali, se zavoljo preganjanja tolažili in skupaj molili, očitnih zbirališč in cerkev pa niso imeli. Mnogo kristjanov so pagani pomorili. Slovansko ljudstvo pa ni preganjalo kristjanov, ampak jih je rado sprejelo kakor tudi sveto vero, in prijazno se obhodilo z oznanovalci svete vere. Pripoveduje se sicer, da so v Sloveniji v Celji umorili sv. Maksimilijana, v Ptuji sv. Viktorina, v Makedoniji v mestu Salonik sv. Dimitrija, pa to niso storili Slovani, ampak paganski rimski oblastniki in uradniki. Ko je preganjanje kristjanov trajalo že blizo tri sto let, prisijalo jim je solnce

svobode. Leta 313. po Kristusu sta rimska cesarja Konstantin in Licinij v Milanu proglasila ukaz, da je v rimskem cesarstvu vsakemu svobodno, svojo vero javno spoznati in po njej živeti. Rimskim oblastnikom se je ostro ukazalo, da imajo skrbno paziti, da se nikdo zavoljo vere ne preganja, in kateri oblastniki bi v tem bili krivično ali pa nemarno ravnali, da se bodo ostro kaznovali. Tedaj so nastali veseli časi za kristjane. Sedaj so kristjani počeli zidati cerkve, in radostno in veselo obhajati nedelje in praznike. Kristjanska vera se je brzo širila in procvetala, paganstvo je pa očevidno oslabivljalo in zibnovalo in v kratkem je čisto zibnulo. Vsi Jugoslovani so bili kristjani in so živeli po Božjih naukih kristjanske vere, se držali svojih starih narodnih obredov in običajev, to je, oni so se držali pravoslavne kristjanske vere.

Vstali so pa protivniki Slovanov in govorili: Starodavni narodni običaji, navade in obredi slovanski se ne smejo več držati, ampak se morajo odstraniti in izkoreniniti. Slovani so jednodušno in krepko protivili se ter povdarjali, da se imajo nauki svete kristjanske vere spolnovati, zraven tega pa tudi lepi starodavni narodni običaji, navade in obredi obdržati, zvesto se spolnovati. Slovani so krepko stali na svojem, protivniki na svojem. Prepiri so se širili, sovraštvo med strankama je rastlo in na več krajih so se začeli zavoljo tega nemiri. Zato je rimski cesar Teodosij leta 392. jako ostro zaukazal, da se ima vsaki Jugoslovan držati pravoslavne vere, t. j. naukov kristjanskih, in zraven tudi starodavnih narodnih obredov, običajev in navad, da se poslopja, kjer bi se protivniki pravoslavja zbirali, ne smejo imenovati cerkve, in kjer bi se shajali, da se imajo razgnati in razpoditi. Oblastniki in uradniki rim-

ski bi imeli skrbno paziti, da se vse to zgodi in izvrši.

Tudi brez tega cesarskega ukaza bi se bilo kristjansko pravoslavje krepko obdržalo, ker ono je narodu tako priljubljeno in v njegovem srci tako ukoreninjeno, da je skoraj nemogoče izkoreniniti ga. Obdržali in začuvali so se ravno tako tudi s kristjanstvom združeni lepi in hvalevredni obredi in običaji narodni, kar je jako zanimivo. Ti starodavni obredi in običaji so se začuvali ne samo med pravoslavnim ljudstvom, ampak večjidel tudi med rimsko-katoliškimi Slovani. Te narodne običaje in obrede moramo zvesto začuvati, oni so krepka zaveza, ktera veže še v naše vreme pojedina plemena in rodove v jeden veliki narod slovanski.

Zdaj so se pa počele nekatere neprilike prikazovati pri Slovanih.

Ako hoče narod, posebno ako je velik in ljudnat, krepko in slavno obstati, mora neobhodno biti: **uzajemen in složen**.

Uzajemen je narod, ako se pojedina njegova plemena poznajo, med seboj bratsko občujejo, da si svoje zadeve in potrebe objavljajo in razodevajo, in si uzajemno pomagajo in se podpirajo. Ta narodu neobhodno potrebna uzajemnost je le več in več počela zibnovati iz naroda slovanskega. Bližnja plemena so se sicer poznavała, med seboj občevala, pa slovanska zemlja bila je tako obširna, njene pokrajine tako oddaljene jedna od druge in jedno pleme od drugega, poti so pa bili slabi, dobrih cest malo, pošt in železnic pa nič. Plemena, od sebe oddaljena, so malokedaj kaj slišala jedno od drugega, in živela so odtujčeno od sebe. Narod sicer velik se je razdrobil na nekoliko rodov in mnogo plemen neuzajemnih in nesložnih. Uzajemen narod je krepek in silen, protivniki se ne predrznejo pravice mu kratiti. Neuzajemen narod razdrobljen na večja ali menja ple-

mena je slab, tujcem v dobiček in v posmeh. Tako neuzajemen je bil slovanski narod v tistem času.

Složen je narod tedaj, kedar se pojedina plemena ne samo poznajo in med seboj občujejo, svoje zadeve in težnje naznanjajo, temuč ako se po priložnosti podpirajo in v težnjah in svojih zadevah si pomagajo. Po slogi postajajo plemena močna in silna, in močen in silen je tudi ves narod.

V tisto vreme bil je slovanski narod nesložen. Malo so pojedina plemena se ozirala jedno na drugo in se podpirala. Nektera plemena so se začela zavoljo sebičnih uzrokov prikarjati, sovražiti in med seboj vojevati, tako da se je vojskoval brat Slovan z bratom Slovanom. Zgodilo se je tudi, da sta se dva plemena vojevala, da je jedno poklicalo protivnike slovanstva na pomoč in ti so prišli, pa oba naroda pobedili, in ju podjarmili. Tako se to zgodi, ako brat brata sovraži in pri protivniku pomoči išče. To so bili žalostni časi.

Velika nadloga je tiščala tedaj slovanski narod tudi zato, ker Slovani niso imeli v Evropi vlastnih pismen, prikladnih jeziku slovanskemu, oni zato tudi niso imeli ne knjig ne slovstva; to pa je izgledalo, kakor da bi bili Slovani narod neveden in surov, kar nikoli ni bilo. Vse kar se je pisalo tedaj, pisalo se je grško ali latinsko, slovansko pa nič. Izgledalo je, kakor da bi bili prebivalci Jugoslavije sami Grki in Latinci. Še starodavni spisovatelji, rojeni Slovani, so pisali obče grško in učeni svet jih še sedaj počita spisovatelje grške.

Narod, kateri nima pismen, knjig in slovstva, imenuje se narod neprosvetljen. Narod brez vednosti in brez prosvete se prezira in v svetu nima veljave. Tako se je godilo tedaj Slovanom.

Spet druga nadloga je zadela Jugoslovane. Rimsko cesarstvo bilo je tako veliko, da ga že jeden cesar ni mogel vladati, zato so se razdelile rimske dežele na dve cesarstvi, na cesarstvo zapadno z glavnim mestom Rimom in na cesarstvo izhodno z glavnim mestom Carigradom. S tem so Jugoslovane razdelili v dve stranki. Slovence in Hrvate so priklepili k cesarstvu zapadno rimskemu in so jih imenovali Latince, da si ravno so bili tedaj, kakor še sedaj čisti Slovani. Srbe in Bolgare so priklepili k izhodno-rimskemu cesarstvu in imenovali so jih občno Grke (Helene), če ravno so tudi bili čisti Slovani, kakor so še današnji dan. Tudi ste se počeli te dve cesarstvi bojevati, Slovenci in Hrvati so stali v vojski zapadno-rimskega cesarstva nasproti Srbom in Bolgarom izhodnega rimskega cesarstva in tako so se morali bojevati brat Slovan z bratom Slovanom za tuj dobiček in tujo korist, za tuje zadeve in tuje namere.

Še žalostneje je bilo, da so se začeli tako prikarjati in sovražiti v cerkovnih zadevah, da se je cerkev v latinsko in grško razklala. Slovani, akoravno niso imeli med seboj nobenega prepira, so se na dve stranki raztrgali. Slovence in Hrvate so k rimskeji katoliškeji cerkvi priklepili, Srbe in Bolgare pa k grškeji — razkolniškeji.

Druga nadloga bila je ta, da se je Slovanom rimsko-katoliške cerkve oznanovala beseda Božja po latinsko in po nemško, česar niso razumeli, in Božja služba se je služila po latinsko. Slovanom grške cerkve se je pa oznanovala beseda Božja in služila sv. meša po grško, česar tudi niso razumeli.

V takih nadlogah je tedaj živel narod slovanski: Ni imel pismen, ne knjig, bil je razdeljen k zapadno-rimskemu cesarstvu, drugi k izhodnemu. Bili so tudi

razcepljeni v cerkvi, jedni so spadali k rimsko-katoliški, drugi k grški in Božja beseda se je oznanovala v tujem jeziku, po latinsko, po nemško in po grško — po slovansko pa nič.

Narod tako oslabljen oslablja in propada.

Tu se je milostljivi Bog usmilil Slovanov, in poslal jim je dva brata sv. Cirila in sv. Metoda.

Sveti Ciril je izumel Slovanom pismena, slovanskemu jeziku prikladna in ustanovil slovanskej slovnici pravila. On in njegov brat Metod in učeni njuni pomaganci so iz grščine predstavili v slovanščino svete bogoslužbene knjige in pesmarico. Ona dva sta vpeljala Božjo službo v slo-

vanskem jeziku, po obredu grško-izhodne cerkve in po obredu rimsko-katoliškem. In pri teh Bogu dopadljivih delih sta vsigdar uzajemno se ozirala na vsa plemena slovanska, na vsa narečja ter složno delovala za ves slovanski narod. „S križem“ — pravi slavní češki zgodovinar Franc Palacky — „sta Slovanom prinesla prvo knjigo, vložila temelj slovstvu in začela vrsto pisateljev kot najdostojnejša.“ Ker sta nosila celi narod brez razločka v svojem srci, učila sta onadva najprva uzajemnost slovansko in nam dala vero, omiko in zgodovino. Zato si sveta brata Ciril in Metod zaslužita, da ju visoko častimo, kakor apostola in učitelja slovanska.

II.

1. Popis življenja sv. Cirila in Metoda.

1. Mladost sv. Cirila in Metoda.

Konstantin, imenovan Ciril, in njegov brat Metod sta se narodila v Solunu ali Saloniku, v mestu zajedno slovanskem in grškem, iz slavnega in imenitnega rodu. Oče njiju, Leo po imenu, mož plemenit in bogat, je bil pri carigradskem caru drugar, podvojvoda, je tedaj opravljal visoko službo. Imel je sedem sinov, med njimi je bil „Konstantin mezinec“ najmlajši, rojen leta 827.

1. Sv. Ciril sedemletni.

dečku začele nenavadno razvijati. Že kot sedemletni fantek je videl v sanjah Modrost, ktera se mu je kot krasna nebeška devica prikazala. Ves navdušen je obljubil, jej služiti svoje žive dni. To obljubo razodene tudi svojim starišem. Kar živahno mladino po navadi kratkočasi, postavim lov, ples, itd., to mladega Konstantina vse nič ni veselilo, videl si ga le, kako je molil, v knjigah tičal in se v krščan-

Izvrstne zmožnosti, s katerimi ga je mili Bog obdaroval, so se kmalo pri skih čednostih vadil. Bil je po letih mladeneč, po zadržanji pa popolnoma

mož že v najnežnejši mladosti. — Neka prigodbica ga potrdi še bolje v sklepu, posvetnemu življenju se odpovedati in mlado svoje srce popolnoma Bogu posvetiti.

Imel je — tako se pripoveduje — ptiča sokola, ki mu je bil zelo pri-

valice je nježnočutni mladeneč tako žaloval, da od prevelike žalosti dva dni na jed celo mislil ni in to ga je ozdravilo.

Spoznal je, kako nevarno more človeku biti, ako bi se s celim srcem kakej stvari udal in kako vse, kar človeka

2. Molitev sv. Cirila.

ljubljen. Nek dan vzame sokola seboj na polje, da bi ž njim lovil druge ptiče. Pa ko spusti sokola iz roke, vzdigne se nagloma veter in mu odnese ljubega ptiča. Po zgubi mile ži-

veseli, hipoma mine in zgine. Postavil si je ravnilo, da si na nijedno pozemeljsko stvar srca ne veže, ampak da bode le Bogu samemu in večnim rečem služil ter se veselil le tistih posestev, katerih veter

ne more odnesti, kakor milega ptiča, temveč, ktere ostanejo na veke. S tem je spolnil voljo nebeškega Učenika, ki nam svetuje, naj si nabiramo nebeških zakladov, katerih ne pokvari ne molj ne rija, katerih tatje ne izkopljejo, ne ukradejo. Konstantin je ostal zvest svojej obljudi. Že njegova sobica in celi red njegovega življenja sta pričala, s čim se peča, s čim ima veselje njegova duša. Na steni je visel križ in pod križ si je napisal te le besede: „O Gregor! (ta imenitni škof mu je bil izgled v vednosti in pobožnosti) po telesu človek, po duhu angelj! Ti si po telesu človek, pa zdiš se mi po duhu angelj! Kajti tvoja usta, kakor usta Serafinov, slavijo Boga in vesoljnemu svetu pravo vero razsvetljujejo. Primi tudi mene za učenca, z ljubeznijo in vero sem tebi resnično udan, razsveti me in uči me!“ — Tam pred križem je molil, tam se je učil, tam se je pripravljaj na svoj veliki poklic, ktere ga je Bog njemu in bratu Metodu namenil.

Obadva brata sta se naučila v Salonikgradu, v tem ljudnatem, primorskem, trgovskem mestu, različnih jezikov, grškega in latinskega. Že od doma znala sta čisto slovanščino, ki je takrat vladala ne samo v Makedoniji pred mestnimi vratami Soluna in v mestu samem, ampak po celem grškem carstvu zajedno z grškim jezikom.

Oče Leo je umrl Konstantinu štirinajst let staremu leta 841. Upravitelj carskega dvora, Teokist, je slišal, kako marljivo se uči menda njegov rojak Konstantin

in je poslal po njega, da bi se učil v Carigradu zajedno z mladim carjevičem. Konstantin se je tam naučil cele slovnice v treh mesecih. Izučil se je izvrstno tudi v zemljemerstvu, govorništvu in vseh naukih modroslovnih; razun tega tudi v računstvu, zvezdoslovji in godbi. Bil je pobožen in učen tako, da so ga imenovali „Kirillos filosofos“ t. j. „Gospodič prosvetljeni“. In to častno ime mu je tudi ostalo.¹ Teokist je dal Cirilu oblast v svojem domu in mu dovolil tudi svobodni ustop v carjev grad. Hotel ga je oženiti s svojo kumo in mu obetal, da ga car poviša na čast kneza in vojvode. Ciril pa v to ni privolil, nego se postriže, t. j. stopi v stan duhovski in postane knjižničar pri patrijarhu pri cerkvi sv. Sofije. Pa le malo časa tu ostane, nenadoma odide tajno na ozko morje in se tam skrije v samostanu, da so ga našli še le čez pol leta. Vrnivši se v Carigrad ni hotel biti več knjižničar, ampak je sprejel službo javnega učitelja modroslovja, ter je podučeval domače in tuje učence.

Po ukazu cara se je prepiral, še ves mlad, o češčenji sv. podob s patrijarhom Janezom, kateri je iz svoje službe pahnjen bil in je zametoval podobe svetnikov (843). V tem času so se prepirali Saraceni o veri, poslali so tudi po kristjanske učenike, da bi se prepričali, ktera vera bi bila najimenitnejša. Zato je šel Ciril, takrat 24 let star, v zemljo kneza saracenskega, ter je s svojo učenostjo nad protivniki svitežil in jih slavno premagal. Iz sovraštva dali so mu krivoverci zavžiti strupa, pa strup nič ni škodoval (851). Tukaj se je Ciril naučil tudi saracenskega jezika.

¹ Kako so po domače imenovali sv. Metoda, ne vemo. Častno ime „Met-hodi“ si je zaslužil s tem, ker je obhodil mnogo dežel. „Mat“ ali „met“ pomeni po pravoslavnsko „deželo“, „Met-hodij“ je tedaj mož, ki „hodi“ po mnogih „deželah“. Rusi to ime izgovarjajo „Mefodij“, Slovenci pravimo navadno „Ciril in Metod“. Čehi pa pravijo „Cecho i Strahoto“, ker so mislili, da pride ime „Metudius“ od latinske besede „Metus“ (strah). Prava imena pa sta „Kiril in Methodij“.

Metod, brat Cirilov, bil je nekaj let knez, upravitelj slovanske pokrajine, morebiti Striemske; pa je opustil to službo

goro Holm. Tukaj sta obadva brata Bogu prijetno živela, molila, budela in se postila.

3. Sv. Ciril uči Saracene.

V tem času so Kazarji prosili cara, naj bi jim poslal učene ljudi, kateri bi jih obranili iz jedne strani Judov, iz druge Saracenov, kateri oboji so hoteli Kazarje na svojo vero obrniti. Car pošlje h Kazarjem Cirila l. 857. Ciril se poda na obali Črnega morja, kjer je marljivo razlagal vero kristjansko.

Tukaj pregovori kneza Herzonskega, iskati telo svetega Klementa, nekdanjega papeža rimskega, ki je kot mučenik umrl leta 102. v Tavrinskem Herzonu. Telo svetega Klementa so našli v morji in ostanke tega svetega telesa sta Ciril in Metod potem z veliko častjo seboj nosila po vseh svojih dalekih potih, dokler jih nista prinesla v sam Rim, kjer se je na čast sv. Klementu cerkev zidala.

in se podal v goro Holm (Elim, Olimpos). Tam se postriže in stopi v duhovski stan.

Ko se je Ciril vrnil od Saracenov, podá se k svojemu bratu Metodu na

Med tem, ko sta se Ciril in Metod mudila v Herzonu, pride Kazarski vojvoda z vojsko in obleže mesto. Pa po prošnji Cirila zopet odide in pusti prebivalce v

miru. Potlej se vsede Ciril na ladijo in se prepelje iz Kazarskega jezera na morje Azovsko (Meotiško) in na Kaspiška vrata Kavkaških gorá.

Tukaj je dokazoval Judom in Saracenom resnico kristjanske vere tako jasno, da je protivnike popolnem premagal in izposloval za kristjansko vero to predpravico, da bi svobodno smel, kdorkoli bi hotel, kristjansko vero sprejeti in se dati pokrstiti; naproti da bi glavo zapadel, kdorkoli bi prestopil od kristjanske vere na judovsko ali saracensko. Blizo 200 ljudi dalo se je krstiti. Namesto vseh darov, ktere so Cirilu ponujali, izprosil si je od saracenskega vladarja samo to milost, da izpusti na svobodo 20 vjetih kristjanov. Od tam se je podal Ciril v Carigad nazaj in vzel seboj ostanke svetega Klementa (leta 858.).

Ciril je živel zdaj pri cerkvi svetih apostolov; Metod pak v samostanu Polihron, kjer je Boga častilo 70 starcev, katerim je bil sv. Metod opat.

Od sveta ločena sta sveta brata živela samo Bogu in vednostim, dokler jima Božja previdnost ni odkazala truda-

4. Sv. Ciril krsti Kazarje.

polnega apostolskega dela. V tem času je dozorela v prsih svetih bratov zveličavna misel, postati apostola slovanskemu narodu.

2. Ciril izume Slovanom pismena in upelje Božjo službo v slovanskem jeziku po obredu grško-izhodne cerkve ali tako imenovanem pravoslavnem obredu.

Sedaj se je Ciril združil z bratom svojim, Metodom, da bi slovanskemu narodu priskrbel pismena, prikladna lastno-

Trakiji, Makedoniji, Tesaliji, Livadiji, v samem Peloponežu in ostalih grških pokrajinah. (Že v letih 746 do 799 bilo

5. Sv. Metod in bolgarski knez Boris.

stim jezika slovanskega. Mnogi Slovani so prebivali takrat na balkanskem polotoku. Bili so jedni svobodni, drugi pod vlado uralskih Kazarov. Svobodni in Grkom podložni Slovani so prebivali v

je Slovanov v teh deželah toliko, da takratni grški spisovatelji bitko tožijo, da se hoče posloveniti skoro cela Grška. Mesijo in Makedonijo imenujejo naravnost „Slavijo“. Slovani na balkanskem

polostrovu so že davno pred Cirilom bili krščeni; vendar pred Cirilom niso imeli lastnih slovanskih pismen in slovanskega podučevanja. Visoko prosvetljeni Ciril je dobro vedel, da imajo o njegovem času svoja lastna pismena Armeni, Iberi, Seri, Kopti in drugi narodi, kateri niso po grško govorili, in da imajo svoj materni jezik tudi v cerkvenih knjigah. Zato se je ta veliki dobrotnik namenil, osrečiti Slované z lastno abecedo in slovanskim obredom. Leta 855. izumel je tedaj sv. Ciril s cela nova pismena, slovansčini prikladna, pa različna od judovskih, grških in latinskih. Ta pisava imenovala se je takrat „Cirilica“, zdaj se pa imenuje „Glagolitica“. Brzo je začel prekladati Božjo službo po obredu izhodne cerkve na jezik slovanski. Z velikim veseljem so sprejeli Slovani ta imenitni dar, in brzo ter veselo začela se je širiti služba Božja v slovanskem jeziku (855—862). V letih 678 do 860 prišli so na balkanski polotok med Slované, ki so tam živeli, uralski Bolgari, narod neslovansk, in so se naselili v Mesiji, združivši se s Slovani, kateri so bili od starih časov tukaj naseljeni. Ni bilo teh Bolgarov mnogo, pa bili so jako hrabri, in polastili so se velikega kosa slovanskih

dežel. Pobratili pa so se s Slovani, sprejeli njih jezik in običaje in slednjič celo kristjansko vero, in tako so postali iz Čudskih Bolgarov pravi kristjanski Slovani. Od Bolgarov ostalo je le ime.

Leta 861. pokrstil se je bolgarski knez Boris ter sprejel ime Mihál Boris. Krstil ga je sam Metod, Cirilov brat. S knezom pokristjanilo se je mnogo ljudstva. Bolgarija je obsegala takrat Mesijo, Dacijo in se razprostirala do Donave v Pešti pod Motro v Jagre in dalje do reke Torise, ter se dotikala velike Morave, v kateri je vladal takrat slavni Rastislav. (Današnja Ogerska ali Ugorska — „u gorah“ — bila je tedaj razdeljena na tri kose: severni kos ali današnja Slovakijo je vladal moravski knez Rastislav, zapadna Ogerska je spadala pod kraljestvo Kocelnovo v Blatogradu, ki je bil tudi slovanski knez; jugoizhodno Ugorsko pa so vladali čudsko-slovanski Bolgari. Madjarov tisti čas še ni bilo v Evropi.)

Daleko in široko se je razglasilo, da na balkanskem polotoku, v Makedoniji in Bolgariji slovanski duhovniki opravljajo službo Božjo in vse obrede v slovanskem jeziku. Ta vesela novica zaslišala se je tudi do Velike Moravske.

3. Sv. Ciril in Metod gresta slovansko službo Božjo upeljati v Veliko Moravo po obredu rimsko-katoliškem.

Okoli leta 863. je Rastislav, po domače imenovan Rastič, moravski veliki knez, slišal o slovanski službi Božji in o bogoslužbenih knjigah, v slovanskem jeziku spisanih. Posvetoval se je s svojimi knezi in velikaši, ter poslal poslanca v Carigrad prositi cara Mihála, da mu pošlje slovanskih učiteljev, rekoč: „Ljudje naši so od paganstva odstopili

in se držijo kristjanstva; pa nemamo učitelja takega, kateri bi nam v našem jeziku razlagal kristjansko vero, da bi tudi druge dežele nas nasledovale in sprejele sv. vero. Zato pošlji nam, vladar! učitelja takega, ker od vas na vse strani dobre postave izhajajo“. Car se je posvetoval v zboru in je za to delo izbral brata Cirila in Metoda, ter nju prosil, naj sprej-

meta to važno opravilo, govoreč: „Vidva sta Salončana in Salončani govore čisto in lepo po slovanski“.

in mnogi drugi so iskali tega, pa niso našli“. Učeni mož odgovori: „Ako ne-majo svojih pismen, kdo more na vodo

6. Prihod sv. Cirila in Metoda v Velehrad.

Ciril, akoravno bolehen, ni odrekel, samo to je želel zvedeti, ali imajo Moravani svoja lastna pismena ali ne. Car mu odgovori: „Ded moj in oče moj

besede zapisati ali si napraviti ime razkolnika s tem, ako vpelje nova pismena?“ Na prigovarjanje cara sprejme Ciril to veliko delo, poklekne, se izroči Bogu

in začne v svoji novi pisavi pisati besede evangeljske: „V začetku je bila Beseda in Beseda je bila v Bogu in Bog je bil Beseda“. Razveselil se je car vrlo nad tem, je poslal Cirila k Rastislavu z darovi in listom. S Cirilom je šel Metod v Veliko Moravo, deželo Rastislava, in vzela sta seboj ostanke sv. Klementa. Rastislav je bil takrat popolnem neodvisen od Nemcev.

Ciril doide z Metodom in pomočniki v

Veliko Moravo. Ko so prebivalci o njih prihodu zvedeli, razveselili so se vrlo, ker so slišali, da prineseta seboj sveto evangelije, od Cirila, učenega književnika, na slovanski jezik predstavljeno. Ko prideta v Velehrad, prestolno mesto Velike Morave, sprejme ju Rastislav z veliko slavo. Sveta moža se lotita potem

iskreno in goreče svojega dela, zbereta okoli sebe učene mladenče in može, da ustanovita učeno slovansko družbo in prekladata s pomočniki boguslužbene knjige na jezik slovanski, to je evangelije, dejanje apostolov, psalme; učita pomočnike,

služiti Božjo službo, časoslov, juterno, godine, večernice, povečernice in tajne službe; se trudita upeljati Božjo službo v slovanskem jeziku, ter širita prosveto in učenost v deželi slavnega kneza Rastislava. Bog se je radoval nad nju delom in satan ostal je na sramoti.

Daleč in široko se je razglasilo, da v Velikej Moravi slovanski duhovniki Slovane podučujejo v maternem jeziku in da

jim v slovanskem jeziku opravljajo tudi Božjo službo tam, kjer so prej nemški duhovniki si prisvojevali oblasti nad ljudstvom.

Brzo so se našli tudi protivniki temu bogoljubnemu delu in so počeli govoriti: „Ne slavi se Bog s tem, da se služba Božja opravlja po slovanski; kajti ako bi to Bogu ugodno bilo, lahko bi bil storil, da bi se bil že iz početka ta

7. Sv. brata podučujeta slovansko mladino.

jezik rabil za službo Božjo. Pa samo trije jeziki so, v katerih se spodobi častiti Boga, namreč judovski, grški in latinski“. Celo do Rima prišle so te in še druge pritožbe o delovanju sv. Cirila in Metoda.

4. Sv. Ciril in Metod potujeta v Rim.

Ko se je slišalo do samega Rima, da slovanski duhovniki sv. mešo in vse druge cerkvene obrede v Velikej Moravi služijo v jeziku slovanskem, in so te in

še hujše pritožbe prišle do sv. očeta papeža Nikolaja, povabil je on kot vrhovni glavar katoliško-kristjanske cerkve Cirila in Metoda k sebi v Rim v zagovor. Sveta

brata potujeta po triletnem bivanji v Moravi v Rim skoz deželo blatenskega kneza Kocelja.

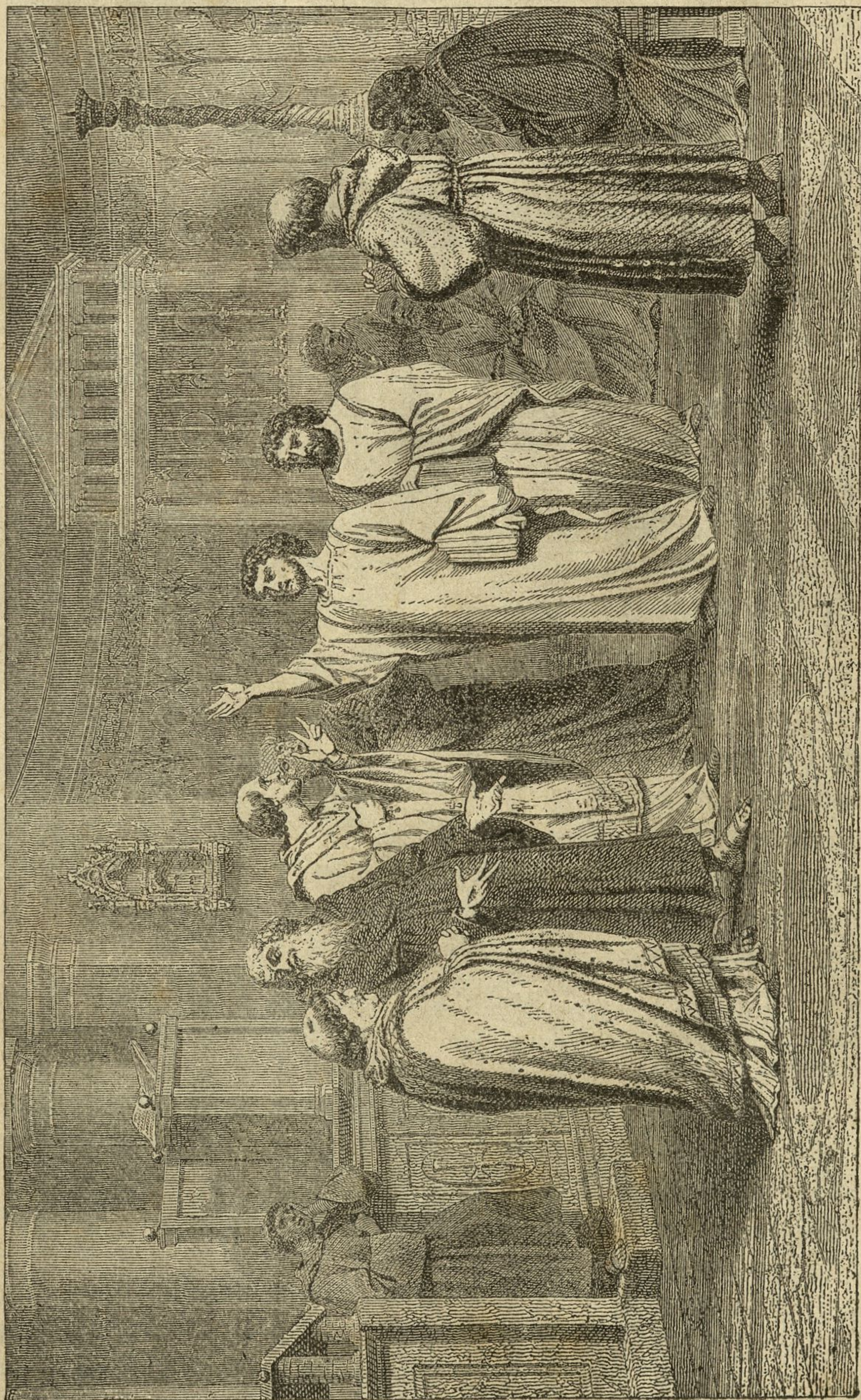
On ju prijazno sprejme in se obraduje nad slovanskimi pismeni.

Knez sam se je naučil slovanskih pismen ter dal Cirilu 50 učencev brzopiscev za pomočnike. Na Koceljevem prestolnem mestu Salu (Salovar) pomudila sta se sveta brata dalj časa.

Ko je prišel Ciril v Benetke, vzdignili so se proti njemu latinski duhovniki in menihi, kakor črne vrane nad sokola, in mu začeli govoriti:

„Le v treh jezikih se spodobi moliti in Boga častiti.

Človeče! povej nam, kako si sedaj stvaril Slovanom nova pismena, kterih poprej nikdo drugi ni izumel, ne apostol, ne rimski

S. Sv. Ciril in Metod v Benetkah.

papež, ne sv. Gregor, ne sv. Jeronim, ne sv. Avguštín? Mi vemo samo tri jezike, s katerimi se Bog časti, namreč judovskega, grškega in latin-

skega“. — Učeni mož pa jim odgovori: „Ali Bog ne pošilja dež jednako na vse ljudi in narode? Ali ne sveti solnce vsem? Kako, da se ne stidite in sramujete trditi, da samo v treh jezikih bi se smel Bog moliti? Ostalim vsem narodom pa zapovedujete, da bi imeli biti slepi in gluhi! Povejte mi, zakaj da bi Bog ne mogel in ne hotel dati vsem narodom, kar je po vaših besedah dal le Judom, Grkom in Latincem? Mi pa poznamo mnogo rodov, ki imajo svoja pismena in službo Božjo v svojem materinskem jeziku, taki so: Armeni, Perzi, Avasgi, Iberi, Gugdi, Goti, Obri, Tursi, Kazari, Arabi, Egipčani, Siri in še mnogi drugi“.

Ciril se poda s svojim bratom v Rim, da posveti svoje učence v duhovski stan, ter vzame seboj ostanke sv. Klementa. Rastislav in Kocelj pa sta na prošnjo svetih oznanovalcev besede Božje spustila na svobodo 900 vjetih kristjanov (867).

Med tem umrje papež Nikolaj in njegov naslednik Hadrijan sliši, da Ciril in Metod prineseta seboj ostanke sv. Kle-

9. Prihod sv. Cirila in Metoda v Rim.

menta. On sam gre z mnogim ljudstvom njima naproti ter ju sprejme vrlo prijazno (868). Zatem ukaže dvema škofoma, posvetiti slovanske bogoslovce, tri za duhov-

nike in dva za dijakona. Potem sprejme slovanske cerkvene knjige, jih posveti in položi na altar sv. Petra, in spevali so po teh knjigah službo Božjo pri sv. Petru. Drugi dan so peli v cerkvi sv. Petronile, tretji dan v cerkvi sv. Andreja; po noči pa so peli Božjo službo po slovanski v

ljito sta dokazala, da je bilo to neobhodno potrebno. Ker sta tako iskreno govorila in se skazala tako krepostna, dosegla sta vso dovernost in zaupanje papeža Hadrijana, tako da on ni poslušal protivnikov njunih, kateri so nju krivo dolžili. Občudoval je papež veliko delo in strmel nad

10. Sv. Ciril umira.

cerkvi velikega učitelja narodov, sv. Pavla apostola, nad njegovim grobom.

Ciril in Metod sta se pred papežem čisto opravičila in sta jasno in verodostojno dokazala, zakaj da sta upeljala nova slovanska pismena in poslovenila boguslužbene knjige ter sv. pismo. Teme-

vsem, kar sta sv. Ciril in Metod izvršila v slavo Božjo in na prosveto naroda slovanskega. Potem je povišal Metoda v škofa. Isto čast je bil namenil tudi sv. Cirilu, pa ta je ni hotel sprejeti, čutivši, da se mu bliža bolezen in gotova smrt.

5. Ciril umrje v Rimu.

Ciril je, utrujen po tolikih potih in naporih, hudo zbolel. Mnoge dni je čutil hude bolečine in slutil je bližnjo smrt.

Metod je posebno miloval samostansko življenje na Humu

(Holmu), zato ga je sv. Ciril še pred svojo smrtjo opominjal, naj ne opusti začetega dela med Slovani, in reče Metodu: „Glej brat, midva sva bila vkup vprežena delavca, sva na enem razkladu

orala; jaz pa na njivi padam, pri delu obnemorem in dokončam svoje dni. Ti samostansko življenje na Humu vrlo miluješ; ako Boga znadeš, ne obustavljaj

učenja v slovanskih zemljah“. Pred svojo smrtjo je še rekel: „Od sedaj nisem več služabnik cara, ampak le Boga uzdržitelja, kar sem bil in bodem na veke“. V jutru se je oblekel v obleko meniško, pomolil se Bogu, da bi On pomnožil občestvo kristjan-

sko, potrdil verne kristjane v slogi in pravej veri, in zaspal je v Gospodu dne 14. svečana l. 869. — Metod je hotel seboj vzeti

II. Smrt sv. Cirila v Rimu.

telo svojega brata Cirila, da bi ga položil po želji svoje matere v samostansko zemljo; pa latinski škofje so prosili, da bi

ga ostavil in pustil v Rimu. V to je slednjič privolil in pokopali so telo v cerkvi sv. Klementa v Rimu.

6. Papež pošlje škofa sv. Metoda zopet nazaj v slovanske zemlje.

12. Sv. Metod se vrne iz Rima med Slovane.

Sedaj je poslal knez Kocelj poslance do sv. očeta v Rim, da bi pustil od sebe Metoda in ga poslal nazaj (869). Papež Hadrijan je odgovoril: „Ne samo tebi, knez, ali komu drugemu, nego vsem tem zemljam in državam slovanskim pošljem Metoda za škofa in učitelja od Boga in od apostola Petra, prvostolnika, kateri ima ključje kraljestva nebeškega“.

Metod se je tedaj zopet podal v dežele slovanske in papež mu je dal priporočilni list na kneze slovanske, na Rastislava, Svatopluka in Kocelja (870).

Rastislav in njegov nečak (sinovec) Svatopluk sta imela ravno tačas hudo, okrutno vojsko s Ljudevitom, kraljem nemškim, in sinom njegovim Karlmanom. Zato ni šel Metod v Veliko Moravo, nego je

med tem prebival v deželi Kocelja, iskrenega prijatelja slovanskih pismen. Tam je podučeval pomočnike, marljivo oznanjal besedo Božjo in upeljeval službo Božjo v jeziku slovanskem. Narod se je radoval take službe Božje in sv. evangelija,

jeziku tako brzo razprostira, odišel je ves razkačen v Solnograd nazaj (870).

Ko je bila vojska med Moravani in Nemci končana, in je na Moravi Svatopluk vladati začel, preselil se je sv. Metod vnovič v Velehrad na Morav-

13. Sv. Metod krsti češkega kneza Borivoja.

oznanjenega v razumljivem jeziku. Čudovito hitro širila se je slovanska pisava preko vseh strani.

Bil je v Koceljevem tudi solnogradski nadduhovnik Richwald, in ko je ta videl, da se Božja služba v slovanskem

sko, kjer je krstil češkega kneza Borivoja (871).

K Čehom je prišlo kristjanstvo iz dveh strani, iz Nemcev okoli leta 845. z latinsko službo Božjo in iz Morave okoli l. 871. s slovanskim jezikom, tako da

sta nekoliko časa oba jezika drug poleg drugega v rabi bila. Že leta 845. dalo se je 14 čeških boljarov v Rezni (Regensburg) krstiti, in verjetno je, da so nemški duhovniki zatem v Čedah oznanovali sv. evangelije. Pa njih uk se ni prijel, in sicer iz dveh vzrokov, prvič zato ne, ker so lukavi in zviti nemški vladarji pokristjanjenim Slovanom usiljevali tudi svoje težko suženjstvo; drugič pa zato ne, ker duhovniki nemški niso znali slovanščine.

Ko sta pa v sosednji Moravi sv. Ciril in Metod upeljala službo Božjo v slovanskem jeziku, pokrstil se je kmalo češki knez Borivoj v Velehradu, in za njim velika množica ljudstva. Zidale so se cerkve, upeljala slovanska služba Božja in ustanovile so se slovanske družbe prepisovalcev bogoslužbenih knjig in predstavljavcev sv. pisma, na pr. učena družba imenovana „Budeču“.

Sveta Ljudmila, češka kneginja, bila je velika prijateljica pisma slovanskega in posebna milovnica Božje službe v slovanskem jeziku. Svojega unuka, sv. V a c l a v a, dala je najprej po slovanskih duhovnikih izučiti v slovanskih knjigah, in

potem v Budeču tudi v knjigah latinskih in grških, ter se je ta pobožni kraljevič izučil v teh vednostih tako vrlo, kakor dober duhovnik ali škof.

Prve cerkve v Čedah bile so posvečene sv. Klementu, ker sta Ciril in Metod tega svetnika posebno častila. Posvetila sta ta dva sveta moža cerkev v Litomišli in v njej shranila nekaj časa ostanke sv. Klementa. Tako je najstarejša cerkev v nekdanji pražki kneževini ona sv. Klementa v Levogradu na levem bregu Veltave poldrugo miljo od slavne Prage proti severu, in pa cerkev sv. Klementa na Višehradu. Da je bila nekdanj slovanska služba Božja v Čedah zraven latinske navadna in razširjena, dokazuje in priča tudi prestara, do početka kristjanstva v Čedah spadajoča cerkvena pesem: „Hospodine pomiluj . . .“

Ta pesem je prvi in najstarejši spomin upeljanega kristjanstva v Čedah. Trdijo, da je zloženo od slovanskih apostolov Cirila in Metoda ali vsaj od najstarejših učencev njunih, ker je to pesem spevalo prosto češko ljudstvo pri posvečenju prvega škofa praškega, Detmara, leta 973., in jo speva še v naši dobi.

7. Metoda zadenejo nove nadloge od njegovih protivnikov.

Metod povišan od papeža na čast škofa Moravskega in Panonskega, dobil je še več protivnikov in sovražnikov. Višji škof solnogradski je sklical cerkveni zbor nemških škofov in duhovnikov. Od vseh strani so se vsuli neprijatelji nad Metoda. Stari vrag vsemu dobremu in protivnik pravice, satan je podpihal srce cesarju Arnulfu, neprijatelju Kocelja in kralja Moravskega, kakor tudi srca nemških škofov, kateri so govorili: „Ti pač na naši zemlji učiš!“ Sv. Metod jim odgovori: „Ako

bi bil vedel, da je dežela vaša, takoj bi se bil izognil in uklonil; pa ni vaša zemlja, ampak svetega Petra. Ako mi vi samo zavoljo svoje oblasti branite učiti Božjo besedo, varite se, da ne skušate železne gore prebiti s koščeno glavo, da si glave ne razbijete“. Vsi razkačeni so mu govorili: „No, dobro ti ne pojde!“ On pa govori: „Jaz pravico govorim tudi pred cesarji in se ne bojim; vi pa storite z menoj po svoji volji, ker jaz nisem boljši od tistih, ki so pravico go-

vorili in po mnogih mukah svoje življenje zgubili“.

In tako so se dolgo prekarjali in prepirali, in niso nič mogli dokazati proti njemu. Kralj pa je rekel: „Ne trudite in ne mučite mojega Metoda; on se je že ves

Tako so se prekarjali in sovražno se razšli, in Metoda so obsodili in ga poslali v Švabe (v Nemce) in so ga držali tam vjetega pol tretjega leta (od leta 872. do leta 874.), dokler tega ni zvedel rimski papež.

14. Sv. Metod v ječi.

upotil, kakor pri vročej peči“. In Metod na to odgovori: „Srečali so jedenkrat književnika upotenega in ga prašali, zakaj se tako potí, in on je odgovoril: Z robatimi in neotesanimi ljudmi sem se prepiral.“

Ko papež to zve, razdražen pošlje kletvo na nje, da bi vsi nemški škofje ne smeli obhajati službe Božje, dokler bi držali sv. Metoda vjetega. — Tedaj so ga izpustili na svobodo in so knezu Kocelju govorili: „Ako totega (Metoda) pri

sebi obdržiš, videl boš, kako te mi bomo, ti nam ne uideš.“

Toda le oni sami niso ušli kazni Božji in sodbi sv. Petra: ker trije škofje izmed teh so umrli še v tistem letu (875), namreč nadškof solnogradski Adalbert, Briksenski škof Hano in škof Poševski Hermenerik.

Poslednjič so tudi Moravani občutili krivico, ktera se jim je godila od Nemcev, in so spoznali, da nemški duhovniki hočejo njih samo pod svojo oblastjo obdržati in svojevoljno jim nakladati bremena.

Zato so izgnali nadležne nemške duhovnike iz svoje dežele in so poslali papežu tako-le prošnjo:

„Že davno so naši očetje sprejeli krst od svetega Petra, to je, iz Rima, tako smo tudi mi pravoverni. Daj nam Metoda za nadškofa in učitelja.“

Papež je svetega Metoda djansko povišal v nadškofa Moravskega in Panonskega (874). Ko je Metod prišel od kneza Kocelja v Veliko Moravo, izročil mu je sam Svatopluk vse cerkve in vse duhovništvo v svojej državi. Od takrat se je počelo učenje Božje besede brzo, duhovništvo se je množilo v vseh mestih. Tudi posvetna moč in oblast dežele Moravske in Panonije začela se je razprostirati na vse strani ter je premagovala sovražnike.

Velika Morava se je razprostirala o času Svatopluka po obeh bregovih Donave in je obsegala današnjo Moravsko, priležni del Rakus (Avstrije), celo zemljo „Ugorško“ od reke Morave do reke Torise na jugu, in od Matre do Vacova. Tota Velika Morava se je imenovala tudi „gornja“ Morava na razliko od „bolgarske“ Morave, ležeče na jugu v današnji Srbiji in v južnej Panoniji.

Svatopluk, toti veliki in mogočni vladar, ni vladal samo v Velikej Moravi,

ampak priznavale so njegovo vrhovno oblast tudi še druge dežele, kakor Češka, Mšensko (Meissen), Lužice, Malopoljsko in jeden del Šlezije.

Te dežele so imele sicer svoje lastne kneze in postave; pa knezi so bili vezani, dajati Svatopluku danj (davek) in pošiljati mu vojaško pomoč proti občenemu neprijatelju.

Pa ne samo v Velikej Moravi, tudi pri bližnjih plemenih slovanskih širila se je slovanska služba Božja in slovansko pismo čudovito brzo, tako pri Hrvatih, Srbih, Bolgarih in Slovencih.

Med Hrvati se je kristjanstvo začelo širiti že jako zgodaj. Tedaj se mora razlikovati dvojna Hrvatska, namreč dalmatinska z glavnima mestoma Beogradom na jadranskem Primorju in Bihačem na reki Uni, pa bosanska Hrvatska z glavnim mestom Sisakom.

Že leta 638. se je car Heraklij trudil in si prizadeval, Hrvate in Srbe pridobiti za kristjanstvo, pa njegov trud je malo izdal, ker duhovniki rimski niso podučevali v narodnem jeziku. Velik del Hrvatov se je držal paganstva, in po smrti tega cara (641) se je celi narod zopet osvobodil od grške vlade. Ko je bil pa Sedeslav veliki župan hrvatski (868—878), podali so se Hrvatje zopet pod višjo oblast carigradskih carov in odstopili od rimskega papeža. To so storili posebno zato, ker se je v sosednih deželah: v Bolgariji, Velikej in Malej Moraviji, po sv. Cirilu in Metodu upeljevala Božja služba v slovanskem jeziku. Največ pa je upljivala na Hrvate dežela blatenskega kneza Kocelja, pri katerem sta se Ciril in Metod dalj časa mudila in slovansko pismo upeljala. Knez Kocelj je bil sam velik prijatelj slovanskega pisma, kakor smo že povedali; dal je svetima možema 50 učencev v poduk, in ti so pozneje slovansko Božjo službo in

sv. evangelije zanesli gotovo tudi med Slovence in Hrvate. Še bolje se je to utrdilo, ko se je sv. Metod, vrnivši se iz Rima, dalj časa mudil v prestolnem mestu kneza Kocelja, v Salu.

Nemški škofje pa so Metoda nepre-

ravskega, postavil tudi nad veliko deželo Panonijo.¹

Papež je v obče Metodovo oblast množil, ga branil in podpiral v listu, ktere ga je pisal do nemškega kralja Ljudovika (874) in do Karlmana (875). Toda pa-

15. Sv. Metod in knez Kocelj v Salu.

stano obrekovali pred papežem in pred narodom.

Papež je sv. Metoda, nadškofa mo-

pež nikakor ni mogel utišati tožeb solno-gradskega duhovništva, ktero se je neprestano zlobilo in jezilo nad Metodom.

¹ Nekteri mislijo, da beseda „Panonija“ izvira od „plan, planota, planonija,“ kar pomeni ravnino, planjavo.

Govorili so, da on njim je oblast od-
vzel nad Panonijo, in njega, vsega ne-
dolžnega bogoljuba, so dolžili in tožili,
da je razkolnik, da krivo vero uči.

v Rim. Tam se je slavno opravičil ter
dokazal, da je čisto pravoveren. Papež
ga je po vsem za nedolžnega spoznal in
proglasil dne 14. rožnika 879.

16. Sv. Metod v drugič v Rimu.

Na to je papež Janez VIII. pre-
povedal Metodu službo Božjo v slovan-
skem jeziku, ter ga je poklical v Rim
v zagovor (879).

Sv. Metod se je toraj podal v drugič

Slovanska Božja služba se je zopet
dovolila, pa tudi latinska je bila v svojej
pravici puščena. Za Nitranskega škofa
v oblasti Svatopluka pa je bil postavljen
lukavi Nemec Vihing.

8. Poslednja leta sv. Metoda.

Od te dobe bilo je dejano za srečo in pokoj Božjega moža Metoda. Bil je toti Vihing človek napihnjjen in prevzeten. Nemci sami so ga sovražili. Leta 894. se je ponujal cesarju Arnulfu za kanc-lerja, in Arnulf ga je postavil za škofa Poševskega (Passau), pa leta 899. ga je solnogradski nadškof zavrgel iz škofov-skega sedeža.¹

Toti Vihing si je na vse strani pri-zadeval, da bi sv. Metoda pri knezu Svato-pluku očrnil in pristudil. Sicer ga je še z različnimi drugimi težavami in ne-prilikami do konca utrudil. Papež je branil Metoda, pohvalil slovansko službo Božjo v posebnem listu, pisanem Svato-pluku leta 880. V tem pismu se bere: „Mi smo spoznali, da je Metod v vseh cerkvenih naukih in obredih pravoveren in častitljiv, in ga vam spet pošljemo v vašo deželo, da vlada čredo Božjo in to tako, da po cerkvenih opravilih vsa oblast njemu pripada, Božje ljudstvo je namreč njemu izročeno. Ukažemo dalje, da du-hovniki in diakoni in menihi v tvojih de-želah prebivajoči, bodite ktereга koli reda, bodite tujci, slušajo vsi Metoda, brata našega in nadškofa vašega. Ako bi trdo-vratni in trdokorni se predrznili, začeti razdor in prepir, zaukažemo, da se imajo kakor razsejalci pleveli po našem ukazu izključiti iz vaših občin in iz granice vseh dežel, po pravilih, ktera smo mu dali in jih vam poslali. Pismena slednjič slo-vanska, od Konstantina književnika iz-najdena, s kterimi bi se, kakor se spo-dobi, Bog slavil, po pravici pohvalimo in ukažemo, da se v tem jeziku oznanujejo dela Jezusa Kristusa, Gospoda našega.

To se pravej veri ne protivi, ako se v tem slovanskem jeziku poje bogoslužje ali bere sv. pismo nove in stare zaveze v dobri prestavi in druge časoslovne službe: ker Bog, kteri je stvaril tri glavne je-zike, namreč judovskega, grškega in la-tinskega, vstvaril je tudi vse druge v slavo in hvalo svojo. Ne samo v treh jezikih, ampak v vseh jezikih se ima Bog slaviti“.

Pa nemški škofje niso dali Metodu pokoja, tu so javno in očitno, tam tajno in skrito razglaševali med ljudstvom, da je papež cerkveno oblast Metodu vzel in njim oblast izročil v Moravi, in da uka-zuje Metoda in njegovo učenje izgnati. Ljudstvo se je zbralo, je tirjalo, da se mu tako papeževo pismo javno prebere. Pa ko so papeževe liste prečitali, spoz-nali so, da je Metod pravoveren, da apostoljska dela opravlja, in da so v njegovih rokah od Boga in od papeževe stolice vse slovanske zemlje; da kogar on prekolne, je proklet, in kogar posveti, da je posvečen.

Ker protivniki Metodu škodovati niso mogli v Rimu, hoteli so mu škoditi na drugej strani. Zagnali so govorico: da se nad njim srdi car Basilij v Carigradu in da pojde Metodu za glavo, ako ga car v pest dobi. Zgodilo pa se je ravno narobe. Car je povabil Metoda k sebi v Carigrad, sprejme ga vrlo častno, ohrani iz njegovih učencev, duhovnikov in po-močnikov jednega duhovnika in jednega diakona z bogoslužbenimi knjigami slo-vanskimi, in ga odpusti vrlo prijazno in z mnogimi darili. Tako prijazno sprejme ga tudi patrijarh carigradski. To se je zgodilo med letoma 880. in 884.

¹ V letopisu Poševskem je o njem pisano; „Vikingus, der war ein weltgescheidter Herr, das Evangelium den Mährern predigt er, wird Bischof mehr durch Gewalt als Einhelligkeit.“ (Miklosich, vita s. Clementis 1847, str. 14.)

Poprej ko je sv. Metod odpotoval v Carigrad, nastavil je dva brzopisca, pre- v šest mesecih od sušca do 26. septembra iz grškega jezika na slovanski jezik.

17. Slovo sv. Metoda od svojih učencev in vernikov.

ložil sv. pismo, kar ga še ni bilo poslovenjenega, razun Makabejskih bukev,

Sveto evangelije, psalme in mnogo druga izbrana čitanja stare zaveze sta preložila

že poprej Ciril in Metod s svojimi učenci in pomočniki. Najglavnejši njiju pomočniki so: Gorazd Moravan, Klement Bolgar, Sava, Naum, Angelar in več drugih. Tudi so poslovenili nomokanon, t. j. pravilo zakonov in knjige cerkvenih očetov.

in različne škode delal. Metod pošlje do njega sporočilo: „Dobro bi ti bilo, sin! da se pokrstiš po svojej volji in v svojej deželi, da bi ne bil vjet in siloma krščen v tujej deželi! Spomnil se boš na mene!“

To prerokovanje se je popolnem uresničilo. — Ko se je enkrat Svatopluk bo-

18. Velehrad.

Sv. Metod je posvetil tudi cerkev sv. Petra v Brnu 29. rožnika 884. Sv. Metod je vedel tudi za prihodnje prigodbe in jih je prerokoval. Neki vrlo mogočen paganski knez se je kristjanom spakoval

jeval proti nevernikom in je njegova vojska že tako omagovala, da ni mogel več sovražnika napadati, ampak se je samo še branil, poslal je Metod k njemu in mu sporočil: „Ako mi obljubiš na dan sv.

Petra, kateri se približuje, s svojimi vojskami biti pri mojej službi Božji, na-dejam se v Boga, da protivnike brzo premagaš.“ — Tudi to se je izpolnilo.

Dan svoje smrti je tri dni naprej povedal. — Ko se je Metod trudil med Slovan in za Slované 24 let, približal se je poslednjič temu pravičnemu možu in zvestemu služabniku Božjemu čas počitka. Prašali so Metoda učenci: „Koga, meniš, oče in učitelj naš, da bi iz učencev tvojih spoznali za tvojega naslednika?“ Metod pokaže na G o r a z d a, rojenega Moravana, in reče: „Ta je vaše dežele sin, pravo-veren, svoboden mož in dobro učen v la-

tinskih in slovanskih knjigah. Ta bodi vaš učitelj po Božji volji, ta bodi vaša ljubezen, kakor je moja.“

Cvetno nedeljo je zadnjič šel v cerkev in govoril vernikom, akoravno bolan. Vedel je za svojo bližnjo smrt in je rekel okoli stoječim: „Strežite mi in pazite me do tretjega dne.“ V jutru tretjega dne, 6. aprila 885 je mirno v Gospodu zaspal. Njegovi učenci so opravljali pogrebno svečanost v latinskem, grškem in slovanskem jeziku, in so ga položili v veliko zborni cerkev Device Marije v prestolnem mestu Velike Morave na V e - l e h r a d u.

III.

Zakaj so protivniki sv. Cirila in Metoda tako ljuto sovražili in tako okrutno proganjali?

To je potreba jasno razložiti, da ne bi kdo krivo mislil, da je to ljuto sovraštvo izviralo iz neke prazne hudobnosti.

Očitali so protivniki sv. Cirilu posebno to, da je izumil Slovanom pismena. Govorili so mu: „Človeče, kako si se predrznil, izumiti Slovanom nova pismena, in jih učiš, ko vendar prej nikdo ni vedel za ta pismena?“

Pa Cirilova pismena niso bila pravi vzrok sovraštva do svetih dveh bratov. Tudi so očitali sv. Cirilu in Metodu, zakaj da opravljata Božjo službo v slovanskem jeziku. Trdili so, da se Bog sme

častiti samo v treh jezikih, v grškem, latinskem in judovskem. Sumničili so sv. Cirila in Metoda tako dolgo, da ju je sam papež v Rim povabil, da mu to stvar razjasni. V Benetkah planili so latinski duhovniki na sv. Cirila, kakor črne vrane na sokola, se prekarjali ž njim, tvrdeči, da se sme služba Božja opravljati samo v treh jezikih, latinskem, grškem in judovskem.

Pa tudi to ni bil pravi vzrok sovraštva do slovanskih blagovestnikov. Protivniki so dobro vedeli, da imajo mnogi kristjanski narodi Božjo službo v svojem materinskem jeziku, na pr. Armeni, Iberi,

Siri, Kopti in drugi izhodni narodi. Protniki sv. Cirila in Metoda so sami dobro vedeli, da se Bog sme slaviti in moliti v vseh jezikih, ne samo v treh, in da se sveto pismo sme prekladati na različne jezike. Nemci sami so v tem oziru skrbeli za svoje rojake. Tako so na pr. sklenili na cerkvenem shodu v Frankobrodu l. 794. v pravilu št. 52: „Nikdo ne sme misliti, da je Boga moliti dovoljeno samo v treh jezikih; ampak Bog sprejema prošnje v vseh jezikih, ako so pravične“.

Kar so pa sami za sebe kot pravično in dobro spoznali, tega niso hoteli privoščiti Slovanom.

Kriva in napačna je misel, da so Slovenci v Gorotaniji prejeli kristjansko vero od nemških duhovnikov, poslanih iz Solnograda. Že davno poprej, v prvih časih kristjanstva, došli so v te kraje oznanovalci sv. evangelija iz Ogleja. Še pred koncem prvega stoletja oznanoval je sv. vero po slovenskih deželah sv. Mohor s pomočnikom sv. Fortunatom. Kristjanska vera se je iz Ogleja širila na vse strani in oglejski višji pastirji so bili pozneje povišani v dostojanstvo nadškofov (369).

Duhovniki oglejski so ljudstva mnogih in velikih dežel spreobrnil h kristjanski veri, namreč zemljo Benečansko, sedanjo Goriško, Tržaško in velik del Istre, potem pa celo veliko Gorotanijo, t. j. Kranjsko, Koroško, Štajersko, gorenje in dolnje Rakuse (Avstrijansko), in Tirolsko do reke Ina. Od leta 553. so si oglejski nadškofje prisvojili dostojanstvo patrijarhov.

Oglejski duhovniki so bili jako dobre duše, in slovensko ljudstvo se jih še zdaj prijazno spominja. Mnogo cerkev so zidali v tistem starem času, ko je Gorotanija spadala še pod oblast oglej-

skih patrijarhov. Imenujem tu samo nekatere v sedanjej Koroški: V dravskej dolini cerkev sv. Tiburcija na holmcu Molcu, kamor so hodili molit, od tod ime „Molec“ nemški „Molzbüchel“; potem cerkev sv. Martina v Gornjih Belah na Belici (Obervellach im Möllthale); potem neka cerkvica, imenovana „Sinabelkirche“, nedaleko od Sovodnja (Gmünd).

Cerkve posvečene od oglejskih duhovnikov poznajo se tudi na tem, da so posvečene svetnikom in svetnicam z imeni grškimi; na pr. v slovenskej Kapli sv. Cenonu, v ziljskej dolini v Starajej vesi sv. Ciriaku, v Šmohoru sv. Mohoru, v Žabnicah sv. Dorotheji; v dravskej dolini je sloveča stara cerkvica sv. Hrisanta i. t. d. Že blizo tri sto let so bili prebivalci Gorotanije h kristjanstvu preobrnjeni, ko so se teh dežel polastili frankovski kralji.

Leta 810. izdal je frankovski cesar Karol Veliki v Wormsu povelje, da se ima od oglejske patrijarhije odtrgati vsa zemlja na severu od Drave, tedaj vsa Gorotanija med rekami In, Dravo, Donavo in med slovenskimi goricami, ter priklopiti nadškofiji solnograškej. Že popred sta sv. Rupert in Amand po Gorotaniji krščansko vero oznanovala. Vojvoda Ketumar (Hotimir) je nadškofa Solnograškega Virgilija (754—784) prosil, naj mu pošlje mašnikov in došel je Modest v Gosposveto. Že popred so priburili v Gorotanijo vitezi in duhovniki frankovski, bavarski in švabski, proglasili so se za gospodarje dežele, zadeli slovenskemu ljudstvu težek jarem tlačanstva, sèzidali na skale trdne gradove, iz katerih so ljudstvo strahovali; stavili samostane, ter naložili prvobitnim, mirnim prebivalcem desetino, roboto in davke (ki se še danes „franki“ imenujejo). Upeljali so pa tudi tisto nesrečno postavo, po kateri je kmečko posestvo gospodi zopet na-

zaj pripadlo, o kateri postavi bo govor pozneje.

Prilastili so si celó moč in pravico nad življenjem ali smrtjo ubogih slovenskih podložnikov.

Razume se, da so Slovenci težko nosili tako hud jarem suženjstva in se ga branili, kar le mogoče.

V tem žalostnem času prišel je slovanski apostol sv. Metod v gorotanske dežele. On in njegovi pomočniki so oznanovali sv. vero v slovanskem jeziku, v tem jeziku služili Božjo službo. Slovenski rod v Gorotanu se je teh svetih učnikov silno razveselil; vse je hitelo k tej slovanskej službi Božji in k tem prijaznim oznanovalcem besede Božje, zapustivši nemške duhovnike, katerih niso razumeli.

Že to je razkačilo nasprotnike sv. Metoda, še bolj pa to, da Metodovi duhovniki niso iskali svojega dobička, ampak so delali vse le na večjo slavo Božjo in na srečo slovanskega naroda. Oni so se ravnali prav po ukazu našega Zveličarja Jezusa Kristusa, kakor se bere v evangeliju na god sv. Cirila in Metoda:

„Jezus je poslal dva in dva pred seboj v kraje, kamor je imel sam priti, in jim je rekel: Ne iščite svojega dobička, ne jemljite seboj bisage, bodite prijazni, kamorkoli pridete, pozdravite ljudi in recite jim: Mir vam bodi! in ako so ljudje dobri, ostane mir pri njih, ako ne, se pa spet k vam povrne. Pijte in jejte, kar je Bog dal, kar ljudje imajo, saj vsakdanji kruh z oznanovanjem sv. vere zaslužite, ker vsaki delavec je vreden svojega plačila. Ozna-
nujte besedo Božjo, ozdravljajte bolnike, in recite lju-

dem: došlo je k vam kraljestvo Božje.“

Kamor so prišli metropolit in nadškof Metod in njegovi pomočniki duhovniki, tam ni bilo potreba, dajati desetine, ne hoditi v roboto, ne plačevati grajščinskih davkov.

To je strašno razburilo nemško gospodo, posvetno in duhovsko. Temu se ni treba čuditi. Gospodi je tu šlo za vso njih oblast, za njih ogromno velike dohodke. Zato se ni čuditi, da so protivniki sv. Metoda tako ljuto sovražili in tako okrutno proganjali. To je bil pravi vzrok njihovega sovraštva.

Veselje Slovencev do sv. Metoda in njegovih pomočnikov ni dolgo trajalo. Solnogradčani spodili so sv. Metoda in njegove pomočnike iz dežel gorotanskih. Jeden tedaj živečih spisovateljev solnograških piše: „In mi smo ga (sv. Metoda) spodili iz dežel gorotanskih („fugatus est ex Carantanis regionibus“).

Krivo pa bi bilo misliti, da je bilo ptujej gospodi lahko delo, upeljati med Slovenci desetino, tlako in davke. Kdor je le mogel, se je tega branil. Trebalo je dvestoletnega truda in ugonavljanja, prej da se je tlaka in desetina upeljala po vsej Gorotaniji. Tedaj se še le bere: „No, letos smo vendar od vseh desetino dobili“.

Silovito so uvedli tudi tisto glasovito krivico, imenovano „Heimfallsrecht“. Ta običaj bil je tak: Kadar je gospodar umrl, podedovala je njegova rodbina za njim samo to, kar se je odnesti ali odgnati dalo, tedaj premakljivo premoženje. Nasprotno pa je vse nepremično premoženje, t. j. pohištvo, njive, travniki, gozdje, itd. pripadlo v lastnino gosposke (svetovne), kateri je dotični kmet bil pripisan kot tlačan ali rob. Gospoda je s takimi posestvi potem storila, kar je hotela. Posestvo je gospod ali pridružil

svojim njivam, ali ga prodal, daroval ali v najem dal. Tako je prišla slovenska zemlja v roke Frankov, Švabov, Bavarcev in Slovencev odpadnikov, katerih se gotovo že takrat ni manjkalo. Tlačani niso imeli nobene pravice do zemljišč, niti do svoje osebe. Gosposčina je zamogla svojega tlačana prodati, ali zameniti, ali ga komu podariti. Včasih so vitezi na kvarte igrali za svoje tlačane, jih zgubivljali ali dobivljali. Neredko se je pri tem kaj smešnega primerilo. Neki grajščak iz ziljske doline je igral za tlačane s posestnikom velikega grada „Deželne krone“ (Landskron) in je pri tem zaigral Pleželjna v Goričah, kateri je odsihmal spadal pod Landskron in je moral vsako leto 45 srebrnih krajcarjev davka nesti sam v grad Landskron ter je imel pri tem doli in nazaj dva dni hoje. Sosedo so se mu smejali, on pa se je le mrdal. Grajščaki so si silovito prisvojili tudi oblast nad življenjem in smrtjo svojih sužnjev.

Ta jarem sužnosti je ljudstvo jako težko in nevoljno nosilo. Trikrat so Slovenci kramulo (ustajo, punt) zagnali in se vzdignili s silo nad svoje tlačitelje tirjaje „staro pravdo“, da bi mogli po človeško živeti. Pa vse trikrat so vitezi izburjene Slovence pobedili in jih ostro kaznovali.

Gospoda je govorila in pisala, da so se Slovenci spuntali zoper vero. To je pa debela laž. Ne zoper vero, ampak zoper svoje okrutne tlačitelje so se uprli, zoper tlako, desetino, davke, krivične sodbe in zoper tisto nesrečno postavo, vsled ktere so kmetijska posestva pripadala gosposki itd. Zoper njih vero se pa Slovenci niso puntali, saj so bili sami boljši kristjani, nego njih tlačitelji sami.

Slovenci so veri zvesti ostali do danšnjega dne, med tem ko se je velik

del nemškega naroda poluteranil, pokalvinil in v novejših časih celó v neverstvo pogreznil.

Ko so vitezi slovensko kramulo potlačili, zavladata je med Slovenci velika tišina. Vsak Slovenec je sovražil okrutno suženjstvo, pa le redko se je kdo predrznil besedico cekniti zoper to nasilje. Človeka, o katerem se je zvedelo, da je zoper gosposčino kaj govoril, imenovali so *sopernika* (zopernika) ali *sopernico*. Za življenje takega človeka bilo je dejano. Ime „sopernik“ ali „sopernica“ so zavili v „copernik“, „copernica“ (Hexenmeister, Hexe), in pravili so ljudem, da so coperniki in copernice v zvezi s hudičem, da so se hudiču zapisali, da ljudem škodo delajo, da po oblakih letajo, točo delajo, kravam mleko jemljejo, medenec (puter) iz pinjice kra-dejo itd. Gosposka je to krivo vero med ljudstvo širila in klicala take obdolžene ljudi na sodbo za smrt in življenje. Če so hoteli koga uničiti, ni trebalo drugega, ko zatožiti ga pred sodnijo, da je copernik. Ako je tajil, mučili so ga tako, da je ali pri mukah umrl, ali pa zavolj bolečin obstal, da je kriv, akoravno ni bil; ako je pa koj obstal, obsodili so ga pa tako ali tako na grozno smrt. Prišel je ali na gavge (vislice), ali so mu glavo odsekali, ali ga dejali na drevnico ali na skladnico, kjer so ga živega zažgali.

Kraji, kjer so te nesrečne ljudi morili, imenujejo se še dandanešnji „Galgenbüchel“, „Galgenhügel“, „Galgenkoffel“, in jih na Koroškem ne manjka.

Ni se čuditi, da je ljudstvo od straha molčalo in molcé trpelo.

To stanje je trajalo od časov sv. Metoda do cesarja Jožefa II., tedaj skozi tisoč let, do l. 1790.

Cesar Jožef II. je izdal ukaz, da se ima desetina in tlaka zmanjšati in graj-

ščinski davki znižati, vzel je grajščinam oblast čez življenje in smrt, odstranil njih sodnije, in postavil povsod cesarske sodnije. Tudi je prepovedal, sprejeti kako tožbo zavolj copernije. Ob enem je odpravil tisto glasovito pripadninsko pravico.

Slovincem je vendar le malo pomagalo, da se je ta nesrečna uredba preklicala, ker je koncem osemnajstega stoletja le še majhen, neznaten del Velike Gorotanije bil v oblasti in posestvu slovenskega rodu; največi del te dežele se je, kakor danes vidimo, poobljudil z nemškimi naseljenci ali pa z domačimi odpadniki, ki so se v tem dolgem času popolnem potujčili. Od tedaj (1790) začela je propadati silovita oblast grajščakov. Vitezi ali grajščaki popuščali so svoje gradove, kateri so zanemarjeni za-

čeli se rušiti, in vidimo od njih mnogih zdaj le še razvaline.

Od vseh grajščakov ustavil se je povelju cesarja Jožefa edini grof Ortenburg v gorenjej Koroški. Ta je imel tam mnogo tlačanov; bival je pa v Italiji. Ta grof se je neprestano izgovarjal, da od svojih pravic in tudi od „zapadnine“ odstopiti ne more. Vsled tega je na Ortenburgskih posestvih tista postava še v veljavi ostala do leta 1848. Takrat je prišla postava, da se imajo odkupiti desetine, robota in grajščinski davki; in takrat je nesrečna „zapadninska pravica“ jenjala tudi pri Ortenburgovcih.

Tako so trpeli naši pradedi skozi tisoč let, in vendar je enkrat minulo! Mi se tega spominjamo in se lahko tolažimo: „Sedaj so hudi in revni časi, pa nekdanj so bili časi še hujši in revnejši!“

IV.

Kako se je godilo po smrti sv. Metoda slovanskim duhovnikom in slovanskej službi Božji po obredu rimsko-katoliškem?

Do smrti sv. Metoda je začela slovanska služba Božja po obredu rimsko-katoliškem propadati v Velikej Moravi, v Čeah, v Poljskej in Gorotaniji, nekdanjej Noreji, in se je obdržala samo v Dalmaciji in na dalmatinskih otocih.

V Velikej Moravi je po smrti Metodovej zviti in sovražni Vihing zagnal z nemškimi duhovniki grozno proganjanje

na slovanske duhovnike. Dokler je še sv. Metod živel, umel in znal je on odvrčati in uničevati vse zvijače svojega protivnika. Pa po smrti tega svetega moža počeli so Nemci, nahujskani po Vihingu, domače duhovnike grozno proganjati: metali so Božje može in oznanjevalce sv. vere v temnice, jih mučili in izganjali iz dežele. Knez Svatopluk uprav tedaj ni bil doma v svojej zemlji, sicer

on tega ne bi bil dopustil, da so surovi in togotni protivniki tako delali z duhovniki slovanskimi.

Ko slovanskim duhovnikom ni bilo več prestajati v Velikej Moravi in Panoniji, utekli so tisti, ki so služili Božjo službo po obredu pravoslavnem, v Bolgarijo, Makedonijo in Albanijo okoli leta 886. Duhovniki slovanski po obredu rimsko-katoliškem so sicer še ostali v Velikej Moravi in v Panoniji, pa slovanske besede pri službi Božji niso mogli ubraniti pred nasprotniki, ker so našli premalo podpore in zaslombe na knezu Svatopluku.

Po Svatoplukovej smrti pa se je njih stanje še na slabše obrnilo.

Lahkomiselni in prepirljivi sinovi Svatoplukovi: Mojmir, Svatopluk mlajši in Svatoboj so celo deželo med seboj razdelili in se pustili nadražiti med seboj od hudobnega Vihinga in zvitega Ariba. Mojmir in Svatopluk sta se na veliko veselje slovanskih sovražnikov med seboj sprijela z vojsko. Na prošnjo Mojmirovo postavil je papež Janez IX. spet novega nadškofa kot naslednika sv. Metoda za Moravo in Panonijo, in razun nadškofa še tri slovanske škofe. Temu pa sta se grozno upirala nadškofa solnogradski in mogunski. Za vlade mogočnega Svatopluka ostala sta ta dva škofa mirna, zdaj pa, ko so Franki premagali Mojmira, držala sta se naduto in napihnjeno. Mogunski škof Hato je pisal papežu o Moravanih: „Ali hočejo ali nočejo, bodo morali podvreči svoje vratove in glave kraljem frankovskim“.

Ne dosti nesreče za ubogo Moravo in Panonijo, prihruli so o tem času še divji Madjari z vso silo v Panonijo in Moravo. Grozno so divjali po teh deželah (907). Prebivalce so ali pomorili ali jih v suženjstvo potlačili ali jih prodali. Nekteri so bežali v visoke Tatere (kjer še danes

kot „Slovaki“ prebivajo), drugi so utekli v Hrvatsko, Dalmacijo, Istro ali kamor bode.

Tako je propadla slovanska služba Božja v Velikej Moravi.

Pa sveta brata Ciril in Metod se še v naše vreme od hvaležnih Moravanov visoko častita, kakor apostola in učenika moravskih Slovanov.

V Čedah je slovanska služba Božja propadati začela, ko se je mogočna država Moravska razsula. Češka je bila odtrgana od slovanskih dežel Panonije, Bolgarije in Poljske. Posebno pa so nastopili žalostni časi po smrti sv. Ljudmile, velike prijateljice slovstva slovanskega in slovanske službe Božje, in po smrti njenega unuka, sv. Vclava, vladarja češkega. Umoril ga je namreč njegov lastni brat Boleslav leta 936. in se polastil kraljestva. Boleslav je bil nasprotnik slovanskih duhovnikov, ktere je oplenil in iz dežele prognal.

Slovanska služba Božja po rimsko-katoliškem obredu bila pa je v Čedah tako globoko ukoreninjena, da tudi v takih silno neprijaznih okoliščinah ni precej ponehala, ampak se je obdržala še dosti dolgo, do leta 1097. Posebno so se slovanske Božje službe trdno držali opati in duhovniki v samostanu Sačavskem. Čehovi se še dandanešnji hvaležno spominjajo sv. Cirila in Metoda, ter prepevajo njima pesem „Svati Cerho a Strahoto, naši patronove“.

V ugarskej Moravi (v sedanjej Slovakiji ali po govoru Slovakov: na Slovenskem) ohranila se je slovanska služba Božja po obredu rimsko-katoliškem vkljub groznemu vpadu Madjarov še nekoliko časa. Slovanski menihi, Sačavski, prognani iz Čehov l. 1055., podali so se v Ugorsko. Pa od tam so jih spet nazaj poklicali, in so se vrnili v Češko leta 1061.

V Poljsko zemljo je kristjanstvo prišlo mnogo pred, nego to zgodovina spomenja. Od starodavna se pripoveduje v Poljskej, da je bila tam slovanska služba Božja prej upeljana, nego latinska. To je tudi verjetno in čisto naravno. Poljska bila je od treh strani obdana s zemljami, ki so imele slovansko službo Božjo. S cela verjetno je, da so Poljaki kristjanstvo rajši sprejeli od učiteljev slovanskih v razumljivem jeziku, nego od duhovnikov nemških ali latinskih.

Nemški cesarji so pošiljali nemške duhovnike v Poljsko z namenom, da bi se tamošnji Slovani najprej pokristjanili, z vero ob enem pa tudi uklonili se pod posvetno nemško oblast.

V Poljskej zemlji se je kristjanstvo razširilo o času vlade kneza Mečislava (Meška), kateri se je narodil leta 931. in je umrl l. 992. Krstil ga je češki duhovnik Bogovid v Gnezdnu. Velik del Poljske gospôde je nasledoval toti izgled kneza in se pokrstil.

Gotovo je bilo že pred Mečislavom v Poljskej mnogo kristjanov, ki so imeli službo Božjo po nekodi v slovanskem, po nekodi pa v latinskem jeziku, kakor so namreč kam prišli ali slovanski ali nemški oznanjevalci vere, ker tedaj Slovani niso še imeli stalnih dušnih pastirjev, ampak samo potujoče duhovnike (misijonarje). Da je slovanska služba Božja propadla v Poljskej, pride od tega, ker slovanski duhovniki niso ustanovili stalnih škofij in duhovnij. Nemški duhovniki z latinsko službo Božjo pa so to storili in se tako utrdili. Tako je bilo za časa kneza Mečislava I.

Nemški cesarji so že popred pošiljali nemške duhovnike v dežele severnih Slovanov, da bi jih podvrgli najprej cerkvenej, potem pa tudi posvetnej nadvladi. Zlasti cesar Oton I. je v Moguncii (Mainz) ustanovil l. 962. dve naslovni

škofiji (in partibus infidelium) namreč Poznansko in Rusko, da bi zadobil najprej cerkveni upliv na te dežele in si jih pozneje državno podvrgel.

Sedanji Slovenci, bivajoči v tedanjej Gorotaniji (Noreji) na Koroškem, Štajerskem, v gorenjih in dolnjih Rakuzah (Avstriji) so se vrlo razveselili nad službo Božjo v jeziku slovanskem, ki jo je njim prinesel sv. Metod s svojimi pomočniki in duhovniki slovanskimi. Pa tega veselja Slovenci niso dolgo uživali; kajti Nemci so sv. Metoda s silo prognali iz gorotanskih dežel („fugatus est ex Carantanis partibus“). Tedaj je Božja služba v slovenskem jeziku prenehala med Slovenci.

Pri Hrvatih je slovanska Božja služba po rimsko-katoliškem obredu propadati počela leta 925. Že papež Janez X. je hrvatskega kneza Tomislava z vlastnim listom počastil in ga nagovarjal, da bi v službi Božji upeljal latinski jezik namesto slovanskega, tačas tam navadnega.

Čudno je, da so ravno rimsko-katoliški duhovniki, večinom laškega rodu, slovansko službo Božjo po rimsko-katoliškem obredu prav po nekristjansko proganjali samo zato, ker se je služila v jeziku Slovanom razumljivem. Leta 925. se je zbral v Spljetu v Dalmaciji neki cerkveni shod, na katerem so Božjo službo v slovanskem jeziku ostro prepovedali. V listinah tega shoda je zapisano: „da se nobeden škof naše dežele ne predrzne nastaviti duhovnika, kateri bi v slovanskem jeziku služil Božjo službo!“ Samo tisti, ki so bili že za fajmoštre nastavljeni in so do zdaj brali sv. mešo v slovanskem jeziku, smeli so to tudi zanaprej storiti.

Leta 1059. se je zopet v Spljetu zbral tisti zloglasni cerkveni shod, na katerem so slovansko službo Božjo zopet obsodili, sv. Metoda proglasili za krivo-

verca, in slovansko pismo počrnili, da je iznajdeno od krivovercev Arijev, nemških Gotov.

Vkljub tem sklepom pa slovanska služba Božja po rimskem obredu ni prejenjala v Dalmaciji, na Hrvatskem in v Istri. Bila je ljudstvu preveč mila in tako ukoreninjena, da je bil leta 1204. samo en edini samostan čisto latinsk. Škof Senjski je prosil papeža Inocencija IV., naj bi dovolil službo Božjo v slovanskem jeziku in s pismeni slovansko-glagoliškimi, ktere on nedobro imenuje pismena sv. Jeronima. To je papež dovolil leta 1248. s sledečimi besedami: „Mi smo zato promislili, da je govor stvari podvržen, pa ne stvar govoru, in dovolimo tebi s tem listom, kar si prosil (slovansko službo Božjo), pa samo v tistih krajih in deželah, kjer je to že od prej v navadi in običajno, da se smisel ne kazi po različnih pismenih.“

Sveta meša in vsa služba Božja po obredu rimsko-katoliškem se služi še v našem času v škofiji Senjskej, v škofiji Krškej (Cherso) in še na nekterih bližnjih krajih in otokih, deloma tudi v Istri.

Važna vprašanja o tej stvari so sledeča: Kje se služi še današnji dan služba Božja v slovanskem jeziku po obredu rimsko-katoliškem? V katerih semeniščih se učijo bogoslovci to Božjo službo opravljati? Kje se tiskajo slovanske mešne in druge bogoslužbene knjige?

Na ta vprašanja odgovoril je veleučeni gospod iz tistih krajev s podučnim listom, ki se glasi:

„Na vaše pitanje, koliko žup (far) je v Dalmaciji, Istri in na otokih, kjer se služi slovanska služba Božja po rimskem obredu, — je težko odgovoriti na tanko. Nekteri duhovnik opravlja službo Božjo po latinski tam, kjer se je sv. meša popred vedno brala po slovanski; nekteri pa mešuje pol latinski, pol slovanski; nekteri

pak zapoje pri velikej meši „pomolimo se!“, molitev samo pa poje po latinski in konča z besedami: „Gospodom našim Isusom Kristom, sinom Tvojim, koji s Tobom živi i kraljuje vse veke vekov“. So tudi nekteri duhovniki, ki molijo po latinski, kar se govori tiho, pa po slovanski, kar se moli glasno. Tako vam ne morem povedati na tanko, kje se opravlja služba Božja po slovanski. Zамoreм vam pa povedati, kje se sme opravljati po slovanski, namreč: po Dalmaciji, po Istri, po dalmatinskih in karnerskih otokih in po vsej škofiji Senjskej, po otoku Krki (Veglia) razun grada Krka. Velika sveta meša se obhaja po slovanski; tiho mešo pak berejo nekteri po latinski, nekteri po slovanski. Pa v teh krajih zамoremo (smemo) tudi pred ljudstvom italijanskim po slovanski sveto mešo brati in peti. Tako mešujejo frančiškani v Zadru in drugih krajih.

V semeniščih Zadarskem, Senjskem in Djakovskem učijo se sicer bogoslovci staroslovanskega jezika, pa mešovati po slovanski se nikjer ne učé, tega se morajo sami naučiti, ako kdo hoče. Tako je to od nekoliko let. Jaz poznam mnogo duhovnikov, ki so prej samo latinski mešovali, zdaj pa mešujejo po slovanski, nekteri samo o praznikih veliko mešo, nekteri pa tudi tiho mešo.

Naše cerkvene knjige slovanske so tiskane z glagoliškimi pismeni, stareje v Benetkah, v Senji in na Reki, novejše od leta 1630. pa v Rimu.

Ljudstvo želi službo Božjo v slovanskem jeziku, in duhovniki, ki tega ne znajo, pomagajo si kakor morejo in tudi kakor hočejo.“

Sveta brata Ciril in Metod sta službo Božjo poslovenila v Carigradu po obredu pravoslavnem, kakor je bil tam v navadi; v Velikej Moravi pa po obredu rimsko-

katoliškem. Pravoslavni obred se je silno daleč razširil po svetu, slovanski rimsko-katoliški obred pa je bil nekdanj upeljan po Velikej Moravi, v Češkej, v Poljskej, v zapadnih pokrajinah Panonije, v Gorotaniji in v Hrvatskej, pa v teh krajih po nekristjansko proganjan je propadel in zibnil in se ohranil le še v Dalmaciji, Istri in škofijah Krškej in Senjskej. Pa tudi v teh krajih nema slovanska služba Božja prave podpore, slabo životari in umira, kakor zapuščena sirota. Ni ga nijednega semenišča, v katerem bi se bogoslovci učili mešovati v slovanskem jeziku po obredu rimsko-katoliškem, in zato ni čuda, da od dneva do dneva žalostneje propada.

Mnogi narod bi želel imeti to lepo pravico, da bi se smela Božja služba opravljati v njegovem materinskem jeziku, pa je nema. Mi Slovani pa imamo to pravico že od starodavna, ko cerkev Božja

ni bila še razdeljena na zapadno in izhodno, priznано od papežev in vse cerkve. Pobožno ljudstvo v Dalmaciji, Istri in na otokih že od starodavna vrlo miluje slovansko službo Božjo in se je krepko drži do naših dni, akoravno se ta svetinja že od nekdanj od tujih protivnikov močno proganja, od domačih mogotcev pa slabo ali nič ne podpira. Hvale vredni so tudi častitljivi tisti duhovniki, ki služijo slovansko službo Božjo, akoravno se tega niso v učiliščih učili, ampak iz lastnega nagiba in rodoljubja. Tem vrlim duhovnikom v onih krajih se imamo zahvaliti, da se je ta slovanska služba Božja sploh še ohranila. Od nekoliko let sem pobožno ljudstvo in častitljivi duhovni v Hrvatskej in v Istri želijo upeljati slovansko službo Božjo, ker bi se s tem pobožnost slovanskega ljudstva vrlo podpirala. Naj bi se njih uzajemna želja uresničila!

V.

Staroslovanska služba Božja po obredu grško-izhodnem je vrlo krepko ter radostno napredovala in se širila.

Videli smo, kako je po smrti sv. Metoda slovanska služba Božja po obredu rimsko-katoliške cerkve propadati začela v Velikej Moravi, v Panoniji, v Čeah, v Poljskej in Gorotaniji. Pa toliko veselejše se je širila slovanska služba Božja po obredu grško-izhodnem ali tako imenovanem pravoslavnem v Bolgarih, Srbih

in pozneje v velikej Ruskej državi. K temu so pripomogle sledeče srečne okoliščnosti:

1. Po smrti sv. Metoda so njegovi pomočniki in brzopisci pobegnili iz Velike Morave in iz slovanskih dežel zapadne cerkve v Bolgarijo in so tam marljivo spisovali slovanske knjige, širili prosveto in slovansko bogoslužje.

2. Sveti Klement, jeden izmed najznamenitejših pomočnikov sv. Cirila in Metoda, je izvirno Cirilovo pismo, glagolico vrlo modro premenil, tako da je bilo grškim pismenom podobno, t. j. on je upeljal sedanjo cirilico, in to pismo se je prikupilo Grkom in vsem po grško izobraženim Slovanom.

3. Slavni car bolgarski **M i h a l B o r i s** je tudi vrlo krepko podpiral slovansko slovstvo in slovansko službo Božjo.

4. V teh pokrajinah je spisovalo mnogo vrlo marljivih brzopiscev knjige staroslovanske.

5. Slovstvo slovansko in Božja služba slovanska po obredu pravoslavnem sta imela mnogo visokih in mogočnih podpirateljev. Taki so bili: Bolgarski car **M i h a l B o r i s**, bolgarski car **S i m e o n**, slavni srbski kralj **Š t e f a n P r v o v e n č a n i** in brat njegov sv. **S a v a**, spisovatelj in prvi nadškof srbski, onda ruski knez **V l a d i m i r** in njegov sin **J a r o s l a v**, velik milovnik knjig in podpiratelj spisovateljev.

Ko se je kruto preganjanje vzdignilo proti slovanskim duhovnikom na Velikej Moravi, pobegnili so od tam pisatelji in pomočniki sv. Cirila in Metoda in razleteli se v Bolgarijo. Najznamenitejši med njimi so bili **G o r a z d**, **K l e m e n t**, **S a v a**, **N a u m**, **A n g e l a r** in več drugih.

Nad cerkveno cirilico je počival posebni blagoslov Božji. Nepričakovano brzo in neverjetno na daleko in široko po svetu se je razširila in ž njo slovanska služba Božja po obredu grško-izhodnem. K temu je pripomoglo tudi to, ker so mnogi balkanski Slovani grška pismena že poznali, cirilica pa je bila podobna grškemu pismu, le za slovanski jezik prikladno uredjena.

Največ spisovateljev in brzopiscev se je takrat zbralo v mestu **O h r i d i**, in

tamo se je spisalo največ bogoslužbenih knjig slovanskih. To mesto stoji pri jezeru Ohridskem, tam kjer se je stikala meja srbskega in bolgarskega naroda. Slavna Ohrida bila je v srednjem veku zajedno slovanski Rim in slovanski Carigrad pod bolgarskim carom Arsenom I. (981—1014), ker je bila takrat glavno in prestolno mesto carstva bolgarskega.

Že v šestem stoletji je založil cesar Justinian I. škofijo imenovano: „dioecesis prima Justiniana“ t. j. prva Justinijanova škofija, ktera je tedaj obsegala jeden del Dacije, Prevalitansko, Dardanijo, gornjo Misijo in del Panonije. Stolica nadškofa bila je, kakor se zdi, v Dardaniji ali pa v Kostendžilu. Nadškofa tega je postavil cesar Justinijan s privoljenjem rimskega papeža in patrijarha carigradskega. Ta nadškof je bil neodvisen od Rima in Carigrada; duhovništvo te nadškofije imelo je pravico, izvoliti in postaviti svojega nadškofa, ki je bil ob enem namestnik papeža in patrijarha carigradskega.

V devetem stoletji je slavna Ohrida se povzdignila za stolicu neodvisnega in samostalnega nadškofa od cesarja Justinijana ustanovljene škofije, ktera je tačas obsegala Bolgarijo na jugu do Drača (Durazzo) in do Berata, t. j. do Belgrada arnavtskega. Car bolgarski Mihal Boris je nadškofijo samostalno in neodvisno osnoval zato, ker ste se cerkvi zapadna in izhodna neprestano prekarjali in prepirali, da bi se tako na nepristranskem zemljišči bolgarskem obdržal mir in pokoj. Ohridski nadškof je bil sicer neodvisen od papeža in patrijarha, toda ostal je z obema v prijateljskej zvezi, tedaj s celo cerkvijo Božjo, zapadno in izhodno. Ta samostalnost bila je vrlo važna in je imela radostne in srečne nasledke. Tukaj se je svobodno upeljevala slovanska služba Božja in ostali obredi cerkveni. Tudi se je svobodno osnovalo višje slovansko učilišče,

kjer je bilo ob času nadvladike Klementa bolgarskega 3500 brzopiscev. Pa tudi po drugih krajih Bolgarije so se osnovalе družbe brzopiscev. Slavna Ohrida bila je glavno mesto in središče prosvete slovanske, tukaj bilo je ognjišče, ki je izvrstno ogrevalo in razsvetljevalo bolgarske, srbske, hrvatske in pozneje tudi ruske Slované. Ker se je ta samostalnost in neodvisnost skazala tako koristna, ustanovili ste se pozneje še dve neodvisni patrijarhiji, namreč v Trnovi bolgarskej in v Peču (Ipek) na Srbskem. Pod cerkveno oblast ohridske nadškofije je spadal skoro cel Ilirik. Od časa sv. Klementa, t. j. od devetega stoletja do leta 1015. so upravljali slovanski nadškofje, prebivajoči v Ohridi, Prvo-Justinijansko nadškofijo. To je bila doba, v kterej je staroslovansko slovstvo prekrasno procvitalo, tu je bilo središče spisovateljev slovanskih, kakor so bili sv. Klement, Naum, Ivan Eksarh, bolgarski škof Konstantin, car bolgarski Simeon in več drugih.

Ko si je grški car Bazilij „Bolgarije“ osvojil Ohrido leta 1015., dobila je grščina ali grški jezik uradno prvenstvo v nadškofiji Prvo-Justinijanskej, pa tudi slovanskemu jeziku je še nekaj pravice ostalo. V tej dobi se je od metropolije

Ohridske odtrgala škofija Solunska, pozneje tudi patrijarhiji Trnovska in Pečiška. Pa metropolija Ohridska je vendar še obsegala Makedonijo in Valahijo.

Ko je Štefan Dušan, car srbski, zavojeval Epir (Albanijo) in Makedonijo, počela se je v cerkvena opravila upeljavati srbščina, posebno v Ohridi. Takrat si je prisvojil novoustanovljeni patrijarh v Peči mnogo pravic, ki so prej pripadale nadškofom ohridskim. Srbščina je vladala do leta 1555., in v tem letu jo je odpehnila grščina.

V 17. stoletju bilo je pod oblastjo nadškofije Prvo-Justinijanske sedem metropolitov, to je metropolit Kastorije, Pelagonije, Edese, Gorice in Silasfora, Belgrada, Strumice in Grebena, in še pet škofij: Sisanije, Mogljene, Moleska, Prespe in Dobre.

V 18. stoletju je pa patrijarh carigradski napravil veliko in znamenito premeno na škodo Ohridske nadškofije, ktero je zmanjšal v prostoru in oblasti, ter odtrgal od nadškofije Prvo-Justinijanske vse patrijarhije, ki jih je priklopil patrijarhiji carigradskej. In tako je ostalo do sedanje dobe.

Največ pa se je slovanska služba Božja po obredu pravoslavnem razširila v velikej in obširnej Ruskej državi.

VI.

Kako so kristjani visoko častili sv. brata Cirila in Metoda že v nju življenji in do danesnjega dne.

Do domače se je sv. Ciril imenoval v Solunu „Konstantin“. Že kot mladeneč skazal

se je vrlo naukoželjnega in bistroumnega.

Zato ga je po očetovi smrti Teokist, očetov prijatelj, vzel iz Soluna v Carigrad, da je tam cesarjeviču Mihalu bil drugar in se ž njim učil. To je bila velika sreča in velika čast.

Ko je sv. Ciril, po domače Konstantin, na visokih šolah v Carigradu se učil, bil je

tako izvrsten dijak, da so ga po grški v obče imenovali „Kirillos philosophos“ t. j. „gospodič prosvetljeni“, in ta priimek „Kirilos ali Ciril“ (gospodič) mu je ostal in pod tem imenom ga tudi mi častimo.

Ko je odrastel do polnoletnosti, slula je njegova čast že na široko: kjerkoli so

potrebovali moža posebno učenega in bogoljubnega, tje so poklicali Cirila. Ko so Saraceni poslali v Carigrad poslanca do cesarja, naj jim pošlje učenih mož, ki bi dokazali, katera vera je izvrstnejša, ali kristjanska ali mohamedanska, poslan je bil k njim sv. Ciril.

On je resnico kristjanske vere tako jasno in učeno doka-

zal, da so morali protivniki utihniti, in so ga hoteli od same jeze umoriti.

Kazare na Kaspiških vratih so hoteli mohamedani k svoji veri preobrniti, judje pa tudi k svoji. Kazari so bili

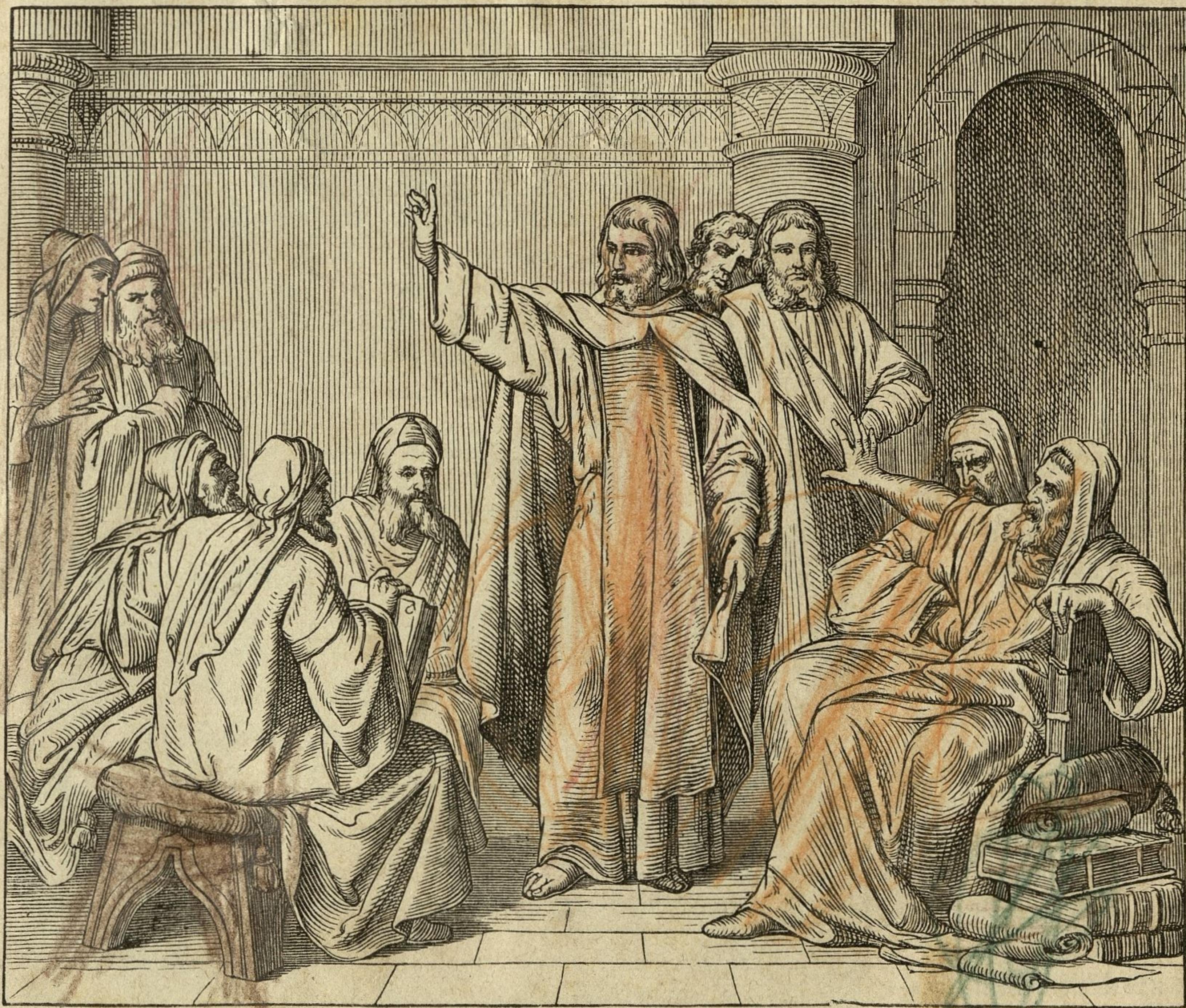

19. Molitev sv. Cirila.

že kristjani, zato so poslali v Carigrad, naj se jim pošlje učen mož, ki bi narod v kristjanski veri potrdil in zavrnil krive učenike mohamedanov in judov. Poslan je bil h Kazarom sv. Ciril in je vrlo lepo dokazal kristjansko vero ter odvrnil ugovore drugovercev. Kazari so se vrlo ve-

mena ter upeljal službo Božjo v slovanskem jeziku. Pomagal mu je pri vseh teh opravilih njegov brat sv. Metod.

Slava sv. Cirila in Metoda se je vedno dalje širila. Celo v daljno slovansko Moravo je prišel sloves o dveh slovanskih učenikih, ki opravljata službo Božjo v

20. Sv. Ciril pri Kazarih.

selili tega učenega in svetega moža ter so mu hoteli dragocenih daril pokloniti. Sv. Ciril pa ni hotel drugih darov, nego da mu nekaj vjetih kristjanov na svobodo izpustijo, kar se je tudi zgodilo iz spoštovanja do sv. učenika.

Mnogo slave pridobil si je sv. Ciril tudi s tem, da je izumil Slovanom pis-

slovanskem jeziku ter v tem jeziku označujeta vero. Knez Rastislav in ljudstvo moravsko pozeleli so si takih učencov in duhovnikov. Zato je poslal knez poslanstvo v Carigrad k caru Mihalu III., naj bi poslal takih učencov v Moravo. Kot najsposobnejša za to delo spoznal je car sv. Cirila in njega brata sv. Metoda.

Ko prideta v Moravo in ljudstvo izvé, da prineseta seboj svete knjige pisane v maternem jeziku, se je vrlo razveselilo. Vse je vrelo svetnikoma naproti, tudi knez Rastislav sam.

Tako so Slovani sv. Cirila in Metoda častili že v nju življenji.

V Velikej Moravi sta zbrala okoli sebe učene ljudi, ki so jima pomagali, sv. pismo in druge cerkvene knjige prelagati iz latinščine ali grščine v slovanščino, pa tudi brzopisce, ki so te bukve prepisovali. Takih družeb brzopiscev sta zbrala in ustanovila na več krajih.

Čast in slava sv. bratov Cirila in Metoda širila se je po celem svetu in dospela do samega mesta Rima. Ko je papež zvedel o takih izvrstnih moževih, učenih in vnetih za Božjo čast in izveličanje duš, povabi ju k sebi v Rim.

Z veliko častjo so tam sprejeli sveta brata in nju pomočnike. Ko se je razglasilo, da prineseta seboj ostanke sv. Klementa, gre jima

papež in velika množica ljudstva naproti ter ju slovesno sprejme. Papež je posvetil slovanske mešne bukve, položil jih je na

21. Papež je položil slovanske mešne bukve na altar.

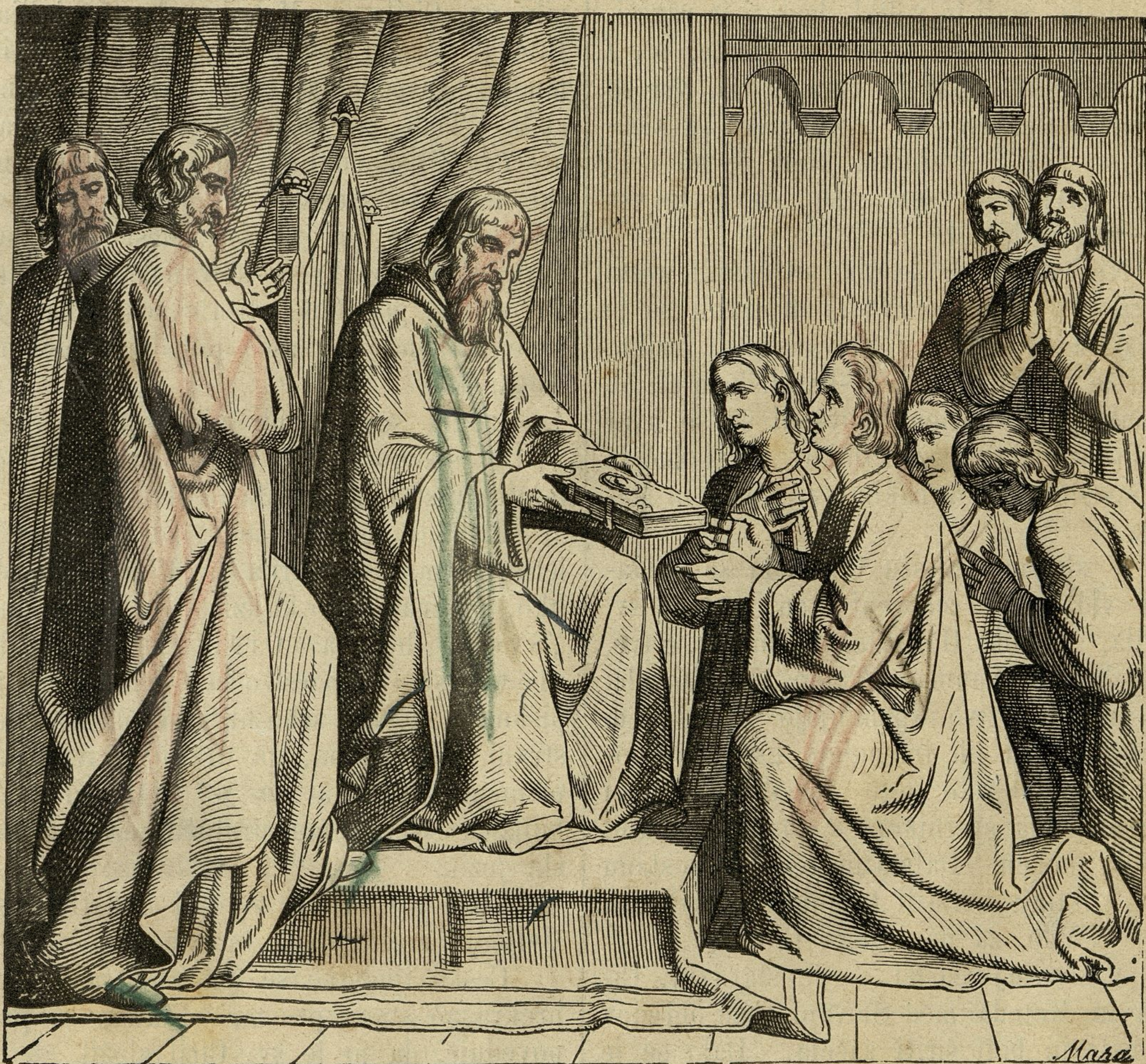

altar sv. Petra in četrty dni so obhajali praznik. Vsaki dan so iz teh slovanskih bukev peli veliko sv. mešo v raznih cer-

kvah Rima. Posvetil je papež tudi ne-
ktere slovanske mladenče v mešnike. Sv.
Metoda je postavil za škofa Veliko-Mo-
ravskega in Panonskega. Tudi sv. Ci-
rila je hotel povišati na to visoko cer-
kveno čast, pa sveti mož je zbolel in v

je sam marljivo čital in spisoval slovan-
ske knjige; potem knez Svatopluk
ali Svetopolk Velikomoravski, pa tudi
car Mihael III. v Carigradu.

Ko je sv. Metod dne 6. aprila leta
885. po tako delavnem življenji mirno v

22. Učenci sv. Metoda.

Gospodu mirno zaspal v večnem mestu
Rimu.

Nekoliko let za tem povišal je papež
sv. Metoda za nadškofa slovanskega.

Visoko častili so sveta dva brata
slovanski narodi, pa tudi njih vla-
darji, tako blatogradski knez Kocelj, ki

Gospodu zaspal, takoj se je raznesla ža-
lostna novica o smrti sv. Metoda po
okolici, po okraji, po celej Moravi; cel
narod je obžaloval to pretežko zgubo.
Po celej Moravi, kjer so se nahajali
verni kristjani, kjerkoli so poznali veli-
kega Gospodovega služabnika in svojega

očeta, povsod je bila žalost, je bil slišati jok in stok nad smrtjo moža Božjega. V dan njegovega pogreba — pripoveduje životopisec sv. Metoda — se je zbrala neštevilna množina ljudi in je spremljala svojega nadškofa; vsi so žalovali in plakali po dobrem učeniku in pastirji, moški in ženske, mali in veliki, bogati in reveži, svobodni in sluge, vdove in sirote, ptuji in domači, bolniki in zdravi, vsi, vsi so z užaljenim srcem in otroško hvaležnostjo slavili svetnika, kateri je bil celo svoje življenje vsem vse, da bi le vse Kristusu pridobil.

Nič manj ali še več so častili sveta brata po nju smrti. Kjerkoli se je obhajala sv. meša v slovanskem jeziku, bodi že po obredu rimsko-katoliškem ali po obredu pravoslavnem, povsodi so se hvaležno spominjali začetnikov tega običaja in apostolov slovanskih sv. Cirila in Metoda.

V slavnem mestu Ohridi se še danes vidijo na cerkveni steni podobe sv. Cirila, Metoda, Gorazda, Klementa, Save, Angelara in Nauma. Tamošnji prebivalci se še zdaj živo spominjajo teh sedem svetnikov, ki jih imenujejo „sedmere početnike“. Vsako leto je določen dan praznik tem svetnikom v čast in spomin.

V nekem Dalmatinskem samostanu so v litanije uvrstili tudi ime sv. Cirila: „Sv. Cirile, za nas Boga prosi!“

V našej dobi se je slava sv. Cirila in Metoda med Slovani obeh obredov le bolj in bolj širiti začela. Dalo se je na svetlo mnogo spisov in knjižic, v katerih se popisuje življenje svetih apostolov slovanskih.

Leta 1852. so nepozabljivi Lavantinski knez in škof Anton Martin Slomšek osnovali najprvi med nami Slovenci bratovščino v čast sv. Cirilu in Metodu, ktero so papež Pij IX. potrdili in z bogatimi odpustki obdarovali. Njen namen

je, da naj se po uzajemnej molitvi dožene zedinjenje staroverskih razkolnikov, da naj bi se po nesrečnem razkolu odkrušeni naši slovanski bratje zopet zedinili z našo pravo rimsko-katoliško cerkvijo.

V Zagrebu se je leta 1863. nenavadno svečano in slovesno obhajal praznik sv. Cirila in Metoda dne 5. julija. Bilo je zbrano veliko število ljudstva in mnogo gospôde od vseh plemen slovanskih. Tudi jaz sem došel k tej svečanosti iz Ziljske doline, od granice italijansko-nemško-slovenske. Po dovoljenji sv. Očeta se je pri velikej meši pelo sv. evangelije v cerkveno-slovanskem jeziku. Pri obedu popoldne slišale so se navdušene zdravice na srečo pojedinih plemen slovanskih.

Izdala se je tudi slavnostna knjiga v ta spomin pod naslovom: „Tisučletnica v slavu sv. Cirila in Metoda 1863.“

Pisatelj tega je tudi izdal na tisučletni spomin sv. Cirila in Metoda ne veliko, pa znamenito knjižico pod naslovom: „Sveta brata Ciril in Metod, slovanska apostola.“ Knjižica je pisana v jeziku srbo-hrvatskem, na enej strani z latinskimi, na drugej s cirilskimi pismeni. Tiskala se je v Pragi. To knjižico so v Rimu preložili na italijanski jezik.

Tudi v Čedah so dali tiskati popis življenja svetih dveh bratov.

Češko ljudstvo še današnji čas speva prekrasno staro pesem, od ktere se pripoveduje, da jo je sv. Ciril zložil.

Glasi se tako-le:

„Gospod, ti pomiluj nas,
Jezu Kriste, pomiluj nas!
Rešitelj vsega sveta,
Reši nas in vsliši,
Gospod, te glase naše.
Daj nam vsem, Gospod,
Na zemlji mir in srečo.
Gospod, ti pomiluj nas!“

Osobito mnogo takih knjig pa se je tiskalo v Rusiji. Tako je čast in slava slovanskih apostolov in prosvetiteljev bolje in bolje naraščala in se širila med Slo-

vani, tako med rimsko-katoliškimi, kakor med pravoslavnimi. Najjasnejše pa je zablisnula slava sv. Cirila in Metoda iz mesta Rima.

Sv. oče papež Leo XIII. proglasi v slovesnem okrožnem pismu do vseh patriarhov, nadškofov in škofov dne 30. septembra na god sv. Jeronima leta 1880, da se imata sv. brata Ciril in Metod častiti od vesoljnega kristjanstva kakor velika Božja svetnika.

Bilo je tako, kakor da bi slovanska zemlja po noči mirno počivala in bi nena doma zablisnulo rumeno solnce na nebu in prijazno razsvetlilo zemljo. Tako je to bilo, ko je sv. oče Leo XIII. dne 30. septembra 1880. podpisal in razposlal vesoljnemu svetu kristjanskemu apostoljski list. V tem pismu je papež razložil sveto in Bogu dopadljivo življenje sv. Cirila in Metoda, je nju proglasil za svetnika, ki se imata častiti od vsega kristjanstva. in je ustanovil, da se ima nju praznik svetkovati dne 5. julija vsakega leta, je predpisal, kako se ima v ta dan čitati v molitveniku za duhovnike (ali breviarji) življenje sv. Cirila in Metoda in kako se ima v ta dan meša brati v čast tema svetnikoma.

Po tem ukazu svetega očeta se bere dne 5. julija v molitveniku o svetih bratih to-le:

„Ciril in Metod, pristna brata, rojena v Solunu, odličnem mestu Makedonije, prišla sta v mladosti v Carigrad, da se v glavnem mestu jutrovih dežel izučita v znanostih. Obadva sta v kratkem času tako izvrstno napredovala, posebno Ciril se je tako odlikoval s svojo učenostjo, da so mu pridali častno ime filozofa, to je prosvetljenega modrijana. Ne dolgo potem je Metod stopil v samostan. Cirila pak so poslali po nasvetu cesarice Teodore in na povelje patrijarha Ignacija v

Herzonez k tam prebivajočim Kazarom. Tam je ljudstvo podučeval, od krive vere odvrnil in pravovernim kristjanom pridružil.

Ko je to trudapolno delo srečno dokončal, vrnil se je spet v Carigrad in od tod se podal v samostan Polihron, kjer je Metod že od prej prebival. Ko je Rastislav, knez Moravski, čul in zvedel, kaj je Ciril pri Kazarih Bogu ljubega opravil, poslal je poslanike v Carigrad k caru Mihealu III. Izvolili so za to delo Cirila in Metoda in ju poslali v zemljo Veliko Moravo, in tam so ju sprejeli z veliko častjo.

Jako marljivo in iskreno sta podučevala narod v materinskem, t. j. slovanskem jeziku. Ciril je že popred pismo izumil za slovanski jezik in sedaj sta Ciril in Metod predstavila sv. pismo starega in novega zakona v slovanski jezik. Narod se je jako razveselil nad slovanskim pismom, in Ciril ter Metod se visoko častita kakor osnovatelja slovanske pismenosti in narodne omike.

Do samega Rima se je razglasilo in zaslišalo, da sta Ciril in Metod Slovonom v Velikej Moravi slovansko pismo upeljala, da sv. mešo po slovansko služita in da sta sv. pismo v slovanščino predstavila. Papež Nikolaj I. je povabil ta izvrstna brata, da v Rim prideta.

Onadva se podata v Rim in prineseta seboj ostanke sv. Klementa I., papeža, ktere je Ciril v Herzonezu našel. Ko je to zvedel papež Hadrijan II., naslednik papeža Nikolaja, šel je z duhovniki in množico ljudstva Cirilu in Metodu naproti ter ju sprejel z veliko častjo.

Protivniki so Cirila in Metoda pri papežu zatožili, da službo Božjo po slovanski obhajata; ona dva pa sta tako jasno dokazala, da je to bilo potrebno, ter to tako jasno spričala, da so ju papež in duhovniki pohvalili in potrdili slovanško službo Božjo. Potem je nju papež Hadrijan posvetil za škofa.

Pa bilo je od Boga sklenjeno, da je Ciril v Rimu umrl, ne prestar, pa bogat na dobrih delih. Njegovo telo so s slovesnim pogrebom počastili in najprej ga položili v grob, ktere ga si je papež Hadrijan napraviti dal, potem pak prenesli v cerkev sv. Klementa; tam so ga pokopali. Ko so telo Cirilovo peljali psalme spevaje skoz mesto, skazovali so

mu Rimljani tako čast, da njegov pogreb ni bil podoben žalostnemu sprevodu, ampak zmagovalnemu proходу.

Metod se je povrnil v Veliko Moravo

23. Sv. Ciril v Herzonezu.

in je tam, po srci Božjem za škofa postavljen, zvesto skrbel za svoje verne ovčice, slovanske kristjane.

24. Prihod sv. Cirila in Metoda na Moravo.

Tudi prebivalcem Panonije, Bolgarom, Dalmatincem je upeljal Božjo službo v slovanskem jeziku in se je mnogo trudil, upeljati slovansko Božjo službo v Velikej Gorotaniji.

Papež Janez VIII., kateri je nasledoval Hadrijana, poklical je Metoda v Rim, ker so ga protivniki tožili zato, ker je Božjo službo pri Slovanih upeljal v slovanskem jeziku. Metod se je popolnem opravičil pred

papežem in pred pričujočimi duhovniki; papež ga je povišal za nadškofa v deželah slovanskih. Papež mu je dal priporočilne liste na kneze slovanske in ga poslal nazaj v Veliko Moravo. Metod je zdaj spet marljivo pasel čredo

Gospodovo, ter vse, tudi ječo rad pretrpel v čast Božjo in zveličanje svoje črede. Krstil

je češkega kneza in njegovo ženo, širil daleko okoli službo Božjo v slovanskem jeziku. Kakor nekteri pisatelji pravijo, ustanovil je škofovski sedež v Lvovu, prišel tudi v Moskvo in Kijev, zatem pa vrnil se v Veliko Moravo. Ko je čutil, da se mu bliža nasledna ura, spominjal je duhovnike in narod, naj živijo po Božjih zapovedih. Potem pa je mirno in sladko

v Gospodu zaspal. Njega so v Moravi jako slovesno zakopali, kakor njegovega brata v Rimu.“

Praznik sv. Cirila in Metoda so Slovani že od nekdanj obhajali. Zelo so se tedaj razveselili nad apostolskim listom sv. očeta Leona XIII., kjer je bilo ukazano češčenje slovanskih apostolov po celem kristjanskem svetu.

V Rimu bivajoči slovanski duhovniki

so pri tej priči šli k sv. očetu papežu zahvaliti se za ta apostolski list.

Vrlo milostljivo jih je sprejel sv. oče, rekoč: „Skrbite, da se ta apostolski list povsod dobro razglasi med kristjanskim ljudstvom“.

Iz mnogih slovanskih krajev so poslali sv. očetu papežu zahvalna pisma za proglašeni apostolski list.

Skenilo se

je tudi, da se na obletnico, t. j. meseca julija leta 1881., podajo katoliški Slovani iz raznih dežel združeni na daleki Božji pot do Rima, skupno sv. očetu papežu se zahvaliti za razposlani apostolski list o svetih bratih Cirilu in Metodu. Hrvati so se zbrali v Zagrebu in so potovali skozi Ljubljano po suhem v Italijo.

Poljaki in Rusini so se pripeljali v me-

25. Sv. Metod preganjan.

sto Prag. Tam so se jim pridružili Čehi in Slovaki, in vsi skup so se pri-
peljali skoz Dunaj v naše slovenske de-
žele. Tukaj smo se pridružili tudi Slo-
venci iz Štajerske, Koroške, Kranjske in
Goriške. V Ljubljani je bil kolodvor v
čast slovanskih romarjev krasno okinčan,
slovensko telovadno društvo „Sokol“, pev-

in latinske. Nekaj takega se ne zgodi v
Ljubljani vsaki dan. Po Božjej službi se
vrnemo na kolodvor ter zasedemo prostore
v vozovih, pa bilo je težko, prostor dobiti.
Slednjič me pokličejo s klicem „pane!“ ne-
kteri gospodje Poljaki iz Galicije v svoj voz.

Brzo smo hiteli z vlakom po skal-
natem Krasu proti Trstu, in moji sopot-

26. Sv. Metod in knez Borivoj.

sko društvo Ljubljanske čitalnice sè za-
stavami in na tisoče ljudstva je pričakovalo
prihod Slovanov iz tako daljnih krajev.
Krasno je bilo gledati dolgo vrsto že-
lezniških vozov. Jeden znamenit gospod
je iz voza govoril po češki in jeden po
poljski. Sedaj so šli romarji v Ljubljansko
stolno cerkev. Bila je svečana Božja
služba, romarji so peli pesmi poljske, češke

niki, ki niso še nikdar morja videli, gle-
dali so neprestano iz oken, kdaj se jim
odpre pogled na morje. Ko se morje
prikaže, vstanejo, se odkrijejo, gledajo na
morje in zapoje združeni sveto pesem, v
kterej se reče med ostalim: „Neiz-
merno veliko je morje, pa še
mного večja je tvoja mogočnost,
o Gospod Bog!“

Domorodci v Trstu so se mnogo potrudili za nas, za kar naj jim bo lepa hvala izrečena.

Zvečer smo se zbrali v gostilni „monte verde“. Igrala je godba. Osobito zanimala nas je pesem prestara: „Mnogaja leta“. To pesem so pričujoči romarji peli po cerkvenem napevu. Slišali smo tudi govore: poljskega, ruskega in ugarsko-slovenskega.

Drugi dan smo se ukrcali na Lloydov parobrod: Poljaki, Rusi in Slovenci. Potlej sta odplavala še dva parobroda, na katerih so bili Čehi in Slovaki. Šlo je naravnost iz Trsta do mesta Jakin (Ankona). Morje je bilo mirno in plavali smo po globini kakor po gladkej mizi. O morskej bolezni, ktere sem se bal, ni bilo spomena. Občudoval sem Poljake, koliko oni svetih pesem na pamet znajo. Ako je kdo iz njih na parobrodu pesem vzdignil, vsi so mu priudarili.

Iz Jakina smo se peljali po železnici v Rim. Jugoslovani smo se nastanili v velikej gostilni „Roma“, Čehi in Slovaki v zavodu „Dell' anima“, Poljaki in Rusini v gostilni „Europa“. V Rimu so nas imenovali v govoru in novinah „peregrinatio Slavorum“, t. j. „slovansko romanje“.

Prve dni smo romarji posamezni ali združeni hodili po mestu, obiskovali cerkve in si ogledovali znamenitosti večnega mesta. Praznik sv. Cirila in Metoda smo v Rimu obhajali štiri dni: 2., 3., 4. in 5. julija v cerkvi sv. Klementa.

2. julija bila je liturgija ali cerkveno opravilo, velika peta sv. meša po obredu pravoslavnem v jeziku cerkveno-slovanskem. Peli so Bolgari.

3. julija liturgija po obredu pravoslavnem v jeziku cerkveno-slovanskem. Peli so Rusi iz Galicije.

4. julija bila je velika peta meša po obredu rimsko-katoliškem v jeziku latin-

skem, kakor je pri nas Slovencih v navadi.

5. julija bila je spet velika peta meša po obredu rimsko-katoliškem, pa v jeziku cerkveno-slovanskem. Pel jo je preuzvišeni škof Djakovski Josip Juraj Strossmayer. Peli in odgovarjali so kanoniki od ilirske cerkve sv. Jeronima v Rimu.

Te štiri dni so bile pridige dopoldne in popoldne v jeziku poljskem, jedna v češkem, jedna v uhorsko-slovenskem jeziku. V jugoslovanskem jeziku je govoril pridigo uzvišeni škof Strossmayer. Šli smo tudi v ogromni grad, imenovan vatikán, poklonit se osebno sv. očetu papežu. Predstavil nas je preuzvišeni škof Strossmayer in je govoril papežu v latinskem jeziku, ter izrekel zahvalo Slovanov za apostoljski list o sv. Cirilu in Metodu, ter prosil za vse navzoče Slované in njih sorodnike doma papeževega blagoslova.

Zatem so govorili sv. oče papež Leo XIII. slovanskim romarjem te le pomenljive besede:

Ljubljeni sinovi!

Rim, stolno mesto katoliškega sveta, Vas je željno pričakovalo in Vas v ljubezni danes objema; Naše očetovsko srce pa se nad Vašim številnim shodom tako silno raduje in razveseljuje, da menimo, kar je svoje dni sv. apostelj Pavelj rekel o svojem Titu, smemo tudi Mi po pravici zastran Vas ponoviti: Bog nas je potolažil z vašim prihodom.

Že od začetka Našega papeštva, videči sv. Cerkev pri najbližnjih narodih iz raznih vzrokov neusmiljeno stiskano, in ko Nam je ta pogled delal silne britkosti, Nas je volja obšla proti Jutru se ozreti, bi li spomin na preteklost Nam posvetil s kakim razlogom in potrdilom veselega upa za prihodnje; zdaj pa se je po Božji dobroti zgodilo, da ravno da-

nešnji dan Nam podaja del — in ne najmanjši del — tega tolažila, ki smo takrat namerjali ga med Vami iskati. Zakaj dobro znani so Nam, ljubljene sinovi, Vaši nameni, vidimo in po pravici cenimo ljubezen in vernost, ki Vas je iz tako daljnih in raznih dežel pripeljala sem zedinjene z enosrčnim sklepom, da Naši nizkosti in najvišemu gospostvu apostoljskega sedeža svoje podložno počestvenje skažete. — Iz tega se razodevajo ne le samo preblagi občutki slehernega izmed Vas, temuč sije tudi dokaz prečudne ter Božje *e d i n o s t i* sv. cerkve, o kateri si Ti, častitljivi brat, (škof Strosmajer) ravnokar resnično in obširnejše govoril. Zakaj Jezus Kristus je sklenil in s svojo krvjo zapečatil bratovsko zvezo vseh ljudi med seboj, in vse, kateri so imeli v njega verovati, je zbral kakor v eno družino, ki je sv. cerkev, vseh um in voljo je v tako popolno edinost spravil, da morajo biti eno, kakor sta On in Oče eno.

Da se pa ta edinost ohrani, je najviše pastirstvo podelil sv. Petru apostoljskemu prvaku, in je zapovedal, da naj se preseljuje na rimske Papeže, njegove naslednike, da namreč udje ostanejo v zvezi z vidno glavo sv. cerkve ter se razlija življenje po vsem životu družine velike krščanske. To je dobrotta življenja in zdravja, ktero sta Vam ljubljene sinovi, najbliže za Bogom pridobila sv. Ciril in Metod, mogočna Vaša apostola.

In res, v devetem stoletju, ko je življenje Slovanov obširno proslovelo, sta se z neverjetno veliko ljubeznijo vsa darovala duhovnej omiki Vaših prednikov, in sta jih v ne dolgem času po evangelji Jezusa Kristusa prerodila.

Tako se je onim narodom pogodilo, da so bili zedinjeni s tem apostoljskim sedežem, to je, s tisto skalo, ki je Kristus Gospod hotel, da bodi podlaga njegovi

cerkvi, in popolnoma nepremagljiva zoper vsaktere človeške in satanove napade. Med Slovani in tem sedežem sv. Petra so se od tistega časa pričele notranje razmere in medsebojna opravila, katerih sam spomin je nezmerno prijeten, zlasti še ta dan in pri Vašej pričujočnosti. Zakaj tukaj v mestu Rimu sta sveta brata dala odgovor od svojega apostoljskega dela in opravila; tukaj na grobih prvakov apostoljskih sta s prisego potrdila neomadežano svojo vero: tukaj sta prejela škofovsko čast in posvečenje. Metod je bil z najčastitljivejšim pismom od rimskega Papeža priporočen, s čigar samega veljavo in voščilom se je vrnil na Moravsko z duhovni in škofi vred, ki so bili odmenjeni v opravilih duhovske službe po Vaših okrajinah ga podpirati.

Ciril je apostoljsko službo takrat pričel, ko je Herzonezom neznane ostanke Klementa I. Našega prednika, našel; le-te je nadalje z ljubeznijo in zvestobo hranil in hotel, da naj ga povsod do Rima spremljajo.

In Mi ne cenimo za primerljaj, da, kakor je bilo tudi Tebi, častitljivi brat, ravnokar drago omeniti, je on v tem mestu umrl in da je Rimu došla čast, svete ostanke kakor Cirilove, tako tudi Klemenove tako rekoč v enem naročji imeti. Oba preslavna apostola krščanske vere že toliko stoletij vstric v miru Kristusovem počivata in zdi se, da nas poznejše mlajše hočeta učiti, kako pristrčna je in naj za vselej ostane složnost Slovanov z rimsko cerkvijo.

Kmalu pa je zorel tudi sad te potrebne zveze, in to v splošni blagor, kakor tudi za Vaša apostola. Zakaj ko se jima je dogodilo, kar se velikrat pripeti takim, ki se poprimejo velikih reči, da sta zadela na razne pritežnosti in očitanja, sta skusila pomoč, ponudeno od tega apostoljskega Stola, imenito sta dosegla

milost in pomoč Nikolaja I., Hadrijana II., Janeza VIII. — In poznejši papeži, Naši predhodniki, so Slovanom vselej skazovali dobrovoljno srce. Pisma Vaše zgodovine pričajo, koliko truda so rimski papeži obračali na to, ne samo da se vera, ampak tudi očitni blagor ohrani pri Vas Kajti, kar se vselej dogodi, ker moč sv. vere neogibno mora imeti največi upljiv do človeškega življenja in nravnosti, se je pri Vaših očetih še očitnejše in svitlejše razodelo, ker po delanji Cirila in Metoda ne samo da so sprejeli katoliško vero, kar je vendar najviše, ampak tudi spodobno nrađe in olkane šrege v življenji. Tem svojim apostolom se tudi v tem oziru imate veliko zahvaliti, da sta znamenja za Vašo abecedo prva iznašla; da sta največi del sv. pisma v ljudsko besedo pretolmačila; da sta svete obrede primerno ljudskemu duhu vpravala. Iz teh vzrokov bode Ciril-Methodovo ime preslavljaló vse potomstvo pri Moravcih, Bohemcih, Bolgarih, Liburnih, Poljcih, Rusinih in pri vseh Slovanih, od Adrijskega primorja do zadnje Novogorodske pokrajine.

Ker tedaj je v zedinjenji z rimsko cerkvijo, materjo vseh cerkvá, toliko upanje varnosti in tolikih dobrot zagotovljenih, toraj si močno prizadevajte, ljubljene sinovi, da se ta zveza pri Vas ohrani in dan na dan globokeje vtrjuje.

Z enodušno molitvijo prosimo sv. Cirila in Metoda, naj dobrotno blagovolita z nebes braniti slovanske narode ter izprositi od Boga enim stanovitnost, razsvitljenje drugim, da gorečnost medsebojne ljubezni v vseh srcih vnemata, sovraštva, prepire, zavidnosti pa od dedovine Gospodove odvrácata. Pred vsem naj Bogu priporočujeta oni narod, ki po številu, mogočnosti in bogastvu ima največo veljavo, in kateri ju časti za svoja apostola, ki pa je zvezo pretrgal, po kateri sta ga

bila ravno ta apostola zedinila s sv. Petrom in rimsko cerkvijo.

Kedar se povrne edinost v veri in bodo zagotovljene pravice posameznih dežel, potem še le se bode veliko zanašati na Vaše prizadevanje in moč za razširjanje kraljestva Božjega na zemlji: ker po Božjem sklepu se kaže, da slovanski narod je prihranjen za posebne namene.

Sicer pa, ljubljene sinovi, povrnite se zdravi in veseli v svojo domačijo; pripovedujte svojim bratom, kar ste v mestu Rimu videli in slišali. Vi bodite priče, da spoznajo vsi, da Naša očetovska dobrovoljnost v ljubezni objema vso blagodušno in veliko družino slovanskih narodov, in oziroma na to, je najgorečnejša želja Našega srca, da naj se z najrečo vnemo, z nepremagljivo zvestobo katoliške cerkve držijo, in da tudi ne eden naj se ne zgubi iz te presvete barke, ker, kdor se v njej ne nahaja, da govorim z besedami Vašega Jeronima, bode poginil v potopu. Naznanite jim apostolski blagoslov, kterega njim in Vam posameznim in vsem skupaj z največo ljubeznijo podelimo v Gospodu“.

Po končanem govoru so izročili slovanski romarji sv. Očetu papežu 160.000 gold. Petrovih darov in tudi oddali krasno napravljena pisma udanosti. V spomin prvega Cirilovega in Metodovega praznika v Rimu dne 5. julija 1881 dali so sv. oče kovati 1500 srebrnih svetinj s podobo sv. bratov in naročili, da naj se razdelijo med slov. romarje. Prav v ta spomin so kovali tudi v zlatem Pragu svetinico, ktera na lici kaže podobo papeža Leona XIII. z napisom staro-slovanskim: „Dia wsi jedyno sut“; na hrbtu pa podobi sv. Cirila in Metoda z napisom: „Molite sia o nas.“

Tako smo vsi Slovani že do zdaj visoko častili sveta brata Cirila in Metoda.

VII.

Kako bomo Slovani sv. Cirila in Metoda v prihodnje vredno in dostojno častili?

A.

Cerkveno moramo ta dva sveta brata visoko častiti, ker sta se celo svoje življenje trudila za zveličanje slovanskega naroda, sta upeljala službo Božjo v slovanskem jeziku po obredu rimsko-katoliškem in po obredu grško-iztočnem ali pravoslavnem.

Sveti oče Leo XIII. je izdal 30. sept. 1880 slovito okrožnico na vse kristjanstvo, v kateri je sv. Cirila in Metoda celemu kristjanstvu postavil kot izgled pobožnosti in svetosti, in je ukazal, da se ima nju spomin cerkveno obhajati vsakega 5. julija.

1. Mi bomo zato god sv. Cirila in Metoda obhajali vsako leto 5. julija, in sicer, ako pade 5. julij v ponedeljek ali torek, obhaja se god nedeljo poprej; ako pade pa v sredo, četrtek, petek ali saboto, naj se pa obhaja sledečo nedeljo.

2. Na god sv. bratov se poje velika sv. meša in se pridiga o življenji sv. Cirila in Metoda. V pridigi se pove, da sta bila svetnika rojena Slovana iz Soluna, da je sv. Ciril slovansko pismo izumil in pri Slovanih Božjo službo v maternem jeziku upeljal, da sta ta sveta brata največja dobrotnika, apostola in učenika Slovanov. Posebno se morajo po-

vdarjati nju Bogu dopadljiva dela, ker nju zaslužnje ne obstoji v tem, da sta bila rojena Slovana, temveč da sta se celo življenje toliko trudila za čast Božjo in za zveličanje duš.

3. V krajih, kjer stanujejo Slovani in poleg njih še ljudje kterege drugzega naroda, na pr. Nemci, Italijani, Madjari ali Grki, bilo bi dobro, da se govori jedna pridiga v jeziku slovanskem, druga pa v jeziku tistega tujega naroda; saj sta ta dva svetnika v izgled postavljena celemu kristjanstvu.

4. Ako se nekde zidajo cerkve ali kapele, moral bi se en altar posvetiti sv. Cirilu in Metodu, ali pa vsaj njuna podoba obesiti na zid. Ako se kaka cerkvena zastava (bandero) na novo naredi, bilo bi jako lepo, ako se na jedne strani naslika podoba sv. Petra in Pavla, na drugej strani pa podoba sv. Cirila in Metoda.

5. Najlepši uzor za slikarje, kako se ima narediti podoba sv. Cirila in Metoda, najde se v slovenski knjigi „Drobtinice“ od leta 1853.

6. Vsako slovansko pleme bi imelo zbrati cerkvene pesmi, ktere vse ljudstvo poje pri službi Božji, pri sprevedih (pro-

cesijah) in na Božjih potih. Take pesmi so važne za Božjo službo, za slovansko slovstvo in starinoslovje. Te važne cerkvene pesmi moramo zbrati in tiskom izdati, prej nego jih narod pozabi in se izgube. Najkrajše so večjidel najstarejše, najlepše in najvažnejše. Pri nekterih storite že jedna ali dve vrsti eno kitico, včasih s pripevom ali tudi brez pripeva. Le poredko je več ko štiri vrste v eni kitici.

V tako cerkveno pesmarico bi se imela sprejeti vsaka sveta pesem, ktero ljudstvo na pamet peti zna, naj je pesem stareja ali mlajša.

V češčini je prav bogato cerkveno pesmarico izdal Pohorely.

Lepe in bogate cerkvene pesmi, ki jih ljudstvo skupaj poje, imajo tiskom izdane tudi Poljaki.

Jako zanimive bi bile take narodne cerkvene pesmi, ktere se nedvojbeno še pojejo na Moravi in na Slovenskem (v Slovakiji), posebno v krajih gornatih, kamor novejše pesmi redkeje pridejo. Tudi cerkvene pesmi nabrane na Hrvatskem, v Slavoniji, Dalmaciji in na otokih bile bi jako zanimive in važne.

7. Cerkevno petje pri Slovanih razkolnikih je od nekdanj že precej dobro uredjeno; rimsko-katoliški Slovani pa potrebujemo slovanskih napevov za veliko mešo. Napevi velike meše morali bi se sestaviti iz najlepših in najstarejših narodnih cerkvenih pesmij iz vseh katoliških plemen slovanskih. Ne potrebujemo, da bi se zlagale in skladale nove pesmi, ampak iz starih naj se zloži ena velika péta meša. V to mešo bi se morala sprejeti starodavna pesem češka „Kerleš, kerleš . . .“, ki je že blizo tisoč let stara. Potem stara pesem poljska „Bogorodica . . .“

Od vsakega katoliškega plemena slovanskega morala bi se v to mešo vzeti

jedna ali dve pesmi, tako da bi vsaki, bodi Slovenec ali Hrvat, Čeh ali Poljak ali Slovak slišal kaj svojega domovinskega pri tej petej meši. Te stare pesmi se morajo spoštovati; kajti ako bi ljudstvu ne bile prijetne, bilo bi jih že davno opustilo.

Ni tako težko, skladati nove pesmi, pa ni gotovo, ali so zložene v duhu narodovem, ali se bodo ohranile ali ne.

Ako tedaj tudi v slovanskih pesmih Boga častimo, delali bomo v duhu sv. Cirila in Metoda in njima s tem še v nebesih veselje napravili.

8. Častimo sv. apostola Slovanov pa tudi s tem, ako ju v izgled postavljamo slovanskej mladini na srednjih in visokih šolah, ktere naj bodeta posebna zavetnika in patrona. Isto velja za vse slovanske akademije in učene družbe. Sveti Ciril, kteremu je svet ponujal vse časti in sladnosti, odpovedal se je vsemu temu in prosil Boga samo, da bi mu razsvetlil um, in je v tem lep izgled vsem dijakom. On se je tako marljivo učil in tako vrlo obnašal na visokih šolah v Carigradu, da so ga vsi občudovali in spoštovali ter mu pridevali priimek „Kirillos philosophos,“ kar pomeni „gospodič prosvetljeni“, in to ime mu je ostalo, akoravno je bil od doma imenovan „Konstantin“. Sv. Ciril bil je slaven učitelj na visokih šolah carigradskih, in prišli so ga poslušat ukaželjni mladenči iz bližnjih in daljnih krajev. Izumil je Slovanom pismena in obadva brata sta iz grščine preložila sveto pismo na jezik slovanski. Nadalje sta ustanovila veliko učeno društvo spisovateljev in brzopiscev slovanskih, da so se knjige prepisovale in širile med slovanska plemena; kajti takrat ni bilo še tiska, knjige bilo je treba prepisovati. Najimenitnejše take družbe brzopiscev so se ustanovile v V e l e h r a d u na Moravskem, v B u-

d e č u na Češkem in v O h r i d i bolgarske, kjer je bilo brzopiscev tri tisoč in pet sto.

9. Sv. Ciril in Metod pa naj se v izgled postavljata tudi v s e m r o d o l j u b o m. Celo svoje življenje sta se neumorno trudila za čast Božjo in za blagostanje, srečo in omiko (prosveto) slovanskega naroda. Mnogo dežel sta prehodila, mnogo grenkega od protivnikov prestala. Sv. Ciril je še na smrtni postelji svojega brata srčno opominjal, naj ne ustavi započetega dela med Slovani, ker je sv. Metoda nazaj vleklo v samostan. Po smrti sv. Cirila je slušal sv. Metod klic Božji in besedo svojega brata, ter se še mnogo let marljivo trudil v vinogradu Gospodovem med Slovani.

10. Sploh pa postavljajmo sveta brata v s e m k r i s t j a n o m v izgled. Ona sta mogočna priprošnika pri Bogu. Sv. Ciril in Metod sta se že v življenji zavzemala za nesrečne. Ko je knez Ka-

zarski iz hvaležnosti ponujal sv. Cirilu dragocene darove, ni jih hotel vzeti, ampak je prosil namesto darov, naj oprostijo kristjane. Sv. Metod je poseben priprošnik za take, ki živijo v stiskah zavoljo pravice in ki so po nedolžnem obrekovani, krivično toženi in preganjeni.

Tudi on je bil po nedolžnem obrekovan, krivično tožen, v ječo pahnjen, kjer je bival dve leti, pa je vse voljno pretrpel, zavolj Boga.

Priporočujmo se toraj svetima bratoma Cirilu in Metodu v različnih potrebah svojih in recimo: „Bog pomiluj! Varuj nas pred naglavnimi grehi, brani nas pred vidnimi in nevidnimi sovražniki, dodeli nam mir v deželi, blagoslovivso našo domovino, ves naš narod, in vesoljno kristjanstvo. Sveti Ciril in Metod prosita Boga za nas! Amen.

B.

P a n e s a m o c e r k v e n o , tudi **slovstveno** moramo častiti sv. Cirila in Metoda. Zdaj je minulo že tisoč let, odkar sta sv. Ciril in Metod uredila Slovanom pismo ter uvedla slovanščino v Božjo službo. Sedaj ko se prične drugo tisočletje, moramo gledati in si prizadevati, da se p o v z d i g n e s l o v a n s k o s l o v s t v o z n o v o ž i v a h n o s t j o.

Tu stojte nekteri n a s v e t i , kako bi se naj naše slovansko slovstvo osnovalo, da bi na novo krasno procvitati začelo:

1. Vsako slovansko pleme bi imelo, ako se to še ni zgodilo, izdati popis življenja sv. Cirila in Metoda v lahko razumljivej besedi.

2. Dobro bi bilo, da bi vsako slovansko pleme izdalo nekaj slovstvenega v čast sv. Cirilu in Metodu, na primer: Čehi in Moravci sliko V e l e h r a d a v Moravi, bivšega prestolnega mesta Metodovega; Slovaki podobo N i t r e ; Srbi obris in sliko O h r i d e , kjer je bila slavna akademija slovanskih spisovateljev, s kratkim zgodovinskim dodatkom, in znabiti še podobo srbskega samostana „V i s o k i D e č a n i“, ali pa sliko mesta S o l u n a , rojstnega kraja svetih apostolov. Rusi bi znali izdati sliko slavnega mesta K i j e v a , ali slavne Trojicke Lavre nedaleko od Moskve; Poljaki morda sliko slavne cerkve Č e n s t o h o v . Pa vse to se mora prepustiti pojedinim plemenom slovanskim.

3. Bilo bi potrebno, da bi mi izdali imenik tistih duhovnij, far in dekanij v Dalmaciji, Istri in na otokih, kjer se služba Božja opravlja v slovanskem jeziku, ali se vsaj sme obhajati v tem jeziku.

4. Bilo bi dobro, ko bi vsako slovansko pleme spisalo svojo zgodovino. Poljaci, Čehi in Rusi imajo že mnogo spisov tiskanih o svojej zgodovini; pa v jugoslovanskih zemljah je še mnogo zgodovinskih dogodkov, ki bi se imeli zbrati in urediti v posebno knjigo.

Mi Slovenci nismo do zdaj za svojo zgodovino še nič dostojnega storili. To mora vsako pleme za se storiti; nasproti pa so druge reči, ki jih morajo spisati učeni možje vseh slovanskih plemen skupno.

5. Bilo bi za naše potomce jako zanimivo zvedeti, kateri spisovatelji so živeli naše vreme, tisoč let po smrti sv. Cirila, in ktere knjige so spisovatelji na svetlo dali. Lepo bi bilo zato, da bi se izdal imenik sedaj živečih spisovateljev slovanskih in od njih izdanih knjig. Ta imenik bi se sporedil po plemenih slovanskih z naslovom in obsegom vsake knjige.

6. Skleniti bi se moralo, naj bi se Slovani primerjajoče slovnice slovanskih narečij marljivo učili; kajti kdor nobenega družega narečja ne pozna, ne more osnovno in dobro presojevati niti svojega narečja.

7. Bilo bi prav, da se določi, kateri jezik je klasičen ali uzoren za slovanstvo. Klasični jezik se imenuje tisti, ki obsega v sebi celo osnovo in celo bogastvo vseh drugih iz njega izvirajočih ali na njega se naslanjajočih narečij.

Obično se govori, da sta klasična jezika latinski in starogrški. Latinski jezik pa je klasičen samo za italijanščino, francoščino, španščino, friulščino in sploh za

romanske jezike; starogrški jezik je klasičen za novogrščino, starogermanski za nemščino. Nobeden teh jezikov pa ni klasičen za slovanščino, ker nobeden iz njih ne obsega cele osnove in bogastva slovanščine.

Tudi cerkvena slovanščina ni in ne more biti klasična za slovanščino. Ona nam je sicer sveta, mila in podučilna, pa pri vsem svojem bogastvu ne obsega cele osnove slovanskih narečij.

Klasičen za slovanščino je samo jezik sanskritski; ta obsega celo osnovo in bogastvo slovanščine. Stvari in uspehe najde, kdor slovenščino primerja s prvotnim sanskritskim jezikom. Prispodobljati pa je treba sanskrit samo s slovanščino; ako bi kdo primerjal sanskritu še druge arijske jezike, nakopiči se mu taka množina premišljevanj, da človek tam stoji, kakor prej, ko še nič o tem ni bral: od samih dreves dobrane ne vidi.

8. Trebalo bi, osnovati slovanski časnik za narodne noše. Za našo slovansko gospôdo so novošegni evropski listi čisto nekoristni, skoro da škodljivi. Vsako leto izumi kdo kako novo nošnjo, ki je neredko neprilичna, včasih celo smešna. Tak slovanski časnik pa ne bi prinašal izmišljenih noš, ampak narodne slovanske noše, kakor so v resnici v navadi. Te noše morale bi biti tudi po-barvane. Tem slikam bi se lahko dodal tudi opis običajev, pesmij z napevi. Tak resnično naroden časnik bil bi zelo važen za starinarje in zgodovinarje. Zadostovalo bi, ako bi izhajal enkrat v mesci, ali pa le štirikrat na leto.

9. Neobhodno potrebno je, da Slovani lepo uredimo svoje knjigotržestvo; kajti sedanji red ali bolje nered našega knjigotržestva nam nikakor ugajati ne more. Po tem neredom trpimo založniki, pisatelji in bralci. Ako je kdo

kako knjigo izdal, stane že mnogo truda, prej da jo drugim slovanskim plemenom naznani. Mnogoteri čitatelj bi kako knjigo potreboval in jo rad kupil, pa nič ne zve o njej, kdo jo je spisal, kje je tiskana, kje je na prodaj in koliko stane. Ako bi na pr. potreboval 20 različnih slovanskih knjig, moral bi prej pozvedeti, kje spisovatelji in založniki teh knjig stanujejo, moral bi vsakemu posebej pisati pismo in za vsako knjigo posebej plačati poštarino. Kolika potrata časa in denarja! Pod tako nerednim knjigotrštvom mora vsakako tudi veda in učenost mnogo trpeti, slovstvo se zavira v rasti in razcvitu.

Kaj nam je toraj storiti?

Mi moramo slovansko knjigotržestvo združiti. Kako? Nič ložejega, nego to! Poglejmo na naše sosede Nemce, kako izvrstno imajo uredjeno knjigotržestvo! Nam ni treba mnogo o tem premišljevat, treba nam je samo Nemce posnemati.

Središče nemškega knjigotržestva je Lipsko (Leipzig). Kdorkoli kako knjigo izdá, pošlje jo v Lipsko. Tam se izdaja oznanilni list, v katerem se oznanijo vse izišle knjige. Založnik plača neko svoto za oznanilo, oznanilni list pa se razpošlje zastonj (gratis) vsem, ki knjige prodajajo. Ako želi kdo katero iz teh oznanjenih knjig dobiti, ni mu treba pisariti na založnika ali spisovatelja ali raznim založnikom, če želi več knjig, ampak on piše ali pusti po svojem knjigotržci pisati v Lipsko, tam mu priskrbé dotične knjige

in jih pošljejo, naročnik pa plača za vse knjige le enkrat poštarino.

Tudi mi Slovani potrebujemo tako razprodajo naših knjig. Treba bo izbrati tako mesto, kjer je najbolj živahno slovstveno gibanje. Nam se zdi, da bi bilo mesto Prag najprikladnejše za to. Akoravno Prag ne leži v sredi slovanskega sveta, pa tam je živahno slovstveno in vednostno gibanje, ki se še vedno bolj razvija, odkar se je tam ustanovilo češko vseučilišče. Prag stoji v zvezi z vsemi slovanskimi zemljami in ob enem z nemškim knjigotržestvom.

Ta nasvet je jako važen in vreden, da naj se temeljito in na drobno o njem razgovarjajo založniki, pisatelji in knjigotrgovci.

10. Najpotrebnejše bi pa bilo, da se osnuje slovanski slovstveni list za izobražene može vseh slovanskih plemen. V njem naj bi se oglašale težnje, misli in želje o slovstvenih, umotvornih in drugih zadevah vseh slovanskih plemen. V obče se mi Slovani mnogo zanimamo za dogodke in težnje, misli in nazore zapadne Evrope, pa premalo se oziramo na slovanske brate. Tak list bi moral biti slovstven in naučen, ne pa samo lepoznanek, za kratek čas. Verske in politične prepire naj bi izključil iz svojih predal; vendar bi smel mirno in dostojno pisati o potrebah, željah in duševnem življenji vseh Slovanov, da bi mu radi dopisovali iz vseh slovanskih dežel.

VIII.

Dodatek učenim in prosvetljenim Slovanom.

Sv. Ciril je Slovanom izumil pismena že tedaj, ko je še v Carigradu bival in v samostanu bolgarskem; že tedaj je predstavil sv. evangelije iz grščine v slovanščino. Od Carigrada se je razglasila Slovanom vesela novica, da imajo tam okoli Carigrada sv. evangelije predstavljeno v slovanščino. To se je začelo do daljne Velike Morave, in knez pa ljudstvo Moravsko poželeli so dobiti takih učiteljev, kateri bi jim sv. vero razlagali po slovanski in jim sv. evangelije čitali v razumljivem jeziku. Ko so prišli poslanci od kneza Velike Morave v Carigrad prosit za slovanske učenike, poklical je car Mihael III. pred se sv. Cirila in Metoda ter ju nagovarjal, naj bi sprejela to delo, in je jima djal: „Vidva sta Solunčana, kjer se jako razgovetno govorijo slovanski.“ Sv. Ciril pa je že pri sebi imel po slovanski spisane knjige in je čital pred carom početek sv. evangelija po Janezu. Iz tega se vidi, da je sv. Ciril izmislil Slovanom pismena že tedaj, ko je prebival še v Carigradu.

V knjigah imamo pak dvojna pismena, namreč glagolitska in tako zvana cirilska. Ali je sv. Ciril izumil pismena glagolitska ali cirilska?

On si je izmislil pismena glagolitska. To se vidi iz tega, ker so protivniki slovanske službe Božje sv. Cirilu v Velikej Moravi očitali: „Človeče, kako si se podstopil, izumiti Slovanom scela nova pismena, katerih ni izumil nikdo poprej!“

Taka celo nova pismena obsega le glagolitica. Ako bi bile knjige pisane s cirilico, lahko bi jim bil sv. Ciril odgovoril, da to niso pismena nova, nego grška, pomnožena z nekterimi pismeni za tiste slovanske glasove, katerih grščina nema.

Učeni možje so se mnogo prepirali o tem, je li stareja glagolitica ali cirilica? Pa to vprašanje ni važno; kajti obe abecedi sestavljeni ste v istem smislu sv. Cirila v istem značaji in stavu. Samo v tem je glagolitica izvrstnejša od cirilice, da piše pismena j (jot) p o s e b e j, cirilica pa to pismenko spaja, zvezuje s sledečim samoglasnikom, tako-le: Я, Э, Ю, kar je jako neprilično, obtežuje pravopis in pravila slovnična.

Obično so se spisavale cerkvene knjige rimsko-katoliškega obreda z glagolitico, pravoslavnega obreda pa s cirilico. Slovanska služba Božja z glagolitskimi pismeni se je več in več zgubljala, tako da se najde sedaj samo v Senjskej škofiji, na Dalmatinskih otokih in kjer bodi v Istri.

Med rimsko-katoliškimi kristjani se bode sedaj slovanska služba Božja po obredu rimsko-katoliškem le dalje in dalje širiti počela; pa glagolitica se ne bode širila. Ona je sicer jako zanimiva za učene jezikoslovce, za starinarje, in tudi časti vredna, za dejansko življenje pa se ne more več upeljati. Cirilica pa in cirilsko slovstvo se je čudovito veselo širilo. Tukaj hočemo pregovoriti samo o cirilici.

V kakem pravopisu so pa spisavali cerkvene knjige? Spisavali so knjige s pravopisom vseslovanskim, to je tako, da so bile spisane za vsa slovanska plemena in narečja, pa tako visoko učeno, da je iz jedne in iste knjige zamogel čitati vsak po svojem narečji, na pr. Poljaki po poljski, Rusi po ruski, Čehi po češki, Slovenci po slovenski itd.

Da so boguslužbene knjige cirilske spisane po vseslovanski in da se imajo čitati po raznih slovanskih narečjih, to dokazujejo sledeča pismena, ki jih najdemo v knjigah cerkveno-slovanskih:

Ж, А, Ъ, Ы, Ѣ, ІІ, ЪА,

Obično se govori, da se imajo te črke čitati:

on, en, je, —, i, št, lu.

Pa to ni tako, kajti ako bi se te črke vsigdar enako izgovarjale, bile bi nepotrebne, ker bi se lahko pisale z navadno azbuko, tedaj:

ОН, ЕН, Е, —, І, ІІТ, Лос,

Dejansko stoji ta reč tako: Pisala so se ta pismena za vse Slovane enako, izgovarjala pa različno po raznih narečjih. Poljak je te črke čital:

on, en, ia, i, y, šč, lu.

Rus:

u, ia, e, —, oj, šč, ol.

Čeh:

u, a, i, e, ij, šč, l.

Srbo-Hrvat:

u, e, je, o, i, št, u.

Ako bi se komu reklo, naj prečita na primer sledeča slova cerkveno-slovanska:

ДЖЬЪ, СЪАТЪ, БЪЛЪ, НЕСЕМЪ,
ДОБРЫ, СТАНИЩЕ, СВАТОПЪЛКЪ.

moral bi najpred zapitati: „V katerem narečji pa imam to brati?“ In potem mora čitati

po poljski:

donb, svent, bial, nesemi, dobrij, stanišče,
Sventopluk;

po ruski:

dub, svjat, bil, nesem, dobroj, stanišče,
Svjatopolk;

po češki:

dub, svat, bil, neseme, dobrij, stanišče,
Svatopluk;

po srbo-hrvatski:

dub, svet, bjel, nesemo, dobri, stanište,
Svetopuk;

po slovenski:

dob, svet, bel, nesemo, dobri, stanišče,
Svetopolk.

Sv. Ciril in Metod pa njiju pomaganci pisali so toraj cerkvene knjige v pravopisu vseslovanskem, čitalo pa se je iz enih in istih knjig po narečjih različno.

Pogosto se prša, v katerem narečji da sta spisala sv. Ciril in Metod liturgične ali cerkvene knjige? Mnogo se je o tem že govorilo in pisalo. Nekteri mislijo, da je jezik teh knjig starobolgarski, drugi, da je starosrbski, spet drugi, da je staroslovenski; meni se je zdelo, da je staroruski. Stvar pa je taka: Sv. Ciril in Metod in nju pomaganci niso pisali v kakem narečji, nego v z a j e m n o po vseslovanski, t. j. sprejeli so v cerkveni jezik iz raznih slovanskih narečij tiste slovnične oblike, ktere so izvirne, bolj dosledne, bolj popolne, bogateje in celemu Slovanstvu bolj znane.

Sprejeli so v cerkveno slovenščino: za imena samostavna 5. pad jednotni (voc. sing.) iz srbo-hrvaščine, ker se samo v tej dosledno rabi; 3., 6. in 7. pad množni so vzeli iz poljščine, češčine in ugarske slovenščine; za pridavna imena so sprejeli dvojno klanjatev, trdo in mehko, iz ruščine, srbščine in bolgarščine; za imena samostavna in pridavna ter za glagole so sprejeli dvojnik (dual) iz naše ilirske slovenščine, v kterej se še zdaj popolno nahaja; pri glagolih so sprejeli

v 3. jednotnej in možnej osobi koncovko na — *t* — gotovo iz ruščine, ker se le v njej najde ta izvirna, stara in prekrasna koncovka.

Čas minuli jednoduhi so sprejeli iz hrvaščine, srbščine in bolgarščine, v kterih je običen.

Pričastij (participov) ima cerkvena slovanščina veliko množino, kakor se nahaja samo v ruščini; vzeta so namreč pričastja iz ruščine.

Iz tega se vidi, da so sv. Ciril in Metod in nju pomaganci pisali vzajemno slovanski ter sprejeli v cerkveni jezik oblike iz raznih slovanskih narečij.

Vriva se tudi prašanje: Iz kterega slovanskega plemena so bili pomočniki sv. Cirila in Metoda, da so pomagali cerkvene knjige predstavljati in prepisovati?

V tistem času še ni bilo tiskarn, knjige so se morale prepisavati. Slovanske dežele so bile obširne in povsodi je ljudstvo želelo boguslužbenih knjig, ki bi bile pisane v domačem maternem jeziku. Toraj je trebalo mnogo spisovateljev knjig. Že za časa sv. Cirila in Metoda in po smrti Metodovej delovala sta dva pisateljska zbora ali dve akademiji, kjer so se zbirali slovanski učenjaki, predstavljalci in prepisovatelji ali brzopisci. Ena teh akademij je bila v Velehradu Uhorskem, prestolnem mestu sv. Metoda, druga v slavnej Ohridi na Bolgarskem. Na teh dveh zborih so cerkvene knjige iz grščine predstavljali in prepisavali.

V učenej šoli na Velehradu bilo je, kakor umevno, največ Moravanov, Čehov in Slovakov. V Ohridi pa, ki je stala na meji srbo-bolgarskeje, bilo je naravno največ Bolgarov in Srbov, kar pričajo že njih imena, kakor: Sava, Naum, Angelar itd.

Sv. Ciril in Metod sama bila sta Bolgara Solunčana.

Da so tudi Hrvatje in Slovenci sodelovali pri spisovanji knjig, je gotovo. Kocelj, v kterega deželi so Slovenci in Hrvatje bivali, je bil iskren prijatelj slovanskega pisma, in dal Metodu 50 mladencev, da jih izučijo, posveti za duhovnike in rabi v svojo podporo. Ti so potem gotovo pomagali pri spisovanji knjig.

Pa tudi poljski in ruski spisovatelji so morali biti med pomočniki sv. Cirila in Metoda, sicer bi se ne vedelo, od kodi je prišlo toliko poljskih in ruskih oblik v cerkveno slovanščino.

Pomislimo le ta primer: Cirilska črka *Ѣ* se čita po poljski *ia*, ostala narečja ga pa čitajo *i* ali *je*; imenuje se pa *jat*. To ime so mu brž ko ne poljski pomaganci dali, sicer bi se imenovalo *jīt* ali *jet*.

Ruski pomočniki sv. Cirila in Metoda so se mnogo trudili, da bi mnogo slovniških oblik iz lepe ruščine spravili v cerkveno slovanščino. To se jim je tudi posrečilo, in zato je cerkvena slovanščina tako močno podobna ruščini.

Vsigdar so izbrali iz raznih oblik za cerkveni jezik najpopolnejšo, samo pri imenih pridavnih v drugej stopinji (comparativ) niso se mogli pogoditi, ktero koncovko bi sprejeli, in čudno je, da so sprejeli najslabejšo, najnepopolnejšo rusko obliko na „eje“ (*ѣ* *ѥ*), na pr. „bělěje“ za vse spole, vse pade in čisla.

Spisovatelji, kteri so pomagali sv. Cirilu in Metodu predstavljati boguslužbene knjige v cerkveno slovanščino, bili so, kakor se kaže, iz Bolgarov, Srbov, Hrvatov, Slovencev, Moravanov (t. j. Čehov, Moravcev in Slovakov), iz Rusov in Poljakov.

Slovani imamo, kakor znano, že od nekdanj Božjo službo po dvojnem obredu, namreč po rimsko-katoliškem in po tako imenovanem pravoslavnem ali izhodnem. Tudi boguslužbene knjige slovanske so

spisane po obeh obredih, tako mešne bukve, cerkveni koledar, molitvenik itd.

Sedaj se prša: Po katerem obredu sta predstavljala sv. Ciril in Metod? Rodila sta se v Solunu, više šole obiskovala v Carigradu, in od tod sta začela upeljati službo Božjo v slovanskem jeziku, potem ko sta predstavila boguslužbene knjige v slovansčino iz grščine. Tedaj je gotovo, da sta predstavljala knjige po obredu pravoslavnem, ki je bil na izhodu navaden.

V Velikej Moravi pa so krščansko vero upeljali duhovniki nemški po obredu latinskem, in v jeziku latinskem služili sv. mešo in opravljali druge molitve. Te po rimsko-katoliškem obredu osnovane knjige so potem predstavili sv. Ciril in Metod pa nju moravski ter panonski učenci na jezik slovanski, pustivši prvotno latinsko uredbo. Tedaj sta sv. Ciril in Metod upeljala obojni obred, pravoslavnega v Bolgariji in Srbiji, rimsko-katoliškega v Moraviji in Panoniji.

Da sta v slavnej Ohridi prav sv. Ciril in Metod ustanovila slavno akademijo, je gotovo, ker se tamošnji prebivalci še danes živo spominjajo sv. prosvetiteljev Cirila, Metoda, Klementa, Save, Angelara, Nauma, Gorazda, ter vsako leto njih spomin praznujejo s službo Božjo, nazivaje te svete može „sedmere početnike“. Pozneje sv. Ciril ni prišel več v Ohrido in ni mogel priti, ker je iz Velike Morave potoval v Rim in tam umrl.

Iz početka so bile boguslužbene knjige pisane v glagolitici. To se vidi iz tega, ker so v Novgorodu še v 11. stoletji pod Vladimirom prepisavali boguslužbene knjige iz glagolitice na Cirilico. Ko sta sv. Ciril in Metod došla na Moravo, bil je veči del ljudstva že krščen po duhovnikih nemških; sveta dva brata so le zato klicali v Moravo, da bi upeljala

službo Božjo v narodnem jeziku in pri-skrbela v domačem jeziku tudi boguslužbene knjige. Dobila sta si pomočnikov in vsi skupaj so predstavljali knjige latinske po rimskem obredu na slovanščino. Najboljši dokaz za to je mnogo takih boguslužbenih slovanskih knjig po rimsko-katoliškem obredu, ki jih še zdaj imamo. Znano je nadalje, da so protivniki sv. Cirilu in Metodu vse očitali, kar so le mogli. Bere se pač, da so jima očitali, da je sv. Ciril izumil Slovanom čisto nova pismena; o tem se pa nič ne bere, da bi bili svetima apostoloma očitali, da sta uvedla na Moravi nenavadni pravoslavni obred, česar njima gotovo ne bi bili odpustili. Toraj je jasno, da sta v Moravi pustila rimsko-katoliški obred. Najboljši dokaz je pa to, da sta svetnika celo sv. očetu papežu slovanske knjige pokazala in da se je iz njih v Rimu sv. meša pela. Ako bi bile te knjige pravoslavne in nauk pravoslaven, gotovo ne bi bil papež teh knjig blagoslovil, ne bi bil v duhovnike posvetil tiste mladenče, ki sta jih sv. Ciril in Metod seboj v Rim pripeljala.

Po smrti sv. Metoda, in ko je propadla Velika Morava, so Franki, Bavarci in sploh Nemci kruto proganjali duhovnike slovanske in slovansko Božjo službo. Ti slovanski duhovniki, Čehi, Moravci, Srbi, Panonci in Bolgari so toraj pobegnili iz Morave v jugoslovanske dežele. Posebno veliko jih je pribežalo v Ohrido, kjer se je osnovalo slovansko učilišče. Tukaj so prepisavali boguslužbene knjige po obredu pravoslavnem. Sv. Klement, najimenitnejši med temi spisovatelji, je upeljal namesto glagolitice sedanjo cirilico, to je, pisavo grško, pomnoženo s črkami slovanskimi. To poslovenjeno grško pismo, ki se še dandanes nahaja med izhodnimi Slovani, imenovali so cirilico.

Kterej cerkvi toraj pripadajo sv. Ciril, Metod in nju pomočniki, rimsko-katoliške ali pravoslavne (grško-iztočne)?

Na to vprašanje se mora odgovoriti, da pripadajo obema cerkvama. Verskega razkola tačas še ni bilo; kristjani izhodni so tačas verovali to isto, kar kristjani zapadni. Razlika je bila le v obredu, in po obredu pripadata sv. Ciril in Metod obema cerkvama, ker sta na izhodu upeljala obred pravoslavni, na zapadu pa obred rimsko-katoliški.

Sv. Ciril in Metod sta bila kristjana izhodna po svojem rojstvu in po svoji izgoji; na iztoku bil je izhodni obred v navadi. Bila sta pa tudi prava katolika. Trudila sta se mnogo, da sta našla ostanke papeža sv. Klementa in jih vedno v velikej časti imela. Tudi v Rimu sta se kot pravoverna kristjana pred sv. očetom temeljito in jasno spričala in izkazala. Da nista pravoslavna po sedanjih nazorih, ampak samo po obredu, vidi se iz tega, ker sta na klic sv. očeta papeža precej v Rim prišla se opravičevati, tedaj sta njegovo vrhovno

oblast pripoznavala, med tem ko jo sedanja pravoslavni tajijo. Tudi je sv. Metod prejel čast nadškofa od papeža samega.

Ko so protivniki videli, kako je blagoslov Božji z Metodom in kako se pod njim kraljestvo Božje veselo širi, očrnili so ga v Rimu vnovič, in sv. Metod podal se je vdrugič pred sv. očeta, da se opraviči.

S tem je kot pravi katolik pokazal svojo pokorščino cerkvenemu vladarju.

Sv. oče papež je poznal pravovernost sv. Metoda, in ko so ga nemški škofje zaprtega držali, zagrozil jim je papež z najostrejšimi kaznimi, ako Metoda ne izpusté, kar so potem tudi storili.

Ni toraj nobenega dvoma, da so bili sv. Ciril, Metod, in nju pomočniki pravi, Bogu mili, katoliški kristjani, da so pa po obredu pripadali tudi k izhodnej grškej cerkvi, ki v tistem času ni bila še ločena od zapadne, katoliške cerkve.

IX.

C i r i l i c a.

Dodatek II.

Cirilica je daleko in široko po svetu razširjena; s cirilico piše 65 milijonov Slovanov, namreč Rusi, Srbi in Bolgari.

Sedanja doba terja, da vsak izobraženi Slovan zna čitati latinska in cirilska pisma. Naj toraj tu sledi cirilica po redu latinske abecede:

a	b	c	č	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m	n	o	p	r	s	š	t	u	v	z	ž	(jer)	(jor)
а	б	ц	ч	д	е	ф	г	х	и	ј	к	л	м	н	о	п	р	с	ш	т	у	в	з	ж	ь	ъ

Оче наш, ктері сі в небесіх, посвечено боді твоје іме, прїді к нам твоје кра-
 Оče naš, kteri si v nebesih, posvečeno bodi tvoje ime, pridi k nam tvoje kra-
 лjestvo, згоді се твоја воля, какор в небесіх, тако на землі. Дай нам данес наш
 ljestvo, zgodi se tvoja volja, kakor v nebesih, tako na zemlji. Daj nam danes naš
 всакдајні крух, одпусти нам наше долге, какор ми одпушчамо своїм должніком,
 vsakdajni kruh, odpusti nam naše dolge, kakor mi odpuščamo svojim dolžnikom,
 не запелї нас в скушнїаве, ампак одреші нас од злега. Амен.
 ne zapelji nas v skušnjave, ampak odreši nas od zlega. Amen.

К часті св. Цірілу і Методу.

Пѣсем горотанско-словенска.

Двѣ свѣтлѣ звѣздѣ блішчетѣ
 на небѣ нам Слованом:
 ој светі Ціріл і Метод!
 на небѣ нам Слованом.

Ста свету вѣру шіріла
 слованска два апостола:
 ој светі Ціріл і Метод!
 слованска два апостола.

Слованско пісмо створіла,
 Словане просвѣтїавала:
 ој светі Ціріл і Метод!
 Словане просвѣтїавала.

Слованскі вес род лїубіла,
 за все Словане молїта:
 ој светі Ціріл і Метод!
 за все Словане молїта.

Да Бог разум нам разсвѣтлі,
 лїубавїу серце разїскрі:
 ој светі Ціріл і Метод!
 лїубавїу серце разїскрі.

Да се хрістїанско лїубїмо,
 по братску се подпірамо:
 ој светі Ціріл і Метод!
 по братску се подпірамо.

Да нас зла освободї,
 обїлно нас благословї:
 ој светі Ціріл і Метод!
 обїлно нас благословї.

К časti sv. Cirilu in Metodu.

Pesem gorotansko-slovenska.

Dve svetle zvezde bliščite
 Na nebu nam Slovanom:
 Oj sveti Ciril in Metod!
 Na nebu nam Slovanom.

Sta sveto vero širila
 Slovanska dva apostola:
 Oj sveti Ciril in Metod!
 Slovanska dva apostola.

Slovansko pismo stvorila,
 Slovane prosvečavala:
 Oj sveti Ciril in Metod!
 Slovane prosvečavala.

Slovanski ves rod ljubila,
 Za vse Slovane molita:
 Oj sveti Ciril in Metod!
 Za vse Slovane molita.

Da Bog razum nam razsvetli,
 Ljubavjo srce razjiskri:
 Oj sveti Ciril in Metod!
 Ljubavjo srce razjiskri.

Da se kristjansko ljubimo,
 Po bratsko se podpiramo:
 Oj sveti Ciril in Metod!
 Po bratsko se podpiramo.

Da nas od zla osvobodi,
 Obilno nas blagoslovi:
 Oj sveti Ciril in Metod!
 Obilno nas blagoslovi.

Doklada A.

Pastirski list Ljubljanskega knezoškofa v tisučletni spomin smrti sv. Metoda.

J a k o b,

po usmiljenji Božjem in apostoljskega sedeža milosti

knezoškof Ljubljanski,

vsem vernim svoje škofije pozdrav in blagoslov od Gospoda in Zveličarja našega
Jezusa Kristusa!

Meseca aprila preteklo bode 1000 let, odkar je velik svetnik izdihnil svojo dušo, ter jo dal nazaj v roke svojega Božjega stvarnika. Ta svetnik je sv. Metod, goreči oznanjevalec evangelija med velikim delom slovanskih narodov.

Če prav se za gotovo ne dá dokazati, se je li tudi tukaj, v naših krajih, mudil, vendar on s svojim svetim bratom Cirilom vred tudi pri nas ni neznan, njegovo ime ni tuje. Mnogi izmed vas so udje bratovščine sv. Cirila in Metoda, in iščejo ravno na priprošnjo teh svetnikov — sprositi sebi milosti zveličanja in življenja po veri, tolikim drugim pa, ki so od središča sv. vere, od rimskega papeža, žalibog še ločeni, milost prave vere, milost združenja z enim, od Kristusa postavljenim pastirjem in varhom sv. vere. Drugi skušajo svoje češčenje do teh svetnikov pokazati z darežljivostjo, s katero skrbé, da se ozaljša njima posvečena posebna kapela v novi cerkvi Je-

zusovega Srca v Ljubljani. Zopet drugi vas soznanjajo po pobožnih spisih in s podučevanjem z deli teh velikih mož; in tako kaže ta na ta, drugi na drugi način svojo ljubezen, svoje češčenje, svoje zaupanje do njih.

Ker jih že sicer častite na razen način, ni dvomiti, da bode te želeli tudi spomin smrti sv. Metoda obhajati s krščansko slovesnostjo.

Kakšni tedaj naj bodo občutki, kateri naj nas pri tej svečanosti navdajajo?

Pred vsem naj spomin na smrt sv. Metoda oživi na novo v nas prepričanje, kako imenitna, kako potrebna da je sv. vera. „Brez vere je nemogoče Bogu dopasti (Hebr. 6, 11.). Kdor veruje in se dá krstiti, bo zveličan; kdor pa ne veruje, bo pogubljen“ (Mark. 16, 16.). Prepričanje o tej resnici gnalo je sv. Metoda venkaj iz njegove domovine in od vseh njenih prijetnosti, smilili so se mu premnogi, ki so še sedeli v temi in

smrtni senci, zato ga je gnalo v neznane dežele, k neznanim in tedaj še neomikanim ljudstvom. Vedel je, da je Jezus Kristus edina luč sveta in da ima le tisti večno življenje, kdor v Sina veruje; kdor pa v Sina ne veruje, ne bo videl življenja, temuč jeza Božja ostane nad njim (Jan. 3, 36.). Ker je to vedel, ker je bil napolnjen te luči in vere v Jezusa Kristusa, in ker je njegovo srce gorelo delavne ljubezni do Jezusa, zato ga je gnalo to preimenitno in prepotrebno milost sv. vere tudi drugim nakloniti. V ta namen je sprejel na-se vse muke in težave, vsa zatajevanja in nevarnosti, ktere so apostoljsko službo povsod in vselej spremljale in jo spremljajo še dandanes. „Caritas Christi urget nos, — ljubezen do Jezusa Kristusa nas sili in priganja“ (II. Kor. 5, 14.). tako kliče sv. Pavel, veliki apostol nevernikov; tako mogel je v resnici tudi sv. Metod klicati.

Dragi v Gospodu! smo li za trdno prepričani, da je vera za večno življenje neobhodno potrebna? Blagor nam, ako smo! Toda ako to prepričanje zares v sebi nosimo, mora se tudi kazati v delih. In ne zadostuje, ako vera počiva le v našem razumu, v našem spominu, v našem srci; mora prodreti tudi venkaj v življenje, v djanje; ker „kdor v Boga veruje, spolnuje (tudi) njegove zapovedi“ (Mat. 7, 21.); in „ne bo prišel vsak, kdor mi pravi: Gospod! Gospod! v nebeško kraljestvo; nego, kdor stori voljo mojega Očeta, ki je v nebesih, tisti pojde v nebeško kraljestvo“, pravi Kristus Gospod. Tako je učil, tako je delal sv. Metod; tako predragi v Gospodu, moramo delati tudi mi. Ker „kaj pomaga, bratje moji, ako kdo pravi, da ima vero, del pa nima? ga more li vera sama zveličati?“ (Jak. 2, 14.) Le pogledjmo, koliko je izdalo pridigovanje sv. Metoda

med ljudstvi, katerim je evangelje oznanjeval. Primerjajmo življenje teh ljudstev, kakoršno je bilo prej, ko so bili še neverni, in kakoršno je postalo potem, ko so k veri pristopili. Prepričali se bomo, da je bil najbolj časten venec Metodovega truda: ne le krščanska vera njegovih slednikov, ampak posebno krščansko življenje po veri. In po tem, kakor rečeno, moramo tudi mi hrepeneti, za to se truditi in boriti. Znabiti li mislimo, sv. Metod bi se mogel nas in vseh slavnosti, ktere hočemo njemu na čast napraviti, pač razveseliti, ko bi bil prisiljen, kakor nekdanj sv. Pavel, čez svoje rojake, slednjič tudi čez nas, se pritožiti in nas imenovati sovražnike križa Kristusovega, kot take, ki s svojim življenjem Sina Božjega veliko več na novo križajo in zasramujejo (Hebr. 6, 6.), kot časté in poveljujejo? Da, bi sveti Metod tedaj o nas rekel, da, ti-le tu so pač bratje po rodu tistih, za ktere sem jaz delal in trpel, med kterimi sem pridigoval in učil; toda njih življenje se ne ravna po veri, ktero sem jaz oznanoval, ne po življenji, kakoršno so živeli moji učenci in častilci. Zato nima njih čestčenje, dokler tako mislijo in živé, pri meni nobene cene. Bi nam bilo li ljubo, ko bi nam vtegnil sv. Metod tako očitati? Ako tedaj tega nočemo, spoznavajmo svojo vero tudi v delih.

Najlepše se pač gotovo Gospodu Bogu za milost sv. vere zahvalimo s tem, če celo svoje življenje po veri uravnamo. Vendar nas pa svečani spomin smrti sv. Metoda spodbuja, to svojo zahvalo tudi naravnost v svojih molitvah Bogu izreči, da tako srečo, ktero čutimo v svojem notranjem, tudi glasno na zunaj oznanujemo. Dragi moji, res velika, neprecenljiva milost je sv. vera. Ona je neusahljiv studenec časne in večne sreče. Tega se kaj lahko prepričamo. Primer-

jajmo le, kako se godi ljudstvu, pri katerem vera celo javno in zasebno življenje prešinja, in kako se godi onim ljudstvom, katerim solnčna svetloba sv. vere še nikdar ni vzhajala. Primerjajmo stanje z vero napolnjene in po veri živeče družine s tako, ki vere nič več ne spozná, se nič več po nji ne ravna. Kako tiha zadovoljnost tamkaj, kako čudna nezadovoljnost tukaj! ker sreče ni tam, ni tam zadovoljnosti, kjer je znabiti vsakovrstnega posvetnega blaga v obilnosti; prava sreča prebiva le pri tistem ljudstvu, v tistej družini, ktere gospod in glava je Bog sam (Psl. 143, 15.), ktero vodi vselej in povsod sv. vera. Ta studenec prave sreče in zadovoljnosti, kterega je sv. Metod tako mnogim drugim slovan-skim narodom odpri, teče tudi za nas po prizadevanji sv. Mohora in Fortunata, prvih apostolov v naših pokrajinah. Prav primerno je tedaj, da tiste dni, ko se velikega apostola sv. vere prav posebno spominjamo, pokažemo zlasti tudi zahvalo za milost sv. vere. Da, preljubi! zahvalimo se pri slovesnem spominu na smrtni dan sv. Metoda Bogu prav iz globočine svojega srca, da nas je poklical iz teme k prečudnej luči svete vere in je nas, ki nekdanj nismo bili ljudstvo, naredil v Božje ljudstvo, in iz takih, ki nismo imeli usmiljenja, v take, ki smo zdaj usmiljenje dosegli (I. Petr. 2, 9, 10.). Ne zahvalimo se le za-se, zahvalimo se veliko več tudi za vse tiste, kateri so bili po zasluženju sv. Metoda poklicani k sv. veri in ktere moremo zato imenovati ne le brate po rodu, temuč, še v veliko večjej edinosti, svoje brate po veri.

„Naši bratje po veri.“ O ko bi mogli vse rodove, kateri sv. Metoda slavé kot očeta svoje vere, tudi še dandanes s tem sladkim imenom: „bratje po veri“ pozdravljati. A prišlo je drugače. Sv. Metod je gotovo le dobro seme vsejal na njivo,

ktero mu je Gospod izročil, naj jo obdeluje. Toda, ko so ljudje spali, je prišel sovražnik in je vsejal ljulike med pšenico. Sv. Metod pač ni poznal in pridigoval nobene druge vere, kakor vero sv. rimsko-katoliške cerkve. On pač ni poznal in oznanoval nobene druge cerkve, kot sv. rimsko-katoliško cerkev, ktera ima na čelu papeža, vidnega namestnika Kristusovega na zemlji. Zato romal je zopet in zopet v Rim; zato poročal je večkrat pred papežem, kot od Boga poklicanim sodnikom v verskih rečeh, o svojej veri, o svojem apostoljskem delovanji, zato prejel je iz papeževih rok škofovsko čast. Toda le prezgodaj prišla je častilakomnost in grda sebičnost, ter je razdvojila sinove Metodove iztrgavši z neusmiljeno grozovito roko en del izmed njih iz naročja njihove matere, svete rimsko-katoliške cerkve. In tako se spolnujejo žalibog še do danesnjega dne pri sinovih sv. Metoda besede Gospodove: „Izdajal bo brat brata v smrt, in oče sina; in otroci se bodo vzdignili zoper starše, in jih bodo morili . . . in sovražniki človekovi bodo njegovi domači“ (Mat. 10, 21, 36.). Kratek pogled na naše v razkolništvu živeče brate in osoda med njimi bivajočih katoličanov zadostuje, da se prepričamo o pretresljivej resnici teh besed. Ali kdo izmed vas bi se ne spominjal z bitko žalostjo, kako silovito, da, na krvavi način so poskušali večkrat v teku stoletij in do danes te uboge katoličane v razkol nagnati. Koliko mešnikov in škofov je moralo že svojo drago domovino s hudim pregnanstvom zameniti! Koliko solz se je prelilo, koliko tisuč duš je zapadlo sili! „Exurge Domine“, vzdigni se o Gospod, vzdigni se! tako bi srce pri vsem tem zavpilo v neznosni bolečini; vzdigni se in ne pozabi v prihodnje na svoje otroke! Ne pusti zabresti tistim, ki se te še zvesto drže;

ne pusti pa tudi dalje v zmoti bloditi teh, ki so bili poprej Tvoji in ktere je sv. Metod nekda tudi kot Tvoje otroke k Tebi pripeljal! Da, če smo v resnici prešinjeni o potrebi sv. vere za zveličanje, prešinjeni od resnice, da zunaj Kristusove cerkve ni zveličanja; in če vsled tega čutimo, da smo dolžni, za milost sv. vere se zahvaliti, tedaj se mora ta zahvala ravno smrtni dan sv. Metoda spremeniti tudi v prevroče prošnje, naj se vendar Božjemu usmiljenju dopade, naše ločene brate združiti v enem za vse potrebnem: v edinosti sv. vere.

Rekel sem: ravno ob smrtnem dnevu sv. Metoda. Ker zakaj se je pač dopadlo Božjej previdnosti, da se je češčenje sv. Cirila in Metoda zlasti v današnjih dneh, pod sedanjim papežem tako povišalo in da so praznovanje njihovega godu po celem katoliški cerkvi, po vseh krajih in med vsemi ljudstvi razširili? Zdi se mi, da iz nobenega drugega vzroka, kakor ker je Bog v svojem usmiljenju našim ubogim v razkolništvu živečim bratom velike milosti pripravil, in ker hoče, naj ga toliko gorečneje in zdatneje prosimo, da jih njim nakloni. To ni nič novega v življenju sv. cerkve Božje. Je bilo li kaj drugače, ko je hotel Gospod nad svojo cerkev razliti največjo vseh milosti, polnost svetega Duha? Ne vemo li, kako so se tedaj na to pripravljali? Kako so bili apostoli in učenci z Marijo, Jezusovo materjo — tedaj cela sv. cerkev — zbrani v molitvi in so bili na to napolnjeni s svetim Duhom ter so začeli, če tudi v različnih jezikih, vendar vsi taistega Jezusa slaviti? Tako gotovo tudi sedaj. Gospod nas vabi molit za naše brate, ker ima za nje velike milosti pripravljene. Ne eno ljudstvo, ne eden narod, temuč vsi narodi in vsi rodovi zemlje, ki so združeni v katoliški cerkvi, naj molijo za nje, da tudi oni zopet postanejo

udje te edine, prave, katoliške cerkve ter se z drugim zedinijo v hvalo Božjo.

Prosijo naj sv. Cirila in Metoda, da jim ravno ti svetniki, ki so pri njih najprej vero utemeljili, taisto zopet prinesó. To ni moja misel, ampak misel svete, od Božjega Duha napolnjene cerkve, ktero tako prisrčno izražuje v 1 pi hvalni pesmi (ad Laudes), s ktero se v praznik teh svetnikov vsak mašnik v duhu do njih obrača. „Sprejeta v prevz išena nebesa, (tako jim kliče med drugim) uslišita naše ponižne prošnje: ohranita ljubeznjivo zveste Gospodu sveta slovanske rodove. Tiste izmed njih pa, ki v zmoti blodijo, naj vse sprejme eden hlev Kristusov in lepše naj se odslej vera razcvita skušajoč prekositi prejšnje verne čase“. Zato ponavljam: zlasti pri sedanjej spominski svečanosti sv. Metoda nas zadeva toliko bolj dolžnost, moliti za združenje naših ločenih bratov s sveto rimsko cerkvijo. Da, dragi moji, ako želimo, da bo imela ta svečanost sploh kako ceno in korist, tedaj ne sme iti mimo naših ušes, kakor kaka posvetna slavnost, marveč vtopiti se mora v globočino našega srca in ondi še dalje odmevati kot pobožna molitev k Bogu, ki vodi človeška srca, da tako obrodi sad za večnost.

In sedaj, predragi v Gospodu, še eno. Slovani svetih bratov Cirila in Metoda ne časté le kot navdušenih oznanjevalcev sv. vere, slavé jih tudi kot bistroumne utemeljitelje prvega pismenega jezika med Slovani. Kakor apostolom, kakor misijonarjem današnjih dni, tako se tudi njima v svetej gorečnosti ni zdelo zadosti, sv. vero le z ustmi oznanjevati. Hotela sta jo tudi zapisati in tako stalno naslednikom zapustiti. V ta namen izumela sta posebna pismena (pisna znamenja) ter sta zapustila narodom, kterim sta sv. vero pridigovala, tudi sv. pismo v njihovem lastnem jeziku. Kako spodbud-

ljivo mora pač za narod biti, ako si more reči: prva moja dela, s kterimi sem nastopil pot omike, bila so posvečena Bogu in njegovej službi! In kakšno zahvalo je dolžan tistim, ki so mu na tak način odprli pot do krščanske omike? Toda kako obžalovanja vredno moramo imenovati z druge strani ljudstvo, ki to pot zapušča, ko se komaj njegova omika, slovstvo in duševno življenje nekoliko okrepi; kako pomilovanja vredno je slovstvo, ki se izvije iz varujočih rok sv. cerkve, da celo sovražno nasprotuje krščanski veri, krščanski nravi, krščanski cennitvi sveta. Tako slovstvo postane potem za mnoge v toliko večje pohujšanje, kolikor bolj olikano in gladkeje se kaže po zunanjem. Je tem nevarnejši prepad za marsikako neizkušeno dušo in tedaj zlasti za mladino, čim tanji strup se jej ponuja v svetlih, bliščečih posodah. Čemu to omenjam? Prvič, da se zahvalim Bogu, da to, kar se je pri nas do sedaj pisalo, veri in cerkvi večinoma ni bilo sovražno. Potem pa tudi, da svarim ter s tem spolnim težko vestno dolžnost. Ker že dalje časa sem ne manjka čudnih znamenj, ki kažejo na to, da se skuša polagoma tudi nam zanesti neko tuje mišljenje in čutenje, nekaj veri in cerkvi nasprotnega. Tuje mišljenje, pravim. Ker nevera, brezbožnost bila je do sedaj našemu ljudstvu res tuja; vsak vrh gore, vsak hrib, ki v nebo kipi, in kterega venča tempelj Božji, spričuje veliko več njegov pobožni čut, spričuje njegovo vero. Slovenec se je do sedaj odlikoval po svojem pobožnem vernem čutu; pač žalostno bi bilo, ko bi hoteli njegovo narodno zavest ravno s tem vzbuditi, da bi mu to narodno posebnost vzeli. Tako početje bi moralo ravno v tem, kar nam je najljubše, napraviti najpogubnejši prepad. Ono bi ljudstvu ne le nič ne koristilo, marveč razdvojilo bi ga in ga tiralo

onemu stanju nasproti, kterega Gospod popisuje, ko pravi: „Vsako kraljestvo, ki je samo v sebi needino, bo razdjano, in mesto ali hiša, ki je sama zoper sebe needina, ne bo obstala“ (Mat. 12, 25.). Prosim vas tedaj, moji sodelavci v vinogradu Gospodovem: zavoljo ljubezni Kristusove čujte nad tem, kaj se daje mladini v roko v izobraževanje njenega razuma in njenega srca. Prosim tudi vas, vi učitelji in izobraževalci mladine: varujte jo tudi vi, kolikor je v vaši moči, vsega, karkoli bi moralo njeno versko prepričanje omajati, njene nravi pokvariti, njeno bogaboječnost oslabiti, njeno vest raniti in tako celo njeno življenje tukaj ogreniti, za večnost pa pogubiti. Prosim in rotim slednjič vse tiste, ki s svojimi spisi in z izdelki svojega uma pomagajo ljudstvo izobraževati: ne pozabite nikdar, da bo sodnik našega dejanja in nehanja v vsej omiki in skozi vso omiko pred vsem slednjič le to preiskaval, kaj in kako smo verovali, kako smo po veri živeli in delali. Bodimo tedaj še toliko navdušeni za zemeljsko veljavo narodovo; prvo in poslednje, na kar moramo vedno nepremakljivo svoje oči oprte imeti, je edino potrebno za večnost odločujoče. Sveta Ciril in Metod sta izumela in rabila pisanje v sozidanje kraljestva Božjega na zemlji; ju li menimo s tem častiti, če to kraljestvo po svoji moči razdiramo?!

Tako sem vam tedaj v spomin na velikodušnega oznanjevalca sv. vere pokazal, kako potrebna da je vera, ki je delavna v ljubezni do Boga; dalje dolžnost hvaležnosti do Boga za srečo, da smo rojeni v pravej veri, v pravej cerkvi Kristusovej; slednjič dolžnost tudi moliti za tiste, ki ne uživajo te sreče. Tako menim, da ravnajmo najgotoveje po namenu sv. Cirila in Metoda. Ni dvomiti, da sta ta dva svetnika odkritosrčno ljubila tiste narode, kterim sta evangelije

oznanjevala. Saj sta zavoljo njih zapustila domovino, zavoljo njih se veliko-dušno darovala Gospodu, pripravljena darovati vse, celo svoje življenje. In v vsej tej ljubezni, kaj sta prinesla narodom? Kaj je bilo v njunih očeh najbolj dragoceno, s čemur sta jih hotela osrečiti? Vera, zapovedi sv. vere, življenje po veri! Enako, preljubi, tudi jaz ne poznam nič bolj dragocenega za vsakega posameznega in za vse skupaj, kakor da vam sv. vero in življenje po veri prav toplo priporočam.

Bog daj, da bi se tudi gledé javnega življenja povsod sprevidelo, kako potrebno da je, vero postaviti v podlago vsemu človeškemu dejanju in nehanju! Resnično, ko bi bile verske zapovedi pravilo, po katerem bi se medsebojne razmere narodov in držav uravnavale, tedaj bi bilo hipoma rešeno marsiktero vprašanje, ktero jim zdaj ne dá mirovati. „Kar nočeš, da bi kdo drugi tebi storil, glej, da ti nikdar drugemu ne storiš“ (Tob. 4, 16.); in „vse, karkoli hočete, da vam ljudje storé, to tudi vi njim storite“, to nam daje Gospod v starej in novej zavezi kot pravilo za naše medsebojno obnašanje. Ko bi tako ravnali, ni dvomiti, da bi narodi mirno in složno med seboj živeli. Ne družil bi jih sicer tisti besedni govor, pač

pa tisti govor ljubezni. To bila bi potem zares vez edinosti, sile in moči in zvestobe, brez primere močnejša, kot vse drugo, kar izume človeška bistrournost, da vtrdi države in osreči narode.

Po vsem tem naj vam le še povem, kako naj spomin sv. Metoda, katerega obhajamo 6. aprila, praznujemo. Godi naj se tako, da se ta dan po vseh farnih in javnih cerkvah bere ali poje ena sv. meša z blagoslovom v prej omenjene namene. Pri tej meši naj se privzame oratio ex festo ss. Cyrilli et Methodii sub unica conclusione. Slednjič, to je, pred zadnjim blagoslovom, poje naj se Te Deum. Dalje molijo naj se skozi celo naslednjo osmino povsod (vendar le na konci ene sv. meše) lavretanske litanije z molitvijo: „Pod tvojo pomoč pribežimo...“ za zedinjenje naših ločenih bratov s sveto rimsko cerkvijo. Sedaj zaukazane molitve po sv. meši molijo naj se v tem slučaju po litanijah.

Naj bo ta svečanost studenec najboljnjega blagoslova vsem tistim, ki se je bodo z vernim, bogoljubnim srcem vdeležili.

Blagoslov vsemogočnega Boga, Očeta in Sina in sv. Duha bodi in ostani pri vas vsaki čas v življenji in v smrti. Amen.

Dano v Ljubljani meseca sušca 1885.

Jakob,
knez in škof.

Doklada B.

Krščanska beseda za bratovščino sv. Cirila in Metoda.

(Iz Drobtnic l. 1867.)

Začetek in namen družbe.

Iepo je cvetela in napredovala sveta cerkev Kristusova, dokler je od solnčnega izhoda do zahoda enega najvišega poglavarja in vidnega namestnika Jezusovega, rimskega papeža, imela in po otroško častila. Vsi pravoverni so bili srečni otroci enega Očeta, pa tudi ene matere sv. kat. cerkve, katero so po otroško spoštovali in slušali. Ali sovražniku Božjega kraljestva je edinost sv. cerkve hudo mrzela, in česar po tristoletnem krvavem preganjanji, s katerim je po judih in paganih se zoper cerkev vzdignil, ni dosegel: to je po krivovercih in razkolnikih izpeljal. Že v 4. stoletji je Arianska krivovera edinost svete cerkve trgati začela; in kar se je takrat žalostno začelo, to se je v 9. in 10. stoletji nesrečno dovršilo. Prevzetneži v jutrovih krajih so se nad skalo cerkve, Kristusove neveste, povzdignili, raztrgali drago čredo pravovernih kristjanov, ter jih odtrgali Rimskemu papežu, najvišemu pastirju. In glejte! ravno ta žalostni razpor med kristjani je nevernim Turkom vrata v krščanske dežele odprl, milijonom kristjanov luč prave vere ugasil, in kraje, kjer je nekdanj luč svete vere najlepše svetila, v žalostne puščave nevere in razkolništva spreobrn timer.

Pa nijenemu ljudstvu ta žalostni razpor ni več dušne škode prinesel, kakor Slovanom, katere sta v 9. stoletji apostolska brata Ciril in Metod po naših krajih pokristjanila in svetej rimskej cerkvi

poedinila. Nesrečna ločitev juterne cerkve od zahodne je storila, da je tega slavnega naroda več ko 54 milijonov odločenih od prave rimske cerkve, in komaj nekaj nad 22 milijonov katoliškej cerkvi zvestih ostalo. Kdo zapopade in zamore preračuniti vso časno in večno škodo, ki jo je ta razpor našim bratom Slovanom donesel? Svetlo luč krščanske omike in lepega napredovanja v potrebnih znanostih, katero sta sveta brata Ciril in Metod skoz prestavo sv. pisma v slovenski jezik in druge pobožne knjige jim prižgala, je vihar razpora ugasnil; lepa zaveza, ki je Slovane grške in latinske cerkve v edinosti vere vezala, se je raztrgala, namesto braterne ljubezni je le srd srca slavnega naroda polnil, in razpor je le veči in veči postajal, in vse prizadevanje jih zopet poediti, je večidel brez vsega sadu ostalo. Komu bi se bridko ne zdelo, ako vse to premisli? Ta žalostni stan naših bratov je Lavantinskega škofa Antona Martina naklonil, jim v pomoč priti z najmočnejim orožjem: z združeno molitvo. Leta 1851. so namreč bratovščino utemelili, ki pod varstvom prečiste Device Marije in svetega Cirila in Metoda, Slovanskih apostolov, v najgorečej molitvi k Bogu zdihuje, da bi se razkolniki, sosebno naši bratje Slovani, zopet zedinili s sv. kat. cerkvijo. Sveti Oče, papež Pij IX., so 12. maja 1852 to bratovščino potrdili, jo z obilnimi odpustki oblagodarili; ravno tistega leta se je ta bra-

terna v Lavantinski škofiji vpeljala, vpeljala pa tudi v vseh sosednih škofijah. Glejte to je vesel začetek in namen bratovščine.

Hujši ko Turkov krvavi meč je nesrečnih ločnikov ognjeni srd zoper sveto katoliško cerkev. Bog je ukrotil silno moč nevernih Mohamedanov; naj bi dobrotljivi Bog tudi sovražni srd staroverških odločnikov utolažil in pravo krščansko ljubezen v njih ledenem srci oživil, zavežejo se udje braterne sv. Cirila in Metoda vsak dan: 1. Očenaš in češčena si Marija, s pristavkom: „Sveta brata Ciril in Metod! Boga za nas prosita!“ moliti; na god svetega Cirila in Metoda (5. julija) ali eden drugi dan te osmine v namen braterne sveto mešo služiti, ali pa sveto obhajilo po vrednej spovedi prejeti. — Komu bi se to preveč ali pretežko zdelo, posebno ako premislimo, koliko duhovskih zakladov sami za sebe v tej bratni zadobimo? Sveti Oče papež Pij IX. so namreč v svojem apostoljskem pismu, s katerim so to pobožno družbo potrdili, družbenikom sledeče odpustke podelili: Popolnoma odpustke po vredni spovedi in obhajilu, ako se v posvečeni cerkvi ali kapeli v namen papeža nekoliko moli: 1. Na dan pristopa. 2. Poslednjo uro, ako se presveto ime Jezus, če ne ustmeno, saj v srci izreče. 3. Na god sv. Cirila in Metoda, ali na eden drugi dan te osmine. 4. Odpustke sedem let in 7 štirdesetdenk (po 40 dni) ob 4 drugih praznikih leta. Odpustke 60 dni za vsako dobro delo, ki se s spo-

korjenim srcem pobožno stori. In če še premislimo, kako Bogu prijetno je sveto delo, drago odkupljenim dušam k spoznanju resnice in zveličanju pomagati, ker po besedah nekega svetega učenika je najvažnejši, ja Božje opravilo duše zveličati; če premislimo, koliko plačilo tistega čaka, ki zmotenim bratom in sestram na pravo stezo, ki v nebesa pelja, pripomore, ker sv. Duh govori: „Ako kdo zajde od resnice, in ga kdo vrne; največ, da, kdor grešnika vrne od njegove krive poti, bo rešil njegovo dušo od smrti, in pokril veliko število grehov“ (Jak. 5, 19—20.); ali s srčnim veseljem te družbe pozdravili ne bomo? Tako se je pa tudi razglas te bratovščine povsod z veliko radostjo sprejel! Že prvo leto, ko se je ta pobožna družba vpeljala, se je več tisoč družbenikov oglasilo v domačej škofiji, v sosednej Ljubljanski in nadškofiji Goriški, pa tudi iz Češkega in Hrvaškega. Iz Koroškega in Moravskega, Ogerskega in Tirolskega, posebno veliko iz gornje Avstrije se jih je leto za letom tej bratni pripisati dalo; ja tudi za juterne kraje so apostoljski misijonar Kirchner, ki so meseca oktobra 1858 naše kraje obiskali, družbenih kipov ali podob s seboj vzeli, ter obljubili, da hočejo tudi po krajih Palestine in Egipta in med Zamorci v Afriki to bratovščino obuditi, naše braterne spominke in molitve v arabskem jeziku v natis dati in med verne jutrovih krajev deliti, naj se bo od solnčnega izhoda do zahoda molilo za poedinjenje odločene cerkve.

Napredek in sad družbe.

Po besedah sv. Pavla so sicer „nerazumljive Božje sodbe in neizvedljive njegove poti“ (Rim. 11, 33), in ne vemo, kdaj bo Gospodu dopadlo, vse odpadke ločenih kristjanov s sveto rimsko cerkvijo

združiti, in vse krivoverce, kakor zgubljene sine in hčere v hišo Očeta, v sveto edino pravo, zveličansko cerkev nazaj pripeljati; pa to je gotovo, da več ko se nas k molitvi za poedinjenje odločenih

starovernikov združi, lepši bo naše krščanske ljubezni sad, obilnejša bo naše prošnje moč, večje število se jih bo k nam povrnilo. To nam priča zgodovina preteklih let, ki nam očitno kaže, da dosihmal nismo zastonj molili, in da združena molitev Bogu po besedah nekega svetega učenika silo dela. Poslušajte, kaj vam o tem veselega povem. Vseskozi naznanjujejo časniki vesele novice, kako namreč razkolniki in krivoverci posamezno, kakor tudi v velikih družinah se h katoliškej cerkvi povračajo, kar sosebno vse družbenike veseliti in tolažiti mora. Tako so leta 1854. trije rusovski knezi v našo katoliško cerkev se povrnili, da si jih ravno rusovska vlada preganja in za izdajalce ima. Tistega leta je bilo tudi slišati, kako je bilo več odločenih škofov pripravljenih, kupoma se s svojimi čredami v naročje svete katoliške cerkve povrniti. — Ali ste slišali, kaj se je o času krvave vojske, ki se je pred nekimi leti med staroverskimi odkrušenimi Rusi, Francozi in Angličani vnela, po izhodnih turških in ruskih krajih godilo, v katerih je bilo ime katoličanov poprej ali neznano ali sovražno! Na bojiščih in po vojaških bolnišnicah so se staroverci in katoliški kristjani še le spoznavali. Usmiljene sestre so tudi ranjenim starovercem ljubeznjivo stregle, in jim v djanji krščansko ljubezen oznanjevale. Srčni in pobožni vojni duhovniki so med šviganjem morilnih krogel umirajoče na boji, kakor v bolnišnicah, oskrbovali in jim svete zakramente delili. Vse to videti in slišati je odločenim starovercem oči odpiralo, ter so spoznavali, kako ljubeznjiva in delavna je živa vera katoličanov, in da so katoliški verni vsi drugačni, kakor so jim doma o njih pravili. Tudi neverni Turki so jeli spoznavati naše svete vere moč, in spoštovati katoliške cerkve mogočnost. Turški cesar

je usmiljene sestre hvalil in jih angelje ljubezni imenoval. Dajal jim je obilne miloščine ubogim bolnikom v pomoč, in jim tudi vse rad dovolil, kar so ga prosile. Francoski vojaki so svoje mrtve tovarše očitno po ulicah Carigrada k pogrebu nosili, s križem naprej, kjer se poprej to sveto znamenje naše vere ni smelo pokazati. — Ravno o tem času se je na Ogerskem vsa duhovnija Izgar s svojim duhovnikom vred poedinila in naša postala. Odločeni Bojanje na Sedmograškem, so se, 400 rodbin, prvega rožnika 1856 k svetej katoliškej cerkvi povrnili. — V Velikovaradinskej stolici je kratko poprej nad 1000 ločenih Grkov k naši cerkvi pristopilo. Pristopila je leta 1857. v našo katoliško cerkev imenitna kneginja ruska Bariatinska, gospa, ki po vsem ruskem carstvu slovi zarad premožnosti in svoje prebrisane glave. Ravno tistega leta je 180 rodbin razpornikov v Bojanici, moldavskej srenji, v krilo katoliške cerkve pristopilo. Škof Benjamin, izmed najbolj učenih in blagosrčnih staroverskih škofov, se je, dasi ravno so mu sila branili in ga hudo preganjali, leta 1858. naši svetej cerkvi pridružil. Tako posamezni razkolniki, kakor cele rodbine se v cerkev povračujejo, ter kažejo lepi sad naše združene molitve. Iz Soluna, kjer sta bila sveta brata Ciril in Metod rojena, se je o začetku leta 1860. vesela novica oznanjevala da je cela obsega v Bolgariji na Turškem sklenila, odcepljeno cerkev starovercev zapustiti, in se podati v materno naročje katoliške cerkve, vseh vkup nad 30.000 duš. In glejte, zraven usmiljenja Božjega je ravno lepi izgled Bolgarce obudil, da so vsi, nad 4 milijone razkolnikov, sklenili, Rimskega papeža za svojega duhovskega poglavarja zopet spoznati. Že so prošnjo do katoliškega nadškofa Carigradskega poslali, naj te njihove želje

svetemu Očetu Piju IX. pokloni, in novo zavezo s svetim apostoljskim stolom dovrši. — Vse prikazni jutrovih krajev, ki so zdaj odločeni in naši svetelj cerkvi sovražni bili, nam veselo obetajo, da hoče bolje biti, se razgreti razpornikov ledeno srce, in žalostna stena podreti, ktera nas je doslej ločila.

Pa tudi po Nemškem, Francoskem in Angleškem kristoljubne duše Božji duh budi, da za poedinjenje razkolnikov molijo, in si prizadevajo dokazati, da ima sveta cerkev, nevesta Kristusova edina biti. Trije škofje na Nemškem: Monastirski, Hildesheimski in Paderbornski, so povabili sosedne škofe, naj se združijo za poedinbo izhodne ali grške ločene cerkve z vesoljnim Očetom pravo-vernih kristjanov, z Rimskim papežem. Kakor smo mi Slovenci sveta brata Cirila in Metoda patrona naše braterne izvolili, ki sta se temu žalostnemu razporstvu ravno o njegovem začetku ustavljala in spreobrnjene Slovane v krilo edinoprave cerkve vodila, tako Nemci svetega Petra v pomoč svoje družbe kličejo, ki je začetnik in skala naše svete katoliške cerkve. Svoj sveti namen doseči, hočejo naravnati dnevnik ali časopis, v katerem bodo učeni možje pojasnjevali, v katerih rečeh se odkrušeni staroverci od nas ločijo, pa tudi dokazovali po pričbah svetih cerkvenih očetov tiste, kateri so popred žalostno ločbo učili; pa tudi iz lastnih pisem starovercev razlagali, da trdovratni razkolniki sedanjih dni nemajo prav, ko se branijo poedinjenja, in sveto rimsko cerkev neprenehoma po svojej hudej navadi zabavljajo in grdo črtijo. — Sveti oče papež Pij IX. so 3. maja 1858 Nemcem to bratovščino sv. Petra potrdili in z ravno tistimi odpustki obdarovali, kakor našo braterno sv. Cirila in Metoda, ker obedve eden in ravno tisti namen imate.

Tako je naša bratovščina tudi sestro in tovaršico dobila, kar hočemo tudi s hvaležnim srcem za lepi sad svoje združene molitve spoznati.

Ne opešajmo zatorej ljubi bratje in sestre pobožne družbe sv. Cirila in Metoda, v prisrčnih molitvah za spreobrnjenje ločenih starovercev; prizadevajmo si tej pobožnej družbi pa tudi še udov pridobiti, ker večje je število hrabrih vojščakov, mogočnejša je njih orožja moč, obilnejše so množice pobožnih bratov in sester molitve za poedinjene odkrušenih, poprej bomo uslišani. Ne naveličajmo se, to duhovno vojsko srčno in pogumno vjaskovati sosebno sedanje dni, ker se je tako-rekoč v srci katoliške cerkve, na Laškem, da celo v Rimu divji razpor vnel, ki zdaj tam edinost vere in ljubezni trga, kjer se je dosihmal nad edinostjo čuvalo; ker začjenja krivovera zdaj strupno seme svojih zmot in zvijač tam sejati, kjer je večni Pastir naših duš nepremagljivo skalo resnice postavil. — „Veselite se nebesa! zemlja raduj se! podrta je stena, ktera je zahodno cerkev od izhodne krušila. Mir in edinost sta se zopet povrnila;“ tako so nekda očetje vesoljnega Florentinskega zbora veselo klicali, ali prehitro, ker so razkolniki vendar le še v svojem razporu trdovratni ostali.

Večni Bog daj, da bi se to zdaj, in skoraj zgodilo. Povzdignimo zatorej srca in roke k Bogu, in molimo: „O Bog, kateri si nas po sv. bratih, Cirilu in Metodu k edinosti vere poklical, zedini zopet odločene brate in sestre naše k svojej sv. kat. cerkvi, naj bode kakor v nebesih, tako tudi na zemlji le en hlev in en najvišji Pastir. Za to Te prosimo po zasluženji Jezusa Kristusa, po prošnji Marije Device, sv. Cirila in Metoda, in vseh Tvojih svetnikov. Amen.“

K A Z A L O.

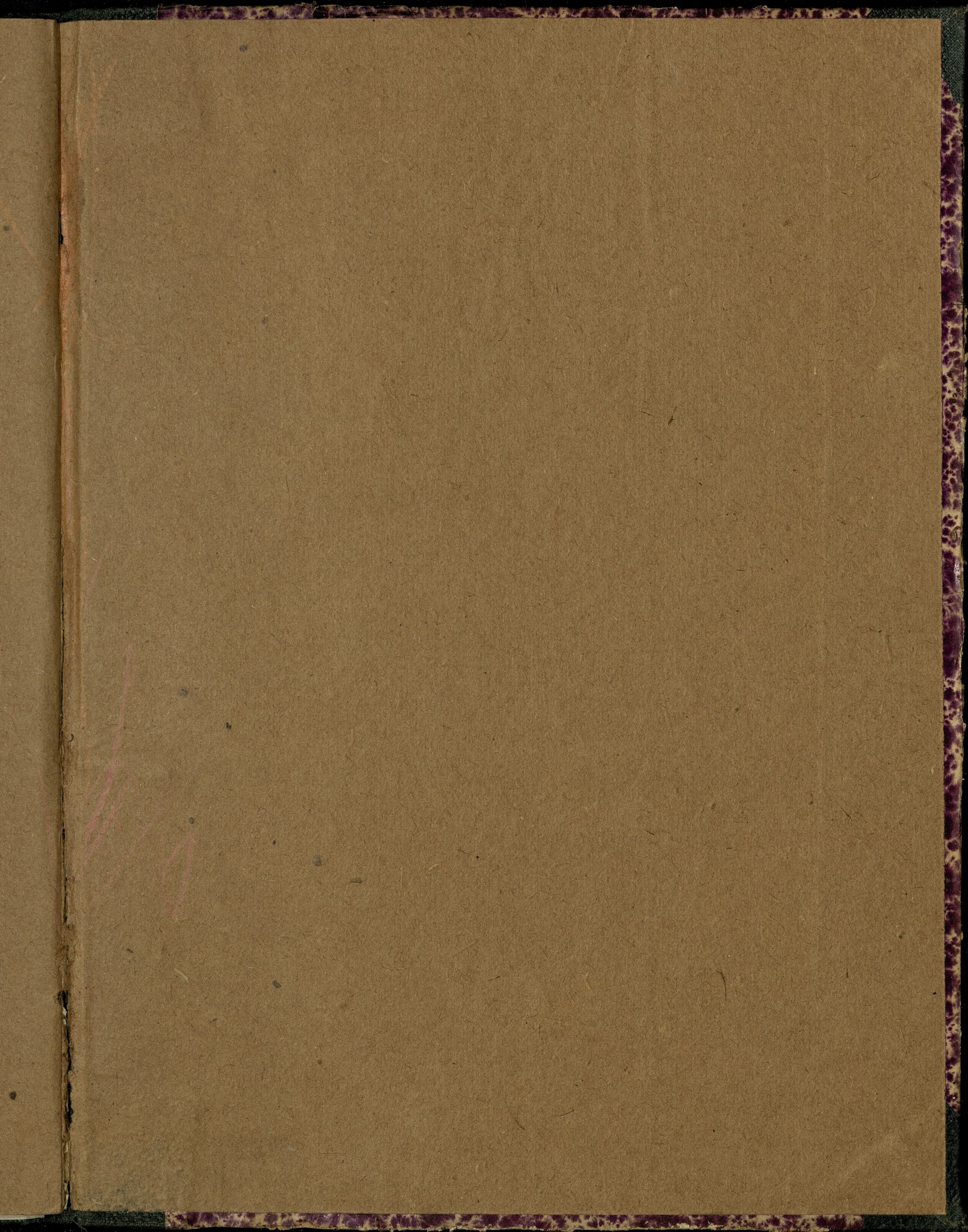
— x —

	Stran		Stran
I. O slovanskem narodu v obče	5	grško-izhodnem je vrlo krepko ter ra-	
II. 1. Popis življenja sv. Cirila in Metoda:		dostno napredovala in se širila	43
1. Mladost sv. Cirila in Metoda	12	VI. Kako so kristjani visoko častili sv. brata	
2. Ciril izume Slovanom pismena in		Cirila in Metoda že v nju življenji in do	
upelje Božjo službo v slovanskem		danešnjega dne	46
jeziku po obredu grško-izhodne cer-		Sv. oče papež Leo XIII. proglasi v slo-	
kve ali tako imenovanem pravo-		vesnem okrožnem pismu do vseh patri-	
slavnem obredu	17	jarhov, nadškofov in škofov dne 30. sep-	
3. Sv. Ciril in Metod gresta slovansko		tembra na god sv. Jeronima leta 1880.,	
službo Božjo upeljat v Veliko Mo-		da se imata sv. brata Ciril in Metod	
ravo po obredu rimsko-katoliškem	18	častiti od vesoljnega kristjanstva kakor	
4. Sv. Ciril in Metod potujeta v Rim	21	velika Božja svetnika	51
5. Sv. Ciril umrje v Rimu	24	VII. Kako bomo Slovani sv. Cirila in Metoda	
6. Papež pošlje škofa sv. Metoda zopet		v prihodnje vredno in dostojno častili .	59
nazaj v slovanske zemlje	25	VIII. Dodatek učenim in prosvetljenim Slo-	
7. Sv. Metoda zadenejo nove nadloge		vanom	64
od njegovih protivnikov	27	Kterej cerkvi pripadajo sv. Ciril in Me-	
8. Poslednja leta sv. Metoda	32	tod in nju pomočniki, rimsko-katoliškej	
III. Zakaj so protivniki sv. Cirila in Metoda		ali pravoslavnej (grško-iztočnej)? . . .	68
tako ljuto sovražili in tako okrutno pro-		IX. Cirilica	68
ganjali	35	X. Doklada A. — Pastirski list Ljubljanskega	
IV. Kako se je godilo po smrti sv. Metoda		knezoškofa v tisučletni spomin smrti sv.	
slovanskim duhovnikom in slovanskej		Metoda	70
službi Božji po obredu rimsko-katoliškem	39	XI. Doklada B. — Krščanska beseda za bra-	
V. Staroslovanska služba Božja po obredu		tovščino sv. Cirila in Metoda	76

Podobe.

	Stran		Stran
1. Sv. Ciril sedemletni	12	15. Sv. Metod in knez Kocelj v Salu	30
2. Molitev sv. Cirila	13	16. Sv. Metod v drugič v Rimu	31
3. Sv. Ciril uči Saracene	15	17. Slovo sv. Metoda od svojih učencev in ver-	
4. Sv. Ciril krsti Kazarje	16	nikov	33
5. Sv. Metod in bolgarski knez Boris	17	18. Velehrad	34
6. Prihod sv. Cirila in Metoda v Velehrad	19	19. Molitev sv. Cirila	46
7. Sv. brata podučujeta slovansko mladino	20	20. Sv. Ciril pri Kazarih	47
8. Sv. Ciril in Metod v Benetkah	21	21. Papež je položil slovanske mešne bukve na	
9. Prihod sv. Cirila in Metoda v Rim	22	altar	48
10. Sv. Ciril umira	23	22. Učenci sv. Metoda	49
11. Smrt sv. Cirila v Rimu	24	23. Sv. Ciril v Herzonesu	52
12. Sv. Metod se vrne iz Rima med Slovane	25	24. Prihod sv. Cirila in Metoda na Moravo	53
13. Sv. Metod krsti češkega kneza Borivoja	26	25. Sv. Metod preganjan	54
14. Sv. Metod v ječi	28	26. Sv. Metod in knez Borivoj	55

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

GS

I 775 367

202009150

COBISS ©